

7 400(2)

A könyvtáros

1963. ÉVI DECEMBER HÓ / TIZENHARMADIK ÉVFOLYAM

12

TARTALOM

Oldal

HEGEDŰS ANDRÁS: A könyvbarát-mozgalom eredményei Heves megyében	697
VARGA BÉLA: Bulgáriai tapasztalatok és tanulások	699
SZITA FERENC: Javaslat a falusi könyvtárak ügyvitelének csökkentésére	702
Bárdos László István (1909–1963)	705
BISZTRAY ADAM: A munkás és termelőszövetkezeti akadémiák könyvtári támogatása	706
KELLNER BÉLA — LIPTÁK PÁL: Három külföldi könyvtárellátó	708
KIRÁLY LÁSZLÓNÉ: Az állomány rendezése a fővárosi kerületi könyvtárakban	710
A mostohagyermek	713
RÁTKAI ISTVÁN: Külép-e közönyéből Dormánd?	714
CSÜRY ISTVÁN: Néhány szó a miskolci egyetemi könyvtár tervezési programjához	716
DR. NAGY JÁNOS: A dolgozók iskoláinak segítése könyvtári eszközökkel	719
Könyvtárosok írák	721
Magyar könyvtárosok és bibliográfusok: Uri János (Dr. Scher Tibor)	724
MARTON TIBORNE: Műszaki fejtörők az újpesti könyvtárban	726
3 község — 1 könyvtári körzet (V. D.)	727
Kérdezz — felelek	728
Hogyan lehet valaki a Szabó Ervin Kör tagja?	729
Margó	730
PÁLDY RÓBERT: Miért fontos az irodalmi ismeretterjesztés	730
Hírek	732

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

GÖNCZI IMRE: Beszélgetés Hidas Antallal	733
VÉRTESY MIKLÓS: Eiffel (1832–1923)	736
Estétikai tanulmányok (—r—)	738
ERKI GYULA: Mezőgazdasági könyvkiállítások a Dunántúlon	740
A könyv művészei: Bródy-Maróti Dóra (Szi J Rezső)	742
Berzsenyi mint könyvtári olvasó (L. S.)	745
Az 1963. évi műszaki könyvnapok (E. A.)	746

Könyvismertetések

A második világháború 1939–1945 (Tolnai György)	747
ERNST FISCHER: Jelzótűz (Frank László)	747
S. AARONOVITCH: A brit uralkodó osztály (L. K.)	748
KODOLÁNYI JÁNOS — IFJ. KODOLÁNYI JÁNOS: Baranyai utazás (Bozóky Éva)	749
BÓDÁS JÁNOS: Mai prédikátor (Könczöl Imre)	749
HAJNAL GÁBOR: Farsang-temetés (—á—)	750
MÁNDY IVÁN: A pálya szélén (Birkás Géza)	750
GALAMBOS LAJOS: Késérő lapu (Horváth Zsigmond)	751
KOLOZS PÁL: Westminsteri útvesztő (Lázár István)	751
SZABÓ ISTVÁN: Varázslat kertje (A. M.)	752
GOTTFRIED KELLER: Zöld Henrik, A seldwylai emberek, Zürichi novellák (Katona Jenő)	752
JOSEF KJELLGREN: Barakkalakók (Csiki Ottó)	753
MIROSLAV KRLEŽA: A horvát hadisten (Csányi László)	753
FRITZ SELBMAN: A hosszú éjszaka (Szappanos Balázs)	754
KAZAKEVICS: A kék füzet (Z. V.)	755
GIANNI RODARI: Jácint úrta a füllentők birodalmában (Gönczi Imre)	755
KULCSÁR ISTVÁN: A világűr meghódítói (—gh—)	756
A világ csodák nélkül (Rubóczky István)	756
VITÁNYI IVÁN: A tánc (—cs—)	757
TADEUSZ BREZA: Havannai levelek (Vámosi Pál)	757
VIKTOR SKLOVSKIJ: A széppróza (Pomogáts Béla)	758
DOMOKOS JÁNOS: Disznóvénymesztés (Bakonyi Andrea)	758
A magyar pszichológiai irodalom bibliográfiája (—y)	759
STAUD GÉZA: A magyar színház történet forrásai III. (—r)	759
Eseménynaptár	759
Hírek	760

Címlapképünk:

Dr. Dezső József, az I. ker. Tanács elnöke megkoszorúzza az Országos Mezőgazdasági Könyvtár falán elhelyezett Károlyi Mihály emléktáblát (MTI Foto — Vigovszki Ferenc)

A könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM

12. SZÁM

1963. DECEMBER

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csőke Anna, Ebergenyi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

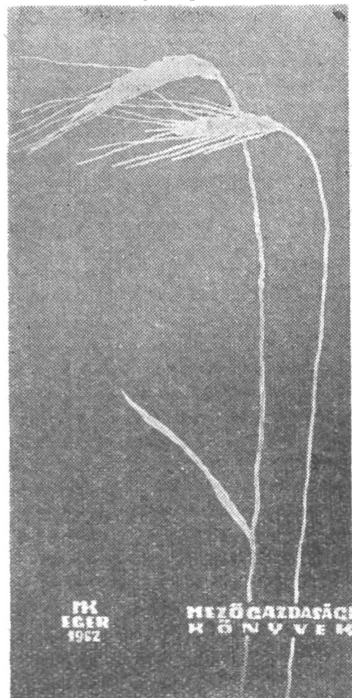
A KÖNYVBARÁT-MOZGALOM EREDMÉNYEI Heves megyében

A könyvbarát-mozgalom Heves megyében hatékonyan elősegítette a megyei könyvtárhálózat megszilárdítását. A könyvtár valamennyi községben a helyi tanács intézményeként működik. A községi akcióbizottságok javaslatára sok községben helyi erőforrások felhasználásával építettek korszerű, a szabadpolcos olvasószolgálat megszervezésére alkalmas könyvtárhelyiségeket. (Rózsaszentmárton, BükkSZenterzsébet, Mónosbél.) A művelődési otthonok bővítésével több községben jutott önálló helyiségre a könyvtár. A széleskörű társadalmi támogatás segített abban is, hogy a hálózat községi könyvtárainak 60—65%-a, vagyis *hetven könyvtár a szocialista könyvtár követelményeinek megfelelő színvonalon, korszerű berendezéssel* ellátva végezheti olvasószolgálati tennivalóit. (Ostoros, Bekölce, Balaton, Hort, Poroszló, Kál, Szihalom, Gyöngyöstarján, Nagyréde, Mátraballa, Átány, Kömlő. És még sorolhatnánk tovább azoknak a könyvtáraknak nevét, ahol éppen most készítettnek 30—40 000 Ft-os új berendezést.) Van járás, ahol valamennyi könyvtár elhelyezése jó, például a hatvani járás, de ugyanez elmondható a gyöngyösi és a füzesabonyi járásról is. E két járásban csupán egy-egy könyvtár nem rendelkezik önálló helyiséggel.

Egy évtizeden keresztül a könyvállomány sivársága fékezte a szélesebbkörű olvasómozgalom kibontakozását: 1959-ben a községi hálózat egyharmadában 60—80 kötet között volt az ezer lakosra eső könyvellátottság. A mozgalom meghirdetésének időpontjában azt a nagy célt tűztük ki, hogy 1965 végére a könyvellátottságot ezer lakosonként 1200 kötetre fejlesztjük. A széleskörű társadalmi mozgalom adta anyagi eszközök lehetővé tették, hogy a két év előtt utópista célkitűzésnek számítható *tervet két évvel korábban, 1963. dec. 31-re megvalósíthatjuk. Egy év gyarapodása 103 066 kötet, vagyis 36,3%.* Ez idő alatt a költségvetésben előirányzott összeg a megyében társadalmi erőforrásból közel egymillió forinttal növekedett. Kiemelkedő példa a gyöngyösi járásé, mert itt a tsz-ek csaknem 200 000 Ft-ot adtak, és a könyvvásárlásra fordított összeg megközelíti a *lakosonkénti 10 Ft-ot.*

Az állomány ugrásszerű növekedése a gyűjtemény összetételében minőségi fejlődést is eredményezett. *Bővült a törzsellomány kerete.* Ugyanakkor a szocialista eszmeiség igényével írott művek több száz kötetével, a termelési színvonal emelkedését segítő korszerű mezőgazdasági és műszaki szakkönyvek tömegével gazdagodott az állomány. E nagyarányú fejlesztés mellett 2—3%-kal javult a mezőgazdasági irodalom aránya egy év alatt.

A könyvtárak elhelyezésében bekövetkezett fejlődés, a korszerű berendezés, a csinos, otthonos külső — párosulva gazdag könyvállománnyal — *új olvasók ezreit vonzotta a könyvtárakba. A társadalmi mozgalom az olvasótoborozásban volt a legeredményesebb.* Az olvasók szervezésében a legkülönbélebb formákkal találkozunk: Poroszlón a földművesszövetkezet vezetősége részjegyes tagjait szervezte olvasóvá. Horton a tanácstagok vállalták, hogy választóik között szervezik az olvasómozgalmat. Erdőtelken a termelőszövetkezet nőtagjaiból alakult szocialista brigád vállalása között az is szerepelt, hogy a helyi könyvtárba beiratkoznak. E módszerek hatására egy év alatt 6641 új olvasó jelentkezett, 39,8%-kal *növekedett az olvasótábor.* A hálózatban már a harmadik negyedév végén többen olvastak, mint az

A gyöngyöstarjáni művelődési ház homlokzati része

elmúlt év végén. Több községben elérték az *ahány család, annyi olvasó* célkitűzést. (Nagyvisnyón 30%, Bekölcén, Kerekharaszton 25%, Szihalomban, Gyöngyöstarjában, Ostoroson 20% az olvasói arány.)

Az olvasás irányításában előtérbe került a termelést segítő *mezőgazdasági és műszaki irodalom ajánlása*. A téli hónapok idején több mezőgazdasági író, kutatót, agráregyetemi tanárt hívtunk meg községeink tsz-parasztágához. A megyei könyvtár több *röplap bibliográfiát* adott ki, *mezőgazdasági és műszaki szakkönyveiről pedig nyomtatott katalógust is*. A gyöngyösi és füzesabonyi járási könyvtár negyedéves híradójában rendszeresen ad bibliográfiai tájékoztatást szakirodalmáról. A sok irányú hatás a mezőgazdasági könyvek forgalmában 5%-os javulást eredményezett.

A mozgalom másik nagy eredménye, hogy az elmúlt két év alatt több író *látogatott el megyénk községeibe, mint a mozgalom meghirdetése előtt összesen*. Közülük *Darvas József* a domoszlói, *Fábián Zoltán* a csányi tsz vendégeként hetekig élt a parasztok között. *Galambos Lajos* író a dormándi tsz hívta meg könyvbarát-vasárnapra. Az író és tsz-parasztok között kialakult baráti kapcsolat kedvezően segítette a tsz megszilárdulását.

A mozgalom hatásaként kibontakozóban van a *könyvgyűjtők új rétege* falun. Az alkalmi könyvvásárokon kívül ma már egyre több tsz-parasztot találunk a sorozatok (Milliók könyve, Az én könyvtáram) előfizetői között is. Ezt a megállapítást megerősíti a „Falueljáró könyvesbolt”-ok forgalmának növekedése, a hálózat munkáját segítő könyvbizományosok véleménye, a tsz zárszámadások alkalmával rendezett könyvvásárok sikere.

Említést érdemel a gyöngyösi járásban kezdeményezett módszer: pénzeszközök centralizálásával *hat községi könyvtárnak készítettek egységes, korszerű berendezést*.

A MESZÖV a községi *cukrászdákban művelődési-sarkokat* szervezett. Itt nemcsak színes folyóiratokat lapozgathat a vendég, hanem az üvegezett vitrinekben elhelyezett 40—60 kötet könyvből is szabadon válogathatnak a betérők.

Meg kell állapítani viszont, hogy *a megye három városában* a mozgalom nem tudta olyan eredményesen segíteni a könyvtári tervek megvalósítását, mint a közsé-

gekben. Ennek főoka az, hogy a városi hálózat kiépítése még csak a kezdetnél tart. Ide vezethető vissza, hogy a három városban élő majdnem 7000 tsz-paraszt közül a III. negyedév végén csak 195, 2,8% olvasott. Évek mulasztását akarjuk pótolni azzal, hogy még ez évben Egerben két külterületi városrészben *korszerű fiókkönyvtár*-t, Gyöngyösön korszerű önálló gyermekrészlellyel bővítjük a városi hálózatot.

Járási könyvtáraink eredményesebb munkáját elsősorban a korszerűtlen elhelyezés gátolja. A könyvbarát-mozgalom e téren csak kezdeti eredményeket tud felmutatni.

Hegedűs András

Bulgáriai tapasztalatok és tanulságok

A közelmúltban Bulgáriában tett tanulmányutam során három kérdéscsoportot tanulmányoztam:

1. A könyvtárak helye és szerepe a művelődésügyben; 2. a közművelődési könyvtári hálózatok együttműködése és módszertani irányítása; 3. a falusi könyvtárak fejlesztése és a termelőszövetkezetek könyvtári támogatása.

1.

„— A népművelési munka szíve a könyvtár. A könyvtáros mindig a falu legműveltebb embere. Mindenfajta megmozdulás esetén a könyvtáros a kezdeményező, mert nála van az irodalom, ő a legilletékesebb erre” — mondotta nekem a burgászi megyei tanács művelődésügyi osztályának vezetője. De Bulgáriában általában nem sokat beszélnek a könyvtári és népművelési munka egységéről. Magától értetődőnek, természetesnek veszik, hogy mindenfajta oktató és nevelőmunka alapvető eszköze a könyv.

Nézzük meg először is az elsődleges nevelési intézmények, az iskolák könyvtárainak helyzetét. Ez a probléma sokat foglalkoztatott Bulgáriában, hiszen nálunk az iskolai közművelődési könyvtári hálózat a leggyengébb és legelhanyagoltabb, pedig először a gyermekeket, a jövő felnőtteit kellene a rendszeres olvasásra és a könyv szeretetére nevelni. Bulgáriában nagyon sok gondot fordítanak az iskolai könyvtárakra. Sok iskolában van főfoglalkozású könyvtáros, Tirnovó megyében például 19 nagyobb iskola közül 13-ban. A többi iskolákban a könyvtárosok heti 2 órányi kedvezményt kapnak. Az iskolák saját maguk vásárolják a könyveket. E célra osztálycsoportonként évi 12 levát tervezhetnek költségvetésükben. A könyvállomány gyarapításában a tanárokból álló könyvtári tanács segít a könyvtárosnak. Az általam Szófiában meglátogatott 23. sz. közép- és 129. sz. általános iskolának — amelyek egy épületben működnek — főfoglalkozású könyvtárosa van. Az összevont könyvtárnak 8400 kötet az állománya, és 1962-ben 400 leváért (1 könyv ára átlag 75—90 sztotinka, tehát nem egészen 1 leva) vásároltak új könyvet. A két iskola 1570 tanulója közül 1360 állandó olvasó, akik 1962-ben 19 138 kötet könyvet kölcsönöztek. A könyvtáros rendszeresen szervez megbeszéléseket és ankétokat az egyes osztályok számára. Az első osztályosokat például ünnepélyesen íratják be a könyvtárba. Talán ezek is hozzájárulnak ahhoz, hogy a csaknem 700 felsőtagozatos általános iskolai tanuló közül csak 10 ismételt évet.

Természetesen nekik is vannak gondjaik az iskolai könyvtárakkal. A kis településeken az iskolai és falusi könyvtárak párhuzamos fejlesztését feleslegesnek tartják, de úgy láttam, hogy náluk az összevonást nem a hatásköri feltételekből eredő harc, hanem a szervezést lebonyolító módszertani apparátus hiánya gátolja.

A könyvtárak helyét az iskolán kívüli művelődésügyben a *csitalisték* szerepe határozza meg. A csitalisték ma már megfelelnek a mi művelődési otthonainknak, de nagyon hosszú ideig elsősorban könyvtárak és olvasótermek voltak. Így érthető, hogy a csitalistékban a könyvtár a legfontosabb művelődési ágnak számít, amely az emberek számára legjobban biztosítja az állandó és rendszeres művelődés lehetőségeit. A csitalisték szervezetiileg a Hazafias Népfronthoz tartoznak, de szép állami támogatást kapnak. Az állami támogatás 60%-át a könyvtár fejlesztésére kell fordítani. A könyvtárak szerepéből következik, hogy elsősorban a könyvtáros személyét függetlenítik a csitalistében, aki azután sok esetben ellátja a titkári (művelődési otthon igazgatói) teendőket is, például a burgászi Lotarov csitalistében, ahol a művelődési otthon elsősorban a szép és korszerű könyvtár jelenti. A burgászi Probuda

csitalistében 3 főhivatású könyvtáros és 1 főhivatású titkár van, a szófiai Dimitër Blagoj művelődési palotában a gondnokok kívül csak a 2 könyvtárost függetlení-tették. A falvakban pedig csak a könyvtárost függetlenítik. Igaz, a könyvtárosok sok esetben csitaliste titkárok, a művelődési életben viszont mindenütt tevékenyen részt vesznek: tagjai a társadalmi vezetőségnek, vezetői és tagjai a különböző művészeti együtteseknek, szakköröknek és csoportoknak.

Rendelet írja elő, hogy az új csitalistékban a könyvtárnak legalább 100 m² alapterületű, a korszerű szabadpolcos követelményeknek megfelelő helyet kell biztosítani. (Nem kis lyukakat építenek, amelyekből ablakon keresztül lehet kölcsönözni.) Szófiában a már említett Dimitër Blagoj csitalistében a könyvtár egy egész emeleti szárnyon, 5 helyiségben, 200 m² alapterületen van elhelyezve. Brestovica községben a könyvtár egy 120 m² alapterületű, rendkívül jó ízléssel és szakértelemmel berendezett szabadpolcos tereméből, és egy 20 m² alapterületű raktárból áll.

Mintha Bulgáriában kevesebb gondot és energiát fordítának a látványos, de sok esetben kétes nevelési eredményt biztosító rendezvények szervezésére, és sokkal nagyobb szerepet kapnának a szerény, de az önművelés alapját képező könyvtárak. Érdekes, hogy mégis, egészen kis falukban is kitűnő öntevékeny művészeti együttesek, szakkörök és csoportok működnek, a csitalisték pedig sokkal inkább a művelődés otthonai. Érzésem szerint mindezek fontos feltételek ahhoz, hogy a könyvtári munka szervesen beleilleszkedjék az egyéb művelődési tevékenységbe, annak szerves része, az önművelés alapvető intézménye legyen.

2.

A közművelődési könyvtárak módszertani irányítása Bulgáriában nem olyan szervezett, mint nálunk, de a különböző hálózatokat sokkal jobban összefogja. Külön szeretném hangsúlyozni, hogy a könyvtárak irányításában messzemenően érvényesül a területi elv. Talán a tanácsoknak van nagyobb hatáskörük, s ez érvényesül a módszertani irányításban, de nincs háromféle közművelődési könyvtári irányítás és teljesen hiányzik a hatásköri feltékenykedés.

A megyei és városi könyvtárak módszertani irányítói az egész terület könyvtárügyének. A burgaszi megyei könyvtár 2 módszertani munkatársa így osztja fel egymás között a feladatokat:

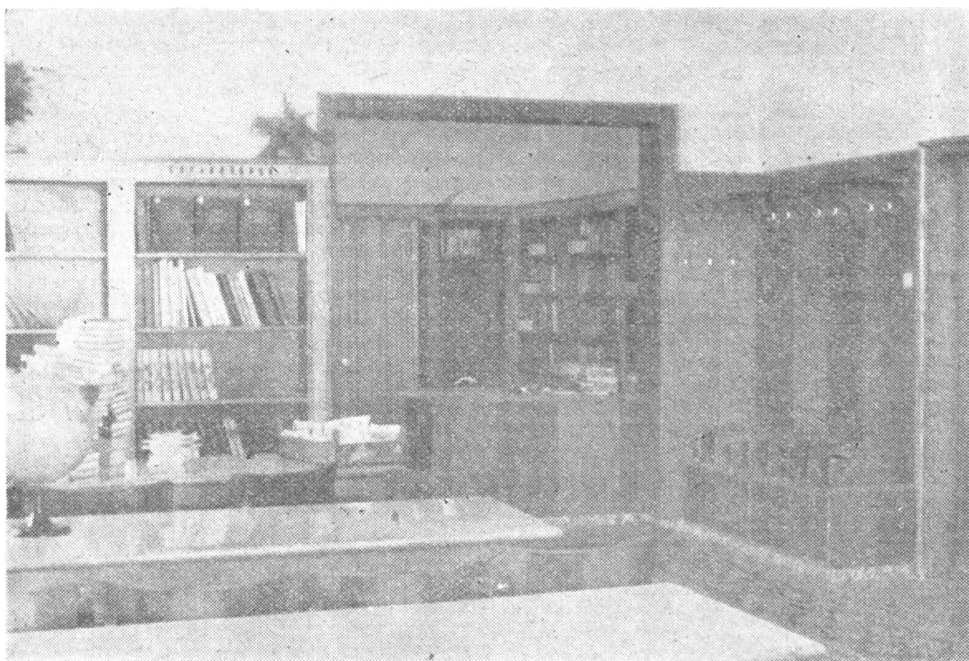
a) az iskolai és a csitaliste könyvtárak irányítása,

b) az üzemi és hivatali könyvtárak irányítása.

Várnában a városi tanács vb határozata értelmében könyvtárost kinevezni a közművelődési könyvtárakba csak a városi könyvtár előzetes hozzájárulásával lehet. Ezek után természetes volt, hogy a közlekedési dolgozók könyvtárába a városi könyvtár módszertani csoportvezetője kísért el, aki annak munkáját úgy ismerte, mint én Veszprém megyében a tanácsiakét. Javaslatait és tanácsait a könyvtáros magától értetődőként fogadta. A legtöbb üzemben — kivéve néhány egészen nagy üzemet — nincsen külön műszaki szakkönyvtár és közművelődési könyvtár, csak egy könyvtár van és ez megfelelő arányban és mennyiségben köteles beszerezni szakirodalmat is. Az üzemek és vállalatok könyvtárait nem a szakszervezet, hanem a vállalat tartja fenn és fejleszti. A kulturális nevelőmunkát, és abban a könyvtári munkát is természetesen a szakszervezet irányítja, de a gazdasági szükségleteket az üzem költségvetéséből, külön számláról fedezik.

Bulgáriában sokkal több a függetlenítetett könyvtáros, de ezek nem a központi (adminisztráló és irányító) megyei és városi, hanem a csitaliste és az iskolai könyvtárakban dolgoznak. Tirnovó megyében például 123 főfoglalkozású könyvtáros van, és ebből csak 16 dolgozik a megyei könyvtárban. Nagy megyei könyvtárakban 1—3 személy foglalkozik a feldolgozással, évente mégis 8—15 000 kötet könyvet dolgoznak fel. Kevesen foglalkoznak a módszertani munkával is. A megyei könyvtárakban általában 2—3 módszertani munkatárs van, pedig járási könyvtárak nincsenek. A járáások megszűnésekor a volt járási székhelyeken hagytak ugyan 1—1 személyt a módszertani munka további vitelére, de úgy látszik, ez az elgondolás nem mindenütt vált be. Mások ugyan az adottságok, hiszen a megyék kisebbek, a községek nagyobbak, a falvak gazdasági és közigazgatási koncentrációja előrehaladottabb, sokkal több a főfoglalkozású könyvtáros, de azért a módszertani munkatársak száma mégis kevésnek tűnik. Csak a főfoglalkozású könyvtárosokkal tudnak foglalkozni.

Az olvasók többségével főfoglalkozású könyvtáros foglalkozik. Az olvasók száma általában nagyon magas, a legtöbb könyvtár reggel 8—9 órától este 20—21 óráig van nyitva. Mindezek természetesen azt is jelentik, hogy a könyvtárosok nagyon sokat dolgoznak. Sok az olvasó, nagy a forgalom és a kölcsönzési adminisztráció is sokkal több, mint nálunk.

Bresztovica község könyvtára

3.

Amint azt már említettem, a bolgár falvakban jobban előrehaladt a gazdasági és közigazgatási koncentráció folyamata. Ez jórészt érthető is, hiszen a falvak nagy része általában lényegesen nagyobb lélekszámú település, és a mezőgazdaság szocialista átszervezését is jóval előbb befejezték. Nem ritka az olyan termelőszövetkezet, amely 6—9000 hektár területet és 5—8 települést fog össze.

Most egyik legfontosabb törekvésük, hogy a könyvtári hálózatot is a gazdasági és igazgatási fejlődéshez alkalmazkodva alakítsák ki. 1030 központi településen jól működő korszerű könyvtárat akarnak létrehozni, amely területük körzeti központja lesz. A rendelkezésre álló összegeket központosítva, célszerűbben akarják felhasználni, nem aprózódnak el az állami és termelőszövetkezeti támogatások, s egy-egy körzet települései korszerűbb könyvtári szolgáltatáshoz jutnak a rendszeres könyvcserevel.

A termelőszövetkezetek a csitalistéknek adnak támogatást. Azt mondják: „a faluban az emberek termelőszövetkezeti tagok, a kulturálódás feltételeit pedig részükre a csitaliste biztosítja, tehát támogatni kell.” Az pedig, hogy a könyvtárak megfelelően részesednek a támogatásból, a könyvtári munka — már ismertetett — helyzetéből következik. Néhány tsz nem támogatja a kulturális munkát (anyagi erők híján), és a támogatás mértéke megyénként és területenként változik. A burgaszi Iván Vazov tsz-hez 9 település tartozik. Az ezekben működő csitalisték évi 5—600 leva támogatást kapnak a tsz-től. A központj falu fedezi a könyvtáros fizetését, a többi település pedig a könyvtárosok díjának felét. A mihajlovgrádi megyében átlag minden lakos után 30 sztotinkát adnak a tsz-ek a csitalistéknek támogatásképpen.

A nagyszámú főhivatású könyvtáros fizetését elsősorban az állam fedezi, de egyre több helyen vállalják ezt a tsz-ek is. Burgasz megyében például a 170 hivatásos könyvtáros közül 40 személy a tsz-től kapja fizetését. A könyvtárosoknak is munkaegységet adnak, de annyit, hogy annak értéke megfeleljen a könyvtárosi átlagfizetésnek.

A termelőszövetkezetek anyagi támogatásában azon elv gyakorlati érvényesülése mutatkozik meg, hogy a gazdasági munkához szervesen hozzátartozik a kulturális nevelőmunka, a vele való foglalkozás és törődés pedig a gazdasági munka érdekében nagyon fontos.

Varga Béla

JAVASLAT A FALUSI KÖNYVTÁRAK ÜGYVITELÉNEK CSÖKKENTÉSÉRE

Az olvasókkal való igényesebb foglalkozás, a kölcsönzési idő meghosszabbítása, a nagyobb propaganda tevékenység lényegesen megnövelte a lelkiismeretesen dolgozó tiszteletdíjas falusi könyvtárosok munkáját. Az önálló szerzeményezés, a leltározás, a csoportos leltárkönyv vezetése, a katalógus-építés tovább szaporította a könyvtáros tennivalóit. A korábban 3—400 kötetes, 100—150 főnyi olvasótáborral rendelkező falusi könyvtárosok ma már túlterheltek, hisz könyvállományuk 1000—1500 kötet között mozog, az olvasók száma pedig a lakosság 15%-át is meghaladta.

A könyvtári tennivalók növekedése miatt nem egy könyvtáros jogosan kevesli a tiszteletdíjat, és nem találja anyagiakkal is kellően megbecsültnek az általa végzett munkát.

Az elmúlt évben már néhány hosszabb ideje könyvtári munkát végző pedagógus könyvtárosunk lemondott könyvtárosi megbízatásáról, mivel a megállapított heti 4—6 órában nem tudta ellátni feladatát. A téli időszakban ez az idő kölcsönzésre nem volt elegendő. A munkanapló vezetése, a statisztika, a szerzeményező munka és leltározás már otthoni

többletmunkaként jelentkezett és még 4—6 óra elfoglaltságot jelentett. Néha-nan erre már nem vállalkoztak, vagy azért, mert a főfoglalkozásuk mellett ennyi időt nem tudtak a könyvtári munkára fordítani, vagy azért, mert kevesellték a havi 120—170 Ft tiszteletdíjat a havi 40—50 könyvtári munkaóráért. Elégedetlenségüket csak növelte, hogy a népművelés egyéb ágában végzett munka általában jobban dotált.

Ahhoz, hogy a falusi könyvtárakban az olvasószolgálati tevékenységre helyezhessük a fő súlyt, hogy növelhessük egy-két órával a nyitvatartási időt, hogy propagandára jusson egy-két óra, *csökkenteni kell a könyvtáros ügyviteli, adminisztrációs munkáját.*

Egyetértünk Tóth Árpád e témában írt vitaindító cikkével. (A könyvtáros 1963. 6. sz.) Az általa felsorolt lehetőségeket figyelembe véve, számos falusi könyvtárossal folytatott beszélgetés alapján a következő munkaterületeken javasolunk olyan ügyviteli egyszerűsítést, amelyet a munka tervszerűsítésével, korszerűbb nyomtatványokkal lehetne megoldani:

1. *Egyszerűsítsük a kölcsönzési nyilvántartást, a munkanaplót és a statisztikai jelentést.*

A jelenlegi személyi-lapos kölcsönző karton szerkezetiileg és nyilvántartási beosztásában is elavult. Célzerű lenne az 1. sz. ábrán bemutatott, több könyvtárban kísérletezés alatt álló tasakos nyilvántartás bevezetése. Ezen feltüntetnék az olvasó törzsszámát, az olvasó nevét és fontosabb személyi adatait, a beiratkozás keltét és az olvasó aláírását, mellyel elismeri, hogy a könyvtár szabályait ismeri és megtartja. (Még ezek közül az adatok közül is nélkülözhetőek egyesek.) Kölcsönzés alkalmával a tasakba behelyezzük a könyvkártyát, amit az olvasó aláír. Záráskor — miután a munkanaplóba bevezettük az adatokat — a napi kölcsönzés tasakjait a törzsszámok sorrendjében rendezzük. (Besorolható az olvasók betűrendje szerint is.) A lejáratot színcsíkok behelyezésével, vagy 4 db heti választólappal tartjuk nyilván.

A tasakok két színben készülhetnek, külön a felnőttek és külön a 14 éven aluli, illetve a tanuló ifjúság részére. (Lényeges, hogy a két szín állandó legyen — pl. fehér és kék —, és hogy a Könyvtárellátó mindig tartson kellő mennyiséget.) A többszínű tasakok lehetővé teszik, hogy a könyvtár nyilvántar-

163

Név: Kovács József

Foglalkozás: tsz. tag

Lakás: Kutas, Petőfi u. 15.

Szül. hely, év: Beleg, 1925.

Anyja neve: Horváth Mária

Beiratkozás kelte: 1963. jan. 12.

A könyvtár szabályait ismerem és megtartom.

Kovács József
az olvasó aláírása

SZÁLLÍTÓ:

A'KV KÖNYVTÁRELLÁTÓ,
vagy KÖNYVESBOLT
cégbélyegzdje

Beküldési határidő: 1963. febr. 12.

MEGRENDELŐ:

----- *Községi* ----- könyvtár

Pontos cím: ----- *Kutas* -----

Rendelés kelte: ----- *1963. febr. 6* -----

Inkasszó szám: ----- *2.516.723-825* -----

2/1963. sz. SZÁMLA-LELTÁRÍV

4. sz. megrendelő jegyzék falusi könyvtárak részére

Leltárszám	Pld.	A könyv címe	Egyrágár	Összes ár	Kat. kart.	Megjegyzés
1327	1	_____	K 25,-	25,-	2	MSD
1328 1329	2	_____	Kk 36,-	52,-	4	MSD
		_____	F 14,-			(1448)
		_____	K 28,-			(MSZ)
1330	1	_____	F 12,-	12,-	2	(1436)

tásaiból rátekintés után is látni lehessen az olvasók hozzávetőleges összetételét.

Az olvasójegyen elég csak az olvasó nevét, törzsszámát és a keletkezést feltüntetni a könyvtáros aláírásával együtt.

A falusi könyvtárakban is szükséges évenként az olvasói nyilvántartás (beiratkozási napló), de felesleges, hogy a munkanaplóban is naponként nyilvántartsuk a beiratkozásokat. Elég a hó végén bevezetni a munkanaplóba az olvasó-nyilvántartás hóvégi adatait.

A munkanapló és a statisztikai jelentés egységesítése elengedhetetlenül szükséges.

2. A 3000 lakoson aluli, tiszteletdíjas könyvtárossal rendelkező könyvtár (esetleg a többi könyvtár is) *csak havi falusi rendelőjegyzéken szerzeményezzen* a Könyvtárellátótól. A rendelőjegyzék minden hónap 6-ig érkezne meg, amit a könyvtárosnak 10-ig kellene továbbítani a felettes könyvtárhoz, a felettes könyvtár pedig 14-ig továbbítaná azt a Könyvtárellátóhoz.

A megrendelt könyveket ennek alapján a hónap végéig kellene leszállítani.

Ez a pontos és rendszeres gyarapítási munka tervszerűvé tenné a Könyvtárellátó és a könyvtáros munkáját is. A könyvtáros össze tudná ezt a munkát hangolni a többi munkájával, ha minden hónap elején rendelne és a hónap végén leltárba vehetné a megérkezett könyveket.

3. Az ügyviteli munkában a legtöbb időt a könyvek leltárbavétele veszi igénybe. Az egyedi leltárkönyv és a csoportos leltárkönyv vezetése, a könyvek tulajdonbélyegzése és leltári számmal való ellátása a tiszteletdíjas könyvtárostól havi 6—10 munkaórát igényel.

A leltárkönyv egyszerűsítését javasoljuk úgy, hogy a Könyvtárellátó számlájának egyik példánya évenként egybefűzve alkossa a leltárkönyvet. Ehhez hasonló megoldást alkalmaznak a nyugatnémet könyvtárakban is, amint arról az UNESCO tanulmányútról hazatért könyvtárosok tájékoztattak. A könyvtáros munkája annyiból állna, hogy a rendelőjegyzéket (a számlát) kiegészítené a megfelelő rovatban egy leltári számmal, a megjegyzés rovatot pedig megnagyob-

bítvá az utolsó rovatként helyezné el. (A „törzsanyag”, „ajánlott anyag” betűjelzéseit a tájékoztatóban kellene elhelyezni.)

A leltározás művelete a következő: A könyvcsoomag megérkezése után a könyvtáros egyezteti a számlával a könyvet, és a megrendelt könyvek elé beírja a leltári számot (mint ahogy ezt most is tesszik a pénzügyi ellenőrzés megkönnyítésére.) Ha könyvesboltban vásárol, akkor ugyancsak a Könyvtárellátónál kapható üres *Számla-leltáríven* felsorolja a vásárolt könyveket, és ezt az ívet is behelyezi az irattartóba. Év végére együtt lesz a 12—15 számlaleltárív, (2. sz. ábra), mely tartalmazza a könyvtár évi beszerzését. A községi tanács ezeket az íveket bekötheteti úgy, hogy utolsó ívként behelyezi az éves beszerzés, törlés összesítését tartalmazó csoportos-leltárívet.

A csoportos leltárkönyv vezetése bonyolult a falusi könyvtáros számára. Az ívet le kell egyszerűsíteni egy lapra úgy, hogy a 13-as megoszlás helyett a statisztikában is használatos 8-as megoszlást alkalmazzunk. A könyvtáros a *csoportos-leltárív* első sorában feltünteti az előző évi állományt. A következő sorokba a szállítmányok érkezésének sorrendjében bevezeti a szükséges adatokat.

Év végén összesíti a rovatokat. Az összesítés alá beírja az év folyamán törlött könyvek értékét, kötetszámát és megoszlását törlési jegyzékenként, ami évente legfeljebb 2—3 jegyzéket jelent. Ezt levonja a fentebb összesített gyarapodásból és megkapja az év végi pontos állományt, kötetszámot, megoszlást és a könyvek értékét.

Ezt a csoportos-leltárívet aztán behelyezzük a számla-leltárívek végére, és beköthetjük az éves leltárkönyvet.

Az olvasószolgálat megjavításának egyik feltétele, hogy a falusi könyvtárakban hasznosan gazdálkodjanak a rendelkezésre álló idővel, és az adminisztráció egyszerűsítésével felszabaduló időt felhasználhassák az olvasószolgálati munka tartalmasabbá tételére.

Mindezekről függetlenül a falusi könyvtári munka megnövekedése, a nagyobb követelmények felvetik a magasabb díjazás szükségességét is.

Szita Ferenc

Megjegyezzük, hogy a Könyvtárellátó megrendelő jegyzékeit leltározás céljára Salek Ferenc, a HVDSZ Központi Könyvtárának vezetője két év óta használja. (Szerkesztőség)

PÁLYÁZATOK

A *Szolnok megyei Verseghy Könyvtár* pályázatot hirdet mezőgazdasági szak-könyvtárosi és módszertani könyvtárosi állásra 1964. január 1-re. Követelmény: agráregyetemi, illetve főiskolai végzettség.

*

A *Szekszárdi Megyei Könyvtár* módszertani csoportvezetőt keres. Feltétel: felsőfokú könyvtárosi szakképesítés és legalább három év könyvtárosi gyakorlat. A pályázatokat önéletrajzzal együtt két héten belül az intézmény igazgatójához kell benyújtani.

*

A *Veszprémi Megyei Könyvtár* igazgató-helyettes módszertani csoportvezetőt keres. Követelmény: felsőfokú könyvtárosi szakképesítés és megfelelő gyakorlat.

Koppenhága (Lipták Pál rajza)

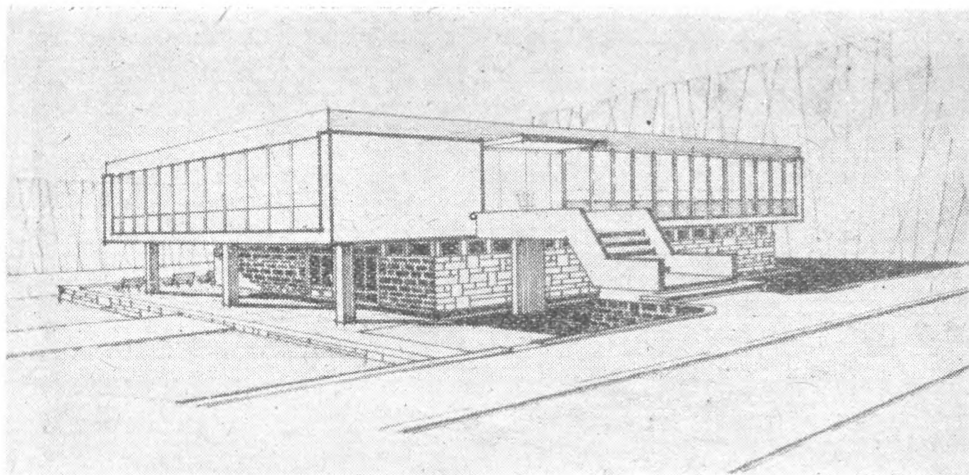
Bárdos László István 1909 – 1963

1963. október 18-án elhunyt Bárdos László István, a Tatabányai Megyei Könyvtár helyettes igazgatója. Gyermekkorától kezdve tanárnak készült, szüleinek nehéz anyagi helyzete azonban nem tette lehetővé, hogy gondtalanul tanuljon, ezért tanítványokat vállalt. Így végezte el a középiskolát, majd tehetsége és szorgalma révén az egyik olaszországi egyetemen folytathatta tanulmányait. Tanári pályafutását Beregszászon kezdte meg, a felszabadulás után került Tatabányára, ahol nagy érdemeket szerzett a város első középiskolájának, az Árpád gimnáziumnak létrehozásában. Az Árpád gimnáziumban töltött évek alatt azonban megbetegedett: elvesztette hallását.

1952-től kezdve egészen haláláig a megyei könyvtár igazgatóhelyettesi tisztségét töltötte be. Könyvtári tevékenységét sikeresen kapcsolta össze a kutatómunkával: a régi harcosok és veteránok személyes élményeinek, visszaemlékezéseinek összegyűjtésével, valamint a levéltárakban, könyvtárakban feltárt adatok feldolgozásával megírta a tatabányai munkásmozgalom történetét 1945-ig, „Bányászív és bányászököl” címmel. Ennek folytatása az „Egy bányászváros a szocialista fejlődés útján” című munka, mely a város 1945–1960 közötti történetét örökíti meg. A helyismereti részletpublikációk sorában — társszerzőkkel közösen — olyan értékes művek megalkotásában vett részt, mint az 1848/49-es szabadságharc

komáromi eseményeit, illetve a tatabányai bányász sportmozgalom ötvenéves történetét tárgyaló feldolgozások, valamint a Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája című munka. Lapunknak is állandó külső munkatársa volt. Legutolsó munkájában régi hivatásához fordult, az ifjúságnak írta „Erkölc, szerelem” című könyvét. Munkásságának megbecsülését sok kitüntetés és dicsérő oklevél bizonyítja. A „Szocialista Kultúráért” jelvényt két alkalommal is megkapta.

Az esztergomi Balassa Bálint Városi Könyvtár tervezett új épülete

A MUNKÁS ÉS TERMELŐSZÖVETKEZETI AKADÉMIÁK KÖNYVTÁRI TÁMOGATÁSA

A tatabányai József Attila Megyei Könyvtár tájékoztató szolgálata több mint két éve foglalkozik a megyében folyó ismeretterjesztés támogatásával. Elsősorban a szakműveltség gyarapítását, népszerűsítését tűzte ki célul: könyvtári eszközökkel igyekszik előbbre vinni a műszaki és a mezőgazdasági ismereteket nyújtó kötetlen felnőttoktatási formák fejlődését. A kezdeti kísérletei, próbálkozásai után a mezőgazdasági jellegű tsz-akadémiáknak sietett segítséget nyújtani a könyvtár a következőképpen:

A tájékoztató könyvtárosok sűrűn látogatják az előadásokat, így egyrészt áttekintést kapnak az akadémiák helyzetéről, másrészt bibliográfiai és szakkönyvpropaganda tevékenységük tervezéséhez kapnak indítékokat.

A tájékoztató szolgálat annotált rölpapbibliográfiákat, tárgyköri ajánló *bibliográfiákat* jelentet meg sorozatban mind a műszaki, mind a mezőgazdasági szakágak területéről. E kiadványok előállítása nyomdai úton, vagy házi sokszorosítással történik. A jegyzékek az alap- és középfokú szakirodalmat ismertetik, ajánlják.

Az említett ajánló bibliográfiák — s ezen belül a szakkönyvismertetések — azért is fontosak, mert a munkás és tsz-akadémiák a kötetlen oktatási formának megfelelően nélkülözik a tankönyvet, az előadások megtartására általában helyi előadók vállalkoznak, akik különböző felkészültségűek. Az annotációk — amennyiben mód nyílik rá — figyelembe veszik az adott hely termelési profilját, megoldandó gazdasági feladatait. Az egyes termelőszövetkezeti akadémiák számára készített tárgyköri bibliográfiák már szorosan a kérdéses előadáshoz adnak irodalmat — azzal a céllal, hogy a hallgató részletesebben tanulmányozhassa azokat a kérdéseket, melyek érdeklődését felkeltették.

A negyed-, illetve félévénként kiadott *műszaki és mezőgazdasági gyarapodási jegyzékek* a szakkönyvújtonságokról nyújtanak szélesebbkörű áttekintést. Itt is alkalmazzuk az ismertetések bevált módszerét, hiszen az ismertetéssel ellátott jegyzékek összehasonlíthatatlanul többet mondanak a könyvről, mint az egyszerű címfelsorolások. Az annotációk egyrészt tartalmazzák a könyv lényeges tartalmi elemeit, másrészt pedig kitérnek olyan szakmai kérdésekre is, amelyek alkalmasak a szakirodalmi érdeklődés felkeltésére.

A negyedévénként közrebocsátott gyarapodási jegyzékek a *szaknévsor* alapján jutnak el nemcsak a könyvtár beiratkozott olvasóihoz, akik szakirodalmi érdeklődést mutatnak, hanem a fontosabb megyei üzemek és termelőszövetkezetek alap-, valamint középfokú képzettséggel rendelkező dolgozóihoz is. A helyi sajtóval — a Komárom megyei Dolgozók Lapjával — kötött megállapodás az egész megyére lehetőséget ad arra, hogy az újságolvasó közönség tájékozódjék az újabban megjelent, legfontosabb szakkönyvekről. Természetesen ebben az esetben a válogatás szigorúbb, és a közlésnek alkalmazkodnia kell a sajtó igényeire, mint az olvasmányosság tekintetében, mind az általános érdeklődés figyelembevételének jegyében. A hetenként kétszer megjelenő lap *havonta két alkalommal külön rovatban közli* — mintegy 120 sorban — a tájékoztató szolgálat szakkönyvismertetéseit. Ez általában négy-négy műszaki, illetve mezőgazdasági mű népszerűsítését jelenti. Az 1963 nyarán kötött megállapodás ezt a szolgáltatást rendszeressé teszi, és a lap szerves részévé avatja. Véleményünk szerint ezek a munkák szorosan hozzátartoznak a megyei könyvtárak szakkönyvpropaganda munkájához. A szakkönyvismereten alapuló annotáció-készítésnek nagy a szerepe, mert az ilyen annotáció megkíméli a felhasználó könyvtárost, aki ismeri az olvasó képzettségi szintjét és a helyi adottságokat, a hibás vagy félrecsúszott könyvvajánlástól. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a hálózat könyvtárai is szívesen veszik a szakkönyvújtonságok rendszeres feltárását. A sajttóban végzett szakkönyvpropaganda pedig a széleskörű tájékoztatás révén a szakmai kultúra terjesztésében nyer értelmet, és fellendítheti mind a szakszervezeti, mind a tanácsi könyvtárak szakkönyvforgalmát.

A módszertani tanácsadáson és a bibliográfiai munka különböző formáin kívül a megyei könyvtár elsősorban *szakíró-olvasó találkozók* rendezésével segítette színvonalasabbá és népszerűbbé tenni az akadémiái előadássorozatokat. Az ankétok megfelelő megrendezésére, szervezettségére különös gondot fordított.

A termelőszövetkezeti akadémiák esetében sikerrel alkalmazta azt az összetett módszert, amelynek értelmében az előadó — szakmájának neves mestere — a termelés színhelyén tapasztalatcserét tart, s egyben tájékozódik a helyi viszonyokról, és erre építi fel mondanivalóját. Az ankét kérdései, hozzászólásai már a termelést érintő

gyakorlati tanácsokkal gyarapíthatják a hallgatóság ismereteit. Nálunk a szemléltetést szolgáló szakkönyvkiállítás, valamint a témát vizuálisan is megelevenítő szakfilm egészíti ki az általában nemcsak értékes, hanem közérthetően, érdekesen előadott témákat.

A szocialista brigádok kulturális vállalásainak teljesítését — a *munkás-*, illetve *bányászakadémiák* keretében — a tájékoztató szolgálat összeállításában megjelent irodalomjegyzékekkel segítették. *Ez a tevékenység a Tatabányai Szénbányászati Tröszt valamennyi szocialista brigádjára kiterjed az új oktatási évben.* Az ajánló irodalomjegyzék az általános műveltség emeléséhez nyújt segítséget a legfontosabb politikai ismeretterjesztő művek, kalandos és fantasztikus könyvek, valamint a klasszikus és mai szépirodalmi művek ajánlásával, de ismerteti a bányászati szakirodalom fontosabb munkáit is. A szerkesztés módját az indokolja, hogy a „szocialista módon művelődni” célkitűzés a szakmai önművelésre éppúgy vonatkozik, mint a szépirodalom megismerésére.

A megyei könyvtár legközelebbi terveiben szerepel a szakíró-olvasó találkozók, illetve műszaki ankétok kiterjesztése a munkásakadémiákra. A tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy a szakirodalom megszerettetéséhez és egyben a kötetlenebb felnőttoktatási formák fejlesztéséhez is az élő szó erején alapuló, összetett, sokoldalú propaganda módszereken át vezet az út.

Bisztray Ádám

A Tatabányai Megyei Könyvtár kiadványai

1961

Olvasási tanácsadó a tsz-akadémiák hallgatói részére. (Alapfokú mezőgazdasági szakkönyvek ismertetései.)

Olvasási tanácsadó munkásakadémiák hallgatói részére. (Alapfokú műszaki szakkönyvek ismertetései.)

Ajánló könyvjegyzék a szocialista brigádok számára.

1962

Ajánló irodalomjegyzék a XII. akna szocialista brigádjai számára a bányászakadémia 1962/63. évi tematikájához. (Alapfokú, annotált bibliográfia.)

Olvasási tanácsadó a bányászakadémiák hallgatói részére. (Ismeretterjesztő művek, alapfokú szakkönyvek annotált jegyzéke.)

Olvasási tanácsadó a tsz-akadémiák hallgatói részére. (Annotált.)

Ajánló könyvjegyzék a községi tsz-akadémiák I. és II. évfolyamához, Naszály, Héreg, Gyermely, Tarján községek részére. [Tárgyköri bibliográfiák.]

Ajánló könyvjegyzék a vegyipari munkásakadémia hallgatói részére. (Alap- és középfokú szakkönyvek annotált jegyzéke.)

Ajánló könyvjegyzék az építőipari munkásakadémiák hallgatói részére. (Annotált.)

Olvasási tanácsadó a gépipari munkásakadémiák hallgatói részére. (Alap- és középfokú szakkönyvek annotált jegyzéke.)

Olvasási tanácsadó a tsz-akadémiák hallgatói részére. Kertészet. (Középfokú művek annotált jegyzéke.)

Olvasási tanácsadó a tsz-akadémiák hallgatói részére. Állattenyésztés. (Alap- és középfokú művek annotált jegyzéke.)

1963

Gyarapodási jegyzék az 1962. jan.-dec. közötti beszerzésű alap- és középfokú műszaki szakkönyvekről és az ugyanebben az időben beérkezett alap- és középfokú mezőgazdasági művekről. (Annotált.)

Gyarapodási jegyzék a könyvtárba beérkezett alap- és középfokú műszaki irodalomról. (Annotált.)

Mezőgazdasági szakkönyvek gyarapodási jegyzéke. (Középfokú művek, annotált jegyzéke.)

Ajánló irodalomjegyzék a Tatabányai Szénbányászati Tröszt szocialista brigádjai számára. (Részben annotált.)

Gyarapodási jegyzék a műszaki irodalomról. (Alap- és középfok, annotált.)

Uppsala (Lipták Pál rajza)

HÁROM KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRELLÁTÓ

UNESCO tanulmányutunk során megismerkedhettünk a meglátogatott három ország könyvtárellátó vállalatának tevékenységével is, részben az intézmények központjában tett látogatásainkkal, de sokkal inkább a tanulmányozott könyvtárak gyakorlatában.

A Német Szövetségi Köztársaságban a reutlingeni *Einkaufszentrale für öffentliche Büchereien* (EKZ) vállalat, Svédországon a lundi *Bibliotekstjänst* (BTJ) nevű intézmény gondoskodik a könyvtárak minden szakmai szükségletének kielégítéséről. Dániában a koppenhágai *Dansk Bibliografisk Kontor* (DBK) anyagezellátó tevékenysége most van kibontakozóban.

A német Einkaufszentrale korlátolt felelősségű társaság. Tőkéje közpénzekből származik: az NSZK államaitól és községeitől. Az eredeti alapokon kívül mástól nem kap támogatást. A körülbelül

A *Dansk Bibliografisk Kontor* egyelőre kis létszámmal működő, fejlődő, most kibontakozó intézmény. Elnöksége a népkönyvtárak állami felügyeletének, a Királyi Könyvtárnak, a Művelődési Minisz-

tériumnak és a könyvtáros egyesületnek képviselőiből áll. A vállalat múlt évi forgalma meghaladta az egymillió dán koronát. Míg az állami támogatás 80 000 dán koronára, az eredeti előirányzat négyszeresére nőtt, a forgalom ötvenszeresére emelkedett.

Ha e vállalatok tevékenységét akár csak felszínesen is összehasonlítjuk a mi AKV Könyvtárellátó Osztályunk fejlődő és ma már nélkülözhetetlen munkájával, mindjárt szembe tűnik két alapvető különbség.

1. Míg a mi Könyvtárellátó Osztályunk a könyvtárakat csak könyvvvel, könyvkártyával, nyomtatványokkal és néhány aprósággal látja el, addig ezeknek a vállalatoknak ellátó tevékenysége a könyvtárak minden tárgyai szükségletére, a könyvtári munka minden területére kiterjed.

2. A másik lényeges különbség, hogy a könyvvvel való ellátást nem tekintik főfeladatuknak, sőt a svéd vállalat nem is foglalkozik könyveléssel. Mindhárom vállalat inkább a könyvtári könyvkötéssel szolgálja a könyvtárakat. Az eladási profil ilyen alakulásában természetesen nagy szerepet játszik a helyi könyvkereskedők nagy tiszteletben tartott profitérdeke is.

E tanulmányunkban nem ismertetjük a három vállalat szervezeti felépítését, ellátó tevékenységük teljes ismertetését és módszereit. Feljegyzéseinkből csak néhány olyan adatot emelünk ki, amely minden könyvtáros számára érdekesnek látszik.

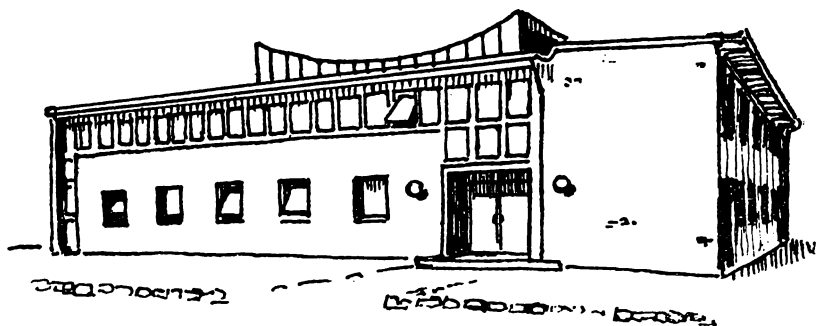
Hasznos tapasztalatunk volt, hogy jól megoldották a könyvtárosok előzetes tájékoztatását a megjelenő könyvekről. Az Einkaufszentrale listákat ad ki, és a havonta 7000 példányban megjelenő *Bücheranzeigen für öffentliche Büchereien* című kiadványában szakszerűen tájékoztatja a könyvtárosokat.

ekz

200 alkalmazottal működő rentábilis vállalkozás versenyképes árai, kiváló minőségű áru, sokrétű, ötletes szolgáltatásai következtében igen népszerű a német közművelődési könyvtárosok körében.

A *Bibliotekstjänst* a Svédországi Általános Könyvtáregyesület érdekeltsége. Alaptőkéje 90 000, évi forgalma kb. 3 millió svéd korona. A nyereséget a vállalat fejlesztésére fordítják. Állandó alkalmazottainak száma 110. Vezetősége 5 személyből áll, közülük négyet a könyvtáregyesület nevez ki, egyet pedig a legfelsőbb iskolahatóság.

BIBLIOTEKS
btj
TJÄNST

A Bibliotekstjänst épülete

A Bibliotekstjänst korrekturában kapja meg az új könyveket. Mintegy 100 tagú, főként könyvtárosokból álló lektorgárda szerkeszti a javaslatokat azokról a könyvekről, amelyeket könyvtári használatra alkalmasnak minősítenek. Havonta 4–5 listát küldenek ki a könyvtáraknak a megjelenő könyvekről, mielőtt még e könyvek könyvárusi forgalomba kerülnének.

A dán vállalatnál egy bizottság választja ki azokat a könyveket, amelyekre a könyvtárak valószínűleg igényt tartanak, és ezekről ad tájékoztatást a könyvtár-ellátó.

Meglepő volt számunkra a svéd és dán ellátó vállalatok propaganda tevékenysége. A mi közművelődési könyvtáraink könyvpropaganda tevékenysége, szemléltető propaganda munkája ott teljesen könyvtárellátói feladattá módosult. A könyvtári és könyvpropaganda-plakátokat, az egyes könyvek, könyvcsoportok népszerűsítését szolgáló füzetes kiadványokat, ajánló témabibliográfiákat, cikk-bibliográfiákat a könyvtárellátók szerkesztik, adják ki és terjesztik.

A dán könyvtárellátó szolgáltatásai közül különösen a „Startkönyvtár” ragadta meg figyelmünket. A startkönyvtár tulajdonképpen válogatott, törzsanyagjellegű gyűjtemény, amelyre minden induló könyvtárnak szüksége van. Népszerűségét növelte, hogy ötévi részletfizetésre vásárolható. A gyűjteményeket szakonként arányosan állítják össze. Három típusú startkönyvtár van forgalomban: a felnőtteknek 150 kötet, a gyermekeknek 120 kötet, az iskolai könyvtáraknak pedig 70 kötet (kézikönyv és vezérkönyv).

Ami a könyvtárak könyvvél való ellátását illeti, a mi Könyvtárellátó Osztályunk nem marad el a megismert vállalatok ilyenfajta tevékenysége mögött. Sőt, a megrendelés és szállítás lebonyolításának és a számlák kiegyenlítésének módja nálunk a legegyszerűbb. Azonban mindhárom vállalat egészsváson, filmo-

lux borítású kötése minőségben és tartóságban messze felülmúlja a mi kollektori kötéseinket. E vállalatok korszerűen felszerelt, nagy létszámú, modern könyvkötésszettel rendelkeznek. A Bibliotekstjänst stockholmi könyvkötészetében 100 könyvkötő dolgozik. Az EKZ nagy teljesítőképességére pedig az utal, hogy a könyvtári könyvek javítását és újrakötését is vállalja.

A könyvtárak bútorzattal és felszerelési tárgyakkal való ellátása terén megvalósítva láttuk azt, amit a magyar könyvtárosok is évek óta egyre sürgetőbben követelnek: a szervezett, központosított ellátást. Az Einkaufszentrale 270 féle könyvtári felszerelési tárgyat és 30 féle kitűnő kivitelű bútort ajánl.

Bútorait Witzeman stuttgarti professzor, a neves belső építész tervezői könyvtári szakemberek közreműködésével. A Bibliotekstjänst a bel- és külföldi gyártmányú bútorok és felszerelési tárgyak forgalomba hozatala mellett berendezési tervek készit a hozzáfutóló könyvtáraknak, illetve berendezési tervek teljes kivitelezését is vállalja. A dán ellátó effajta tevékenysége még fiatal, de gyorsan fejlődik. Nagy előnyt jelent számára, hogy a világhírű dán RESKA cég három üzemében bőségesen termeli a legremekbbr könyvtári bútorokat.

Igen színes és gazdag a svéd és dán ellátó kiadói tevékenysége is. A Bibliotekstjänst a *Biblioteksbladet* (a 6–7000 példányban megjelenő svéd könyvtáros folyóirat), a *Skolbiblioteket* (az iskolai könyvtárak lapja), a *Läste Ni* („A könyvtárak barátai” társaság lapja) kiadója. Katalógusokat, könyvismertetések, folyóiratszemeleket, irodalomjegyzékeket és könyvtári szakkönyveket szintén ad ki.

A Dansk Bibliografisk Kontor sokoldalú kiadói terméséből kiemelhető a három évenként új kiadásban megjelenő *Standard-katalógus*. A városi könyvtárak mintakatalógusa 4000 címet, a falusi könyvtáraké 800 címet tartalmaz. Ez

utóbbi „Jó könyvek” címmel egyes falusi könyvtárak postán megküldetik valamennyi olvasójuk címére.

A *kézikönyvek katalógusa* 500 címet, az *ifjúsági könyvek katalógusa* 800 címet, a *Gyermek és ifjúsági irodalom jegyzéke* kb. 1000 címet, a *Folyóiratkatalógus* 175 címet tartalmaz.

Tapasztalataink alapján megállapíthatjuk, hogy a könyvvel és könyvkártyákkal való ellátástól eltekintve a német és svéd könyvtárellátó vállalat sokkal korszerűbb és magasabb szinten foglalkozik a könyvtárak ellátásával, mint a mi majdnem egyoldalú tevékenységet végző Könyvtárellátó Osztályunk. (Megjegyez-

zük, hogy a jelek szerint a fejlődő dán vállalat hamarosan felzárkózik a német, illetve svéd ellátóhoz.) Az is igaz azonban, hogy e vállalatok műszaki és személyi ellátottsága ugyancsak sokkal gazdagabb, mint a mi könyvtárellátónké.

A jövő útja nálunk sem lehet más, mint a könyvtárellátó folyamatos és olyan mérvű fejlesztése, hogy képessé váljék a könyvtárak növekvő szükségleteinek és fejlődő igényeinek korszerű kielégítésére. Ezt a feladatot nem szabad leegyszerűsíteniünk gazdasági kérdéssé, mert sokkal inkább művelődéspolitikai feladat.

Kellner Béla — Lipták Pál

Az állomány rendezése a fővárosi kerületi könyvtárakban

Az állomány gyarapítása szükségszerűen két állandó és szerves egységet alkotó feladatot ad: a megjelenő új művek beszerzését és a folyamatosan elavuló, használhatatlanná vált művek tervszerű kivonását. E kettős tevékenység a tervszerű állományfejlesztésnek két oldalát jelenti. A közművelődési könyvtárakban — mivel nem feladatuk a tudományos kutatás számára anyagot gyűjteni, illetve megőrizni, de feladatuk valamennyi időszzerű, népszerű, gyakran igen rövid idő alatt elavuló kiadvány gyűjtése — az állomány bizonyos részének folyamatos fölöslegessé válása természetes és állandó jelenség.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata több mint egymillió kötet könyvvel rendelkezik; a régebbi években azonban a rendszeres állománygyarapítást nem kísértc a könyvanyag minőségi összetételét javító állománykivonás. A kerületi könyvtárakban a természetes elhasználódás folytán kiesett könyveken kívül csak egészen szórványosan került sor az olvasószolgálat szempontjából használhatatlanná vált művek kivonására az elmúlt évtizedek során. Ennek következtében rengeteg használatlan anyag halmozódott fel a könyvtárakban és nehezítette az olvasószolgálat frissességét.

Az elavult művek folyamatos kivonásához korábban az irányító szervek sem adtak kellő önállóságot s elvi útmutatást. A könyvtárosokat sok bizonytalanság, a korábban végrehajtott hasonló munkák rossz tapasztalata fékezte abban, hogy önállóan bármit is tegyenek. Ezért jelentett osztatlan örömet a könyvtárosok körében a Művelődésügyi Miniszter 175/1960. (M. K. 21.) MM számú utasítása, amely megadta a jogot és az elvi alapot a közművelődési könyvtárak könyvállományának megtisztításához. Óriási reményeket fűztünk akkor ehhez az utasításhoz.

Ezt a reményt csakhamar szétoszlatta az a bonyolult és lassú folyamat, aminek eredményeképpen végül is megtisztulhat a közművelődési könyvtárak állománya. (A kivonandó könyvekről szóló javaslat a KMK-hoz megy, innen a szűrő könyvtárakhoz kerül, majd vissza a KMK-hoz, ahonnan az Országos Minősítő Bizottsághoz jut, a döntés megszületése után pedig vissza a KMK-hoz. Itt jegyzékbe foglalják, melyet megkapnak a hálózati központok, ezek elrendelik a szükséges intézkedéseket, és csak aztán kerülhet sor a könyvtárakban a jegyzéken szereplő könyvek kivonására.)

Világos, hogy ilyen nagy jelentőségű és felelősségteljes akciónál súlyos hibákat eredményezhet a legcsekélyebb felületesség is. Az Országos Minősítő Bizottság alapos, felelősségteljes munkájára szükség van, de az eljárás megrövidítése mégis indokolt lenne.

A Művelődésügyi Minisztérium legújabb intézkedése feltétlenül hozzájárul e munkák meggyorsításához. A minisztérium a közművelődési könyvtári állomány tartalmi felülvizsgálására, s a kivonandó művek javaslatainak elkészítésére háromtagú bizottságot hozott létre, mely átfésüli a közművelődési könyvtárak állományát. Ezt

a munkát a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban kezdik meg. A feltáró jellegű munka indokolttá tenné az Írószövetség és a Kiadói Főigazgatóság közreműködését is.

A Szabó Ervin Könyvtár terveinek megvalósítását elősegítette, hogy 1962-ben kiutaltak részére egy kb. 110—120 ezer kötet könyv befogadására alkalmas raktárhelyiséget. E központi könyvraktár létrehozása lehetővé teszi a kerületi könyvtárak főlös könyvanyagának összegyűjtését. A raktár ez év elején kezdte meg működését, s még az idén lezajlik a kerületi könyvtárak főlőspéldányainak szinte teljes kivonása. Központi raktárunk a szükségletnek megfelelően két részből áll: egyrészt a kurrens, keresett könyvek raktárából, amelyek ugyan egyes könyvtárakban főlőspéldányok voltak, de a hálózat számára használhatók. Innen egészíthetik ki állományukat a kerületi könyvtárak. A raktár másik részébe kerülnek azok a könyvek, melyek tartalmuknál fogva elavultak, a kerületi könyvtárak számára használhatatlanok, továbbá azok, melyek nem tartoznak a kerületi könyvtárak gyűjtőkörébe, ám egyes szakkönyvtáraknak, tudományos könyvtáraknak felajánlhatók. (Mint például a Magyarország vármegyéi, Grósz: Szemészet, Beöthy Zsolt munkái stb. Ezek nem közművelődési könyvtári igényeket elégítenek ki.)

A kerületi könyvtárak maguk válogatják ki a kivonásra szánt műveket. Számukra útmutatásul módszertani levelet állítunk össze a KMK 1961-ben kiadott útmutatója alapján, s állandó központi ellenőrzéssel, illetve segítségnyújtással igyekszünk érvelni az azt a fő célkitűzést, hogy a kerületi könyvtárakban művelődéspolitikai feladataink megvalósítására alkalmas, korszerű könyvvállomány maradjon.

Nem kell bizonyítani, hogy milyen bonyolult, felelősségteljes ez a munka, amikor végig menve a polcok között, a könyveket egyenként kézbe véve kell dönteni: maradjon, ne maradjon? Nagy tárgyi ismereteket, önálló ítélőképességet igényel a könyvtárostól. Többek között fel kell becslülni a könyv eszmei, politikai értékét, a benne rejlő nevelési lehetőséget, ismerni kell a könyvtár társadalmi szerepét, az olvasók kulturális szükségletét, a kiadói politikát és a könyvpiacot is ahhoz, hogy egy-egy könyv könyvtári értéke fölött dönteni lehessen. Nem lehet figyelmen kívül hagyni olyan apró tényezőket sem, mint például a könyvkártyán levő bejegyzések száma, amely megközelítőleg tükrözi a könyv olvasottságát.

Az állományrendezés során nemcsak egyszerűen leválasztják a főlös anyagot, hanem osztályozzák is a további felhasználás szempontjából, s egyidejűleg megtisztítják az állományt a kötéseti szempontból selejtezendő könyvektől is.

A legkülönbözőbb félreértésekkel, terminológiai zavarokkal találkozunk a munka ellenőrzése során: ugyanazt a művet egyik kerületi könyvtár elavultnak, a másik használhatónak, kurrensnek ítélte. Sőt, egy könyvtáron belül is egyazon mű két példányának egyike a kurrens, másik példánya pedig az elavult csoportba került. Túlzott óvatosságból, „döntsek el a központban” jelszóval egészen nyilvánvalóan elavult műveket is soroltak a használható könyvek csoportjába. Például a „Nemzetközi kérdések” c. sorozat 1951—52-ben kiadott füzeteit, régi ajánló bibliográfiákat, továbbá a század elején megjelent technikai könyveket stb. Nem egy esetben minősítették elavultnak a klasszikus művek korábbi kiadásait, csupán olyan megfontolásból, hogy van újabb kiadás is belőle.

Ezek persze nem végzetes hibák, hisz a központi raktárban valóban újabb ellenőrzésre kerül sor, amikor ezeket ki lehet javítani. Nagyobb probléma az, hogy a könyvtárak állományában még mindig maradtak vissza az olvasószolgálat számára nem kívánatos könyvek, viszont kivontak olyan műveket is, amelyekre szükség lenne. Bármilyen furcsán hangzik, esetenként bizonyos „nagyhatalmi” szemlélettel is találkozunk. Van aki úgy érezte, hogy csökken könyvtárának tekintélye, ha 40—50 ezer kötetes könyvvállománya 6—8 ezer kötettel kevesebb lesz. Nem is beszélve a gyománnyokról. A könyvtárvezetők egy része sokéves vezetése alatt szép számmal gyűjtött össze valóban nagyon értékes könyveket, amelyek viszont nem tarthatnak számot a közművelődési könyvtárak olvasóinak igényére. Úgy érezték, elszíntelenedik az állomány, ha ezeket a könyveket szakkönyvtáraknak adják át.

Hálózatunkban az állományrendező munka első része vége felé közeledik. Nagy megkönnyebbülést jelent a könyvtárak számára az a tudat, hogy megszabadultak a hosszú évek során felgyülemlett főlös, holt anyagtól.

Az állományrendezés 41 kerületi könyvtárat érint. (A többi könyvtár az elmúlt 2—3 év alatt létesült, új könyvvállománnyal, ezekben jelentéktelen a főlös anyag.) Augusztus 20-ig 25 kerületi könyvtár fejezte be a kivonást és szállította be főlös könyveit a központi raktárba. A 25 kerületi könyvtárból kivont könyvanyag állományuknak 18%-át jelentette. Ennek mintegy 70%-a ismeretterjesztő mű. Legnagyobb arányban a 3-as és 6-os szakból történt kivonás. A kivont anyag nagy része füzetes kiad-

vány. Azonban előreláthatólag szép számmal tudunk majd átadni használható tudományos szakkönyveket is az illetékes szakkönyvtáraknak.

A kivont könyvek százalékos aránya könyvtáranként változik. Van, ahol csak 5—10%-ot kellett kivonni, például a 23-as, 26-os és 16-os könyvtárból. Ezek a könyvtárak a felszabadulás után létesültek. Am olyan könyvtárak is vannak, ahol az állománynak 20—25%-át vonták ki. (Például az 1-es, 8-as, 11-es és 14-es könyvtár.) Valamennyi régi, 30—40 éves könyvtár, mely rengeteg régi, már szinte évtizedek óta nem keresett könyvanyaggal is rendelkezett, s az állomány teljes tartalmi felülvizsgálatára évtized óta nemigen került sor. Például a 8-as könyvtárban 40 éves fennállása óta először került sor az állomány ilyen tisztes átnézésére, s ennek során a 40 000 kötetes állományból 11 000 kötetet vontak ki.

Nagyon meglepő voltak a könyvtári állomány mutatói is: a beiratkozott olvasók számához viszonyítva úgy látszott, hogy jó könyvellátottságról beszélhetünk, mert egy olvasóra átlag 8,8 kötet könyv jutott. Pedig az állomány tekintélyes hányada nem volt használható. Csupán a statisztikai mutatókat torzította és a raktári helyet foglalta.

Az állománykivonás fontos tanulsága, hogy megengedhetetlen közművelődési könyvtári állományt évtizedekig meg nem tisztítani az elavult, fölös művektől. Az állomány felülvizsgálat rendszeressé tétele mind az olvasószolgálat, az állomány áttekinthetősége, mind pedig raktározás szempontjából szinte életkérdés.

Az állománykivonás máris nagyobb lehetőséget nyitott a korszerűbb könyvtári munka számára. Néhány könyvtárban így vált lehetővé a szabadpolcos rendszerre való áttérés, a már meglevő szabadpolcos terület bővítése, a 8-as, 11-es és 14-es könyvtárakban pedig a teljes szabadpolc megvalósítása. A szabadpolcos rendszert lehetlenné tenné a nagy mennyiségű elavult, holt anyag jelenléte, nemcsak a raktározás, hanem az olvasószolgálat szempontjából is. Ezért is jelentene óriási hibát, ha ezt a rendezést csupán egyszeri tennivalóként kezelnénk, s megnyugvással tekintenénk befejezettnek és lezártak.

Az állomány rendezését állandó, évről évre tervszerűen ismétlődő feladatnak kell tekinteni. Ebből a szempontból nagy szerepet tölthetnek be a hálózati központok mellett a központi raktárak, melyek időről időre tehermentesítik a könyvtárakat a fölös könyvanyagtól. A könyvállomány időszakonkénti rendszeres tartalmi felülvizsgálatát a közművelődési könyvtárak kezelési szabályzatába kellene iktatni.

Az állományt megtisztító munkának a már említett áldásos következményein kívül szeretnénk külön is kiemelni azt a kedvező hatását, amit a könyvtárosok számára jelent. E nagy feltáró munka során ugyanis igen alaposan megismerhetik könyvtáruk állományát, annak tartalmi összetételét, olyan könyveket is, amelyek eddig elkerültek figyelmüket. Munka közben elemzésekre, a deziderata-katalógus kiegészítésére, szakszaki, adminisztrációs hibák korrigálására is alkalom adódik. A raktározási gondok enyhítése mellett tehát a könyvtárosok állományismeretének, önállóságuk növelésének és a tervszerű állománygondozásra való nevelésüknek szempontjából is értékes tapasztalatokat eredményez az állományrendezés.

Király Lászlóné

Fodor András dedikál Pápán a Versbarátok Körének irodalmi estje után

A VERSBARÁTOK körének tagjai *Fodor András* és *Ladányi Mihály* költőkkel találkoztak a pápai *Jókai Könyvtárban*. A verseket a szerzőkön kívül *Halda Aliz* előadóművész és a helyi irodalmi színpad tagjai adták elő. A pápai versbarátok másokat is szeretnének vendégül látni hasonló találkozókon a fiatal költők közül. (*J. S.*)

A MOSTOHAGYERMEK

Több száz személyes színháztermek, öltözők, vetítőfülkék, táncsarnokok. A művelődési otthon hatalmas épülete messziről hirdeti falvak hosszú során át, hogy eltűnik a magyar parlag, a kultúra ott kopogtat minden hajdani zsellér ajtaján. Nem lopakodva, éppen csak megtűrve közelít, hanem magabiztosan, gazdagon. Az új falu központja már nem a kastély, hanem a kultúra milliós költséggel épült palotája.

Azaz, álljunk meg egy szóra. A népművelés nem minden ágazata érezheti magát otthon ezekben a palotákban. A könyvtáraknak, melyek az elmúlt évben 760 000 beiratkozott falusi lakost és ki tudja hány be nem iratkozott családtagot láttak el könyvvel, amelyek a községekben 13 millió kötetet kölcsönöztek, alig jut hely. Terveznek ugyan helyiséget a könyvtárak számára is, de milyen? Nemegyszer 10—20 négyzetméteres, ablaktalan lyukak, kiadóablakok vagy sarkok a tánchelyiségben egy, vagy két zárt szekrény számára. Ez az, amit a tervezők a könyvtárnak szánnak. Mert a tervezők pontosan tudják, hogy milyennek kell lennie a színházteremnek, a vetítőfülkének, az öltözőnek, a táncsarnoknak. De fogalmuk sincsen, hogy milyen a korszerű könyvtár, hogy a magyar könyvtárugy már réges-régen kinőtt az „egyszekrényes” korszakból, hogy a kiadóablakok legfeljebb a mozipénztárba valók, hogy a könyvtár nem trafik, ahol kiadják, amit kérnek, és ezzel a tevékenységnek vége. Nem tudják, hogy a könyvtár milyen fontos tényezője ma a falusi népművelésnek, hogy a mai könyvtár a művelődni vágyók meghitt otthona. Nem tudják, hogy a falusi könyvtárakban évente sok ezer előadás hangzik el és még többre kerülhetne sor, ha lenne hol tartani. Nem tudják, hogy a könyvtárakban irodalmi körök élnek, vagy élnének, ha nem hiányoznának a legelemibb elhelyezési feltételek.

Hogy mindezt nem tudják az építető helyi szervek, akik sokszor lelkesen küzdenek a művelődési otthonok építési költségeinek előteremtéséért, hiba, de felvilágosítással kiküszöbölhető. Hogy a tervezők sem tudják, baj. De miért nézzük tétlenül, hogy a sokmilliós költséggel épülő művelődési otthonokból kimaradjon az olvasás műhelye? Az az érzésünk, hogy még a népművelési munkások körében is a régi, helytelen szemlélet él a könyvtár szerepéről.

Mert nézzünk meg néhány kiragadott példát:

Homokmégy községben, Bács megyében másfél milliós költséggel épült a művelődési otthon. 300 személyt befogadó nagyterme, óriási, semmire sem használható előtere van. Klubszobájában sokminden zajlik le a társadalmi esküvőktől kezdve a kisebb rendezvényekig. Itt van a két könyvszekrény is. Mert a 3000 lakosú községben a könyvkultúrára csak ennyit szántak.

Az ugyancsak Bács megyei Foktó községben 1962-ben 1 200 000 forintos költséggel épült meg a művelődési otthon. A könyvtár 5 × 3 méteres szükséghelyiségbe van belezúfolva. Foktó 2700 lakosú község.

Géderlakon a másfél milliós költséggel épült művelődési házban a könyvtárnak eredetileg egy 4 × 4 méteres helyiséget szántak. Azóta kapott még egy ugyanekkorát. Nem kétséges, hogy mind Foktón, mind pedig Géderlakon őszinte jóakarattal fáradozott a helyi tanács a művelődési otthon építéséért. Felsőbb szervük, a kalocsai járási tanács évek óta igen hathatósan támogatja a könyvtárakat. Az elhibázott építkezés tehát nem a jóakaraton múlt, hanem a hibás szemléleten, amely a könyvtárakat még mindig két évtizeddel ezelőtti mértékkel méri.

A közel ötezer lakosú Ceglédbercelen most épül a művelődési ház. A könyvtáré két elkülönített szűk helyiség, amelyek céljaira eleve alkalmatlanok. A terven a községi tanács nem hajlandó változtatni.

Az öt és félezer lakosú Törtel községben főhivatású könyvtáros dolgozik, a könyvtár állománya 5000, az évi gyarapodás 1000 kötet. A most épülő művelődési házban az eredetileg könyvtárnak szánt két helyiséget egybenyitották, de nagyon rossz beosztása miatt a jelenlegi könyvállományt sem tudják itt elhelyezni!

A Somogy megyei Tapsony községben a tervezéssel nem volt semmi hiba. A többmilliós költséggel épült művelődési otthonban korszerű helyiséget szántak a könyvtárnak. Fel is épült, de nem a könyvtár, hanem más szervek kapták meg. A könyvtárat a színpad mögé dugták, majd a megyei könyvtár tiltakozására egy harmadik helyiségbe vitték át, melynek nincsen megfelelő szellőzése. Eredmény: a könyveken vastag penész.

A barcsi járásban fekvő Istvándi község művelődési otthonát még nem építették meg. A tervek azonban már elkészültek. A könyvtár alapterülete 10 m².

Az ugyancsak somogyi, 3000 lakosú Kadarkút községben három millió forintos költséggel építettek művelődési otthont: 500 személyes színházteremmel, imponálóan nagy táncterrel. A könyvtár $5,5 \times 4,3$ méteres, 2 ajtóval, ablakkal osztott falú szoba.

Vése községben ugyancsak tágas művelődési otthon épült, ahol minden művelődéssel foglalkozó szervnek jutott hely. A könyvtár kis fülkébe került, ahol meglevő állományát sem lehetett elhelyezni.

A Somogy megyei Tab járási könyvtára számára a művelődési otthonban olyan helyiséget építettek, amely két ablaktalan, szellőztethetetlen raktárból és két 3×3 méteres kuckóból áll.

A Veszprém megyei Ugod községben nagy esemény történik a könyvtár életében. Itt szervezik meg az ország egyik első kiskörzeti könyvtárát. Főhivatású könyvtárost kap, akinek a munkaterülete a szomszédos Homokbödöge, Adásztevel és Béb községekre is kiterjed. A kétmillió forintos költséggel megépült művelődési otthonban azonban mindennek jutott elegendő hely — kivéve a könyvtárat! A könyvtár $3,50 \times 4,40$ méteres szoba, picike előszobával. Mert a színház, a mozi, a tánc, minden rendezvény édesgyermek a kultúra otthonában, de a könyvtárnak így is jó. Miért?

A példák százait lehetne felsorolni, hiszen ilyen esetek, sajnos, százával akadnak. Azonban ennyi is bőven elégséges ahhoz, hogy az elmondottakat illusztrálja.

Nem mehet ez így tovább. A könyvtárak fontossága, munkájuk súlya intézkedést követel.

Kilép-e közönyéből Dormánd?

Az 1277 fő lakosságú Dormánd a füzesabonyi járás kis községei közé tartozik. Könyvtára 1959-ben került tanácsi kezelésbe. Felszerelése, könyvvállománya kielégítő. 1000 lakosra csaknem 1200 kötet könyvtári könyv jut, az állomány 30%-a ismeretterjesztő mű. A teljes állomány szabadpolcon van. A polcokat megfelelő számú könyvválasztó tagolja, az ifjúsági irodalmat különböző színű, a könyvek gerincére ragasztott csíkok szerint tartja rendben a könyvtáros. A könyvtár gyűjti a számára fontos ajánló bibliográfiákat is, melyeket külön polcon helyeztek el. A könyvtáros nyilvántartásait rendben tartja, raktári katalógusa naprakész, a falon a könyvtár és a könyvek használatára serkentő és eligazító plakátok, kasírozott ajánló könyvjegyzékek láthatók. A községi tanács évente 3000 Ft-ot ad községfejlesztési alapból a könyvtár fejlesztésére.

Mindezeket figyelembe véve megállapítható, hogy a füzesabonyi járás hasonló nagyságú községeinek könyvtárai közül itt a *legjobbak az anyagi feltételek a jó olvasómozgalom kibontakozásához*. A könyvtár propaganda munkáját nézve hasonló a helyzet. Mégis fejlettebb a dormándinál rosszabb feltételekkel rendelkező könyvtárak olvasómozgalma: a dormándi könyvtár 310 lakóházat tüntet fel olvasómozgalmi térképén. Ezeknek csak felébe jut könyvtári tag a könyvtár jelenlegi 141 fős olvasótáborából. Ezek az olvasók a lakosság 11%-át adják, ugyanakkor a hasonló lélekszámú Egerfarmoson a lakosság 16,2%-a, Aldebrón szintén

16,2%-a, Tófalun pedig 19%-a könyvtári tag.

Milyen okai lehetnek a dormándi olvasómozgalom megrekedésének? Kézenfekvő és első okként a könyvtáros felelősségét kell említenünk, de ezt túlhangsúlyozni helytelen volna, mert ennek a felelősségnek még erős korlátai vannak. (Pl. a tiszteletdíj, amely kevés a sokrétűvé vált, anyagi felelősséggel járó könyvtárosi munkához képest.) Meggyőződésünk, hogy a főokot mélyebben kell keresnünk. A község vezetőivel és lakosságával beszélgetve, a következő okokra derült fény:

1. A *termelőszövetkezet* még nem erős gazdaság, és tagjainak figyelmét leköti a jövedelem gyarapításának gondja. Különös, de így van: nem mindig tudják értékesíteni azt, amit megtermeltek. Paprikájukat és maguborkájukat az átvevő szervek azért nem vették át, mert nem volt elsőosztályú. De megtermelték! Abban munka van! Érték! Az ilyen és hasonló problémák megoldása teljesen leköti a termelőszövetkezet vezetőinek figyelmét. Mikor jut idejük arra — minden jószándékuk mellett is —, hogy a kultúrával foglalkozzanak? Az elmúlt évben a szövetkezet fiataljai kéthetes ezüstkalászos tanfolyamon vettek részt, azonban a szakmunkásképzés mégis égető probléma.

2. Dormándon a lakosság $\frac{2}{5}$ része cigány. Ez a réteg útban van afelé, hogy elkülönülését teljesen feloldja. Csak töredékük lakik elkülönülten, sokan közülük a termelőszövetkezet tagjai. Jellemző, hogy közülük került ki az igen értelmes

és energikus tsz-párttitkár, aki az elmúlt évben 80 000 forint értékű házat épített. Példája nem egyedül áll az anyagi kulturálódás terén, de kevesen követik még a szellemi kultúra megszerzésének útján, s távol állnak a rendszeres szellemi szükséglettől meg a könyvtől. Ezzel a lakosság tekintélyes hányadát alkotó csoporttal az iskolán túl nem foglalkoznak megfelelően, tervszerűen, átgondoltan. A könyvtár alig ér el hozzájuk, és a Hazafias Népfront által minden évben szervezett olvasótorozás sem gondolt rájuk.

3. Az általános iskola mostoha körülmények között működik, épületei elavultak, nem teszik lehetővé a korszerű oktatást. (A közeljövőben új iskola épül.) Kevés a pedagógus lakás, és a 11 pedagógus fele más városból, községből kénytelen idejárni naponta. Nem nő szívükhöz a község, és annak problémáival nem kerülnek szoros kapcsolatba. Jellemző, hogy néhány éven belül három iskolaigazgató váltotta egymást. A lakosság sem szereteti meg a rövid időt itt töltő pedagógusokat. Ezt a helyzetet megsínyli a könyvtár is. A könyvtáros nem pedagógus.

A fenti okok következtében tény, hogy mind ez ideig nem találtak megfelelő számban olvasókra Dormándon a könyvtár jó, hasznos könyvei. Az emberek többsége még nem jutott el a könyvhöz.

Gyorsítsuk meg az elmaradtak lépéseit, segítsük őket a könyv kézbevételeiben! — Ezzel a gondolattal javasolta a járási könyvtár a község vezetőinek egy könyvbarát-vasárnap szervezését. A javaslat támogatásra talált a járási és megyei szerveknél is. A megyei könyvtár és a Hazafias Népfront járási elnöksége ugyancsak hathatósan támogatta az akciót, hisz Heves megyében először került sor könyvbarát-napra.

Szeptember 29-én ünnepi hangulat uralkodott Dormándon. Még az utcákat is tisztára söpörték, mire a délelőtti órákban Galambos Lajos író és felesége megérkezett a könyvbarát-napra. Az üdvözlések után közvetlen hangú, a község problémáit boncolgató beszélgetésre került sor, majd pedig e beszélgetés „illusztrálására” az író megtekintette a termelő-

szövetkezetet, s a vendéglátók örömmel látták, hogy Galambos Lajos szinte a szakember szemével lát és hasznos javaslatai vannak. A termelőszövetkezet vezetői kicsit szégyenkeztek, amikor elmondták, hogy abban a házban született Remenyik Zsigmond, ahol most a tsz központja van. A ház nem valami vigasztaló látványt nyújt, de rövidesen rendbehozzák. Galambos Lajos érdekes, kedves emlékekkel egészítette ki azt a képet, amelyet a helybeliek emlékezete Remenyik Zsigmondról őrzött.

Ezután családlátogatásra került sor. Minden házban szívesen látott vendég lett volna az író, de csak néhány meghívásnak tehetett eleget. Amerre csak elhaladtak a vendégek és kísérőik, nem maradt el a szíves szó, az invitálás. Jó jel volt ez a délután sorrakerülő író-olvasó találkozó előtt.

Nem is ért senkit csalódás, mert délután 250 főnyi közönség szorongott a művelődési ház nagytermében, ahol csak 150 fő számára van ülőhely. A terem egyébként izlésesen és célszerűen volt díszítve. Olvasásra buzdító feliratok, nagyméretű olvasómozgalmi térkép a falon, személyi lappal és ajánló könyvjegyzékkel körüljáró könyvbarát megbízottak agitáltak a könyvtár érdekében, új olvasókat igyekeztek szervezni a régiék mellé. Az író e találkozás során felolvasta „Va banque” című nyomtatásban még meg nem jelent novelláját. Meglepőde tapasztaltuk, hogy az erősen intellektuális írást megértést bizonyító taps köszöntötte. Az egész nap folyamán talán ekkor volt legegységesebb a kérdés: miért kevés a könyvtári olvasó? De ekkor volt legtöbb alapja a bizakodásnak is. Lehetetlen, hogy ezek az értelmes emberek előbb-utóbb nem szeretnék meg a könyvet, az irodalmat.

A nap utolsó eseménye Galambos Lajos „Isten őszi csillaga” c. filmjének vetítése volt. Későre járt az idő, mire a vendégek azzal az ígérettel búcsúztak el a vendégszerető község lakosságától, hogy a termelőszövetkezet zárszámadó közgyűlésére visszajönnek.

A legtöbb, amit elérhettünk ezen a könyvbarát-vasárnapon, valóravált. Egy író megszeretett egy falut, egy író meg szeretett egy falu. „Lesz itt olvasó” — bizakodott a községi tanács elnöke, Resenyei László, aki a legtöbbet tette a nap sikeréért. Lesz, ha Dormándon tovább mennek a megkezdett úton, s az első lépést több is követi, más eszközökkel és más alkalmakkor is ébresztgetik az emberekben a könyv szeretetét. Csak így enged fel véglegesen a közönyt, amelyet még a múlt rendszer fagyasztott az emberi érelemre és érzelemre.

Rátkai István

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

Néhány szó a miskolci egyetemi könyvtár tervezési programjához

A magyar könyvtárügyről beszélve mind több joggal használhatunk bizonyos dísztítő jelzőket. „Izmosodó” a mi könyvtárügyünk, a hálózatok „korszerűen szervezettek”, az egyes könyvtárak munkája „életszerű”, „emberközpontú”, gyűjteményeik „gazdagok”, és egyre inkább megfelelnek társadalmi rendeltetésüknek. (Sőt az az idő sincs már nagyon messze, amikor az ilyen jelzőket bizvást ki is selejtezhettük stílárís fegyvertárunkból, mert maguktól értetődnek.)

Ha azonban a könyvtárépületre fordul a szó, egész másfajta jelzők tolaakodnak a nyelvünkre. Többnyire éppen a gyors fejlődés okozta, hogy a könyvtárak kinőtték ruhájukat, vagy olyannal kellett beérniük, amit nem az ő testükre szabtak. A dunavölgyi „kultúrfőlény” jegyében emelt Debreceni Egyetemi Könyvtáron kívül a polgári elődők nem hagytak ránk modern nagykönyvtári épületet, kisebbet pedig még mutatóban sem. Nekünk kell — a szó eredeti értelmében is — tető alá hoznunk egy egész országra való könyvtárat. Jónéhány már készen áll. A könyvtáros borítóján mind többször találkoznunk a bájos olvasó nők, érdemes könyvtárosok portréi helyén új megyei könyvtárak, Szabó Ervin fiókok képeivel, napfényben fürdő szabadpolcos térésegekkel. Híreket hallunk tervekről, mégpedig olyanról is, amely korszakot jelez majd: a Széchényi Könyvtár várbeli építkezéséről. A képek, hírek reményt ébresztenek a könyvtárosban, kedvet ahhoz, hogy rideg hivataloktól öröklött falak közt is modern szellemben dolgozzék. És aki tud álmodni, papírt, ceruzát fog, hogy felvázolja, milyen is lenne majd az ő könyvtára — külön, mint akármelyik a képen.

Ilyen kedvvel vettük kézbe „A Nehézipari Műszaki Egyetem központi könyvtár-épületének tervezési programja” c. füzetet. (Meg — persze — a szálkát kereső szakmabeli bíráló kedvével is: „Lám, mit tud a fiatalabb kolléga? Hol lehetne rajtakapni, hogy valamiről nem tudott, vagy megfeledezett?”) A távlati tervek gépiparunk mai teljesítményének tízszeres növelését írják elő — erről is hallottunk, olvastunk. A fejlesztéshez mérnökök légióira van szükség, jóval több mérnökhallgatóra, nagyobb műegyetemre, könyvtárra. Tovább épül a miskolci egyetemi városrészt! Az élet ritmusát követő, bátor szerkezetű, csillogó üvegfelületekkel, színes alumíniumburkolattal vidító modern épületek feledtetik-takarják el nemsokára az ötvenes évek építészeti „ízlésében” fogant zord barakkokat! Elhagyhatja a könyvtár is eddigi szükségalakását: lesz saját épülete, nem is akármilyen, és nem később, mint 1965-ben! A beruházási miliók előirányozva, nemkülönb a veritékmennyiség is, amit az emberek szánnak a falakra, a feladatra! Ha ilyen dolgokra gondolunk, bizony, nem szabad takarékoskodnunk a felkiáltójelekkel! Csak a szemlélő öröme a mienk, de átérezzük azét is, akinek az alkotás feladata jut. Ezt tükrözi a tervezési program gondos munkája, s az alkotói lelkesedés és felelősségérzet forrásította át az értekezletet is, amely annak megvitatására ült össze, s amelyen magunk is részt vehettünk. De menjünk sorjában!

A program több, mint építési kívánalmak, igényelt helyiségek jegyzéke. A bejelentett igények a feladatok tanulmányozásán alapulnak. Utalás történik a könyvtárnak a modern tudományos életben betöltött szerepére általában. Ehhez kapcsolódik a Miskolci Műegyetemen ellátandó könyvtári funkciók részletesebb kifejtése. Az épület méreteinek, arányainak megállapítása a „társadalmi bázis” adatainak számbavételén alapszik. (1970-ben ötfélezer hallgatóra, s majd kilencszáz oktatóra, kutatóra kell számítani!) Kellő nyomatékkal fogalmaztatnak meg a könyvtárépítésnek azok a sarkalatos követelményei, amelyek számunkra már-már közhelyszerűek, de kívülről előtűnő újra meg újra magyarázatra, hangsúlyozásra szorulnak. Hogy a könyvtár — Ranganathan első törvényét idézve — fejlődő szervezet. S — ami ebből következik —, hogy az épületnek horizontális és vertikális irányban továbbfejleszhetőnek kell lennie, a belső tagolás pedig a flexibilitás elvének teljes érvényesítésével oldandó meg.

A gazdaságos üzemeltetés döntő követelmény mind az épület szerkezeti kialakításában, mind gépészeti felszerelésében. S a legfontosabb: takarékoskodni kell az olvasó idejével, világos, zajmentes, egészséges, s a munkalelektani kívánalmaknak egyébként is megfelelő környezetet kell teremteni számára. Szó szerint idézem az „Általános követelmények” két mondatát: „A leghatározottabban ellene vagyunk olyan elhelyezésnek, amely zárt, levegőtlen, napfény nélküli helyre telepíti az egyetem könyvtárát. Különösen nem engedhető meg az effajta elavult szemlélet megvalósítása olyan új egyetemen, ahol ma még lényegében helyhiánnyal nem kell számolni.” Hamarosan kiderül, mért kellett idéznünk ilyen magától értődő előírást. Csak még annyit a programról, hogy kellő gonddal elemzi a könyvtár szervezeti egységeinek

és szolgálati helyeinek működési kapcsolatait, s ezzel tanulságos *vezérfonalat ad a tervező mérnök kezébe* a helyiségek elrendezésére vonatkozólag. Végül: a helyiségek területigényének kimutatásából mint hazai tudományos könyvtáraink viszonylatában örvendetes újítást említjük a 230 m²-es szabadpolcos kölcsönző övezet tervezését, és mint lehangoló tünetét a takarékoságnak, hogy a leendő hallgatóknak mindössze tíz százaléka számára irányoztak elő olvasótermi munkahelyet.

Íme, kritikai éhségünk jóformán csillapítatlan maradt, hacsak olyan részleteken nem rágódunk, mint az olvasóterem és a kölcsönzés közti funkcionális kapcsolat nem jelölése, mint a könyvraktárak üzemgazdasági szempontból nem megfelelő, viszonylag kevés alapterülete, a jóléti helyiségek mellőzése, vagy amaz ismert kíváncsi le nem szögezése, hogy a raktárak szintkülönbség nélkül csatlakozzanak a többi helyiségekhez. A jó munkáért nemcsak a könyvtár igazgatóját s munkatársait illeti elismerés, hanem az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács építési szakbizottságának elnökét, tagjait is, akik kezdettől fogva tevékenyen segítették a tervezést.

A híradást ezzel le is zárhatnánk, ha nem lenne a dolognak histórikuma, mégpedig olyan, amely nyilvánosságért kiált. Azzal kezdődött, hogy egyszer csak — hipp-hopp — készen volt az építési terv, s mint valami mikuláscsomag, ott termett a könyvtárigazgató asztalán. *A könyvtárat meg nem kérdezni, vagy éppen elfeledkezni róla, visszatérő motívuma az építkezések történetének.* Szinte mint a népmesében a hétfejű sárkány, amely mindig elállja az utat. Ez történt most is. Még szerencse a szerencsétlenségben, hogy a terv nem közönségesen volt rossz, hanem monumentálisan, parádésan elhibázott. Könyvraktár megszakítatlan, hosszirányban futó polcorokkal, amelyek megsokszorozzák a raktártól az olvasóig, az egyik könyvtől a másikig meglehetősen hosszú utat. Olvasótermek, amelyekben nincs hely kellő mennyiségű szabadpolcos anyag felállítására, s olyan alaprajzi elrendezésben, amely első pillantásra elárulja, hogy aki elképzelte, igazában át sem gondolta feladatát. Az épület egésze pedig bezuszkolva magas épületektől körülvett udvarba, egyszerűen, leépényszerűen, a könyvtárépítésben rég kiérdemesült tetővilágítással. A belső tér és a természeti környezet egybeolvasztása, a modern építéset e nagy humanista újításának alkalmazása helyett sirbolszerű, vak felületek zárnák el az olvasót a külvilágtól. Fejlesztésre pedig soha semmiféle lehetőség nem nyílnék a terv szerint, se vízszintes, se függőleges irányban... És így tovább! A könyvtárigazgató könnyen találhatott tehát hathatós érveket a felettes hatóság meggyőzésére abból a célból, hogy a tervet így ne fogadja el, hanem készíttesse el újból, és most már a könyvtár intencióinak megfelelően.

Így készült el aztán a program, egyéni és kollektív jó igyekezet gyümölcseként, s így ült össze szeptember 13-án felelős személyek és szakértők részvételével egy értekezlet, hogy azt megvitassák. Ott voltak a Művelődésügyi Minisztérium, az egyetemi vezetés, valamint az OKDT építési szakbizottságának képviselői, az ország legnagyobb egyetemi könyvtárainak vezetői, s — természetesen — az érdekelt könyvtár igazgatója mint a tervezési program készítője és előadója. A vita során bíráló és kiengesztoló megjegyzések fűződtek a programhoz. De nem ez volt az értekezlet fő jellemvonása, hanem a fő kérdésekben, az alapvető tervezési előírásokban és elvekben való teljes egyetértés. Ha a program egyes passzusait (pl. a horizontális és vertikális fejleszthetőség, a szabad területen való elhelyezés követelményét) az összeállító alá húzta, az értekezlet még nagyobb nyomatékka, határozat formájában is megszövegezve foglalt állást a megfelelő építési elvek és előírások mellett.

Csakhogyan...

Már épp az utolsó simításoknál tartott az értekezlet, mikor pihegve, a késésért szabadkozva befutott a *tervező mérnök*. Az elnök tiszteletadással fogadta, tisztelegve elfoglaltságát is, amely magyarázza a késést, s röviden összefoglalta számára a tárgyalás főbb konklúzióit. És ekkor következett az, ami mindannyiunkat ámulatba ejtett, s ami miatt ebben a beszámolóban gondosan kerülünk a neveket. Biznunk kell ugyanis abban, hogy akit itt csak mint „tervező mérnököt”, mint „újonnan érkezett” említünk, előbb-utóbb belátja, milyen súlyosan tévedett, kijavítja hibáját, s akkor minek is tépáznánk meg Ybl-díjának babérát, s vele egy jónevű tervezőintézet nimbuszát? Mert ha nem téves a két bekezdéssel fentebb ismertetett mérnöki terv egész koncepciója, ha nem hiba az írásban és szóban megtett alapos tájékoztatás után is ahhoz *körömszakadtáig ragaszkodni, semmibe venni építetők és szakértők érveit*, óhaját, álláspontját, akkor általában is tagadnunk kell az épület funkciójából kiinduló, s az érdekelt szakemberek elvi és gyakorlati útmutatásait érvényesítő tervezési eljárás szükségét, vagy lehetőségét. Ezt a tévedést, ezt a hibát követte el a tervező mérnök, mikor az elhangzottakra válaszul ismételtlen leszögezte, hogy nem hajlandó alapjaiban megváltoztatni az eredeti tervet. S az érvek, amelyeket magyarázatul felsorakoztatott, nemhogy mentették, motiválták volna hajthatatlan állás-

pontját, hanem — szándéka ellenére — csak a fogható, racionális indokok hiányára vetették annál élesebb fényt. Mert mi mást mondhatnánk pl. arra, hogy a *könyvtáros-ság alapfogalmairól* próbált kioktatni olyan együttest, amely azért ült össze, hogy éppen az ő számára adja meg a legilletékesebb tájékoztatást erre a szakterületre vonatkozólag? És milyen sajátos felfogásban! A *szabadpolc ellen* pl. azt hozta fel, hogy a vidékről bekerülő ifjú elfogódottá válik, megriad majd annyi temérdek könyv láttán. Egyikünknek eszébe jutott erről a minap kezében járt fénykép, amely az accrai egyetemi könyvtár modern szabadpolcos térségét ábrázolta. Vajon a mi borsodi fiataljaink bátortalanabbak, s a kultúra javainak felhasználásában járatlanabbak volnának ghanai testvéreiknél?... Az előadott *laikus elgondolások*, erőszakolt argumentumok mellett természetesen olyanokat is felhozott, amelyek önmagukban megállják helyüket, de a vitatott mérnöki terv támaszaiként rabulisztikusan hatnak. Így senki sem vitatta a tervező mérnöknek azt a posztulátumát, hogy a könyvtárépület könnyen elérhető helyen, forgalmi csomópont közelében létesíttessék. Ezt tanítja a könyvtártan is, már nemzedékek óta. Csakhogy egyetlen követelmény maximális érvényesítése kedvéért nem szabad az épületet, s vele az intézményt örök időkre megnyomorítani. A legintézivebb forgalom központjától 50—100 méterre, vagy akár 200-ra is még épp elegendő megfordulnak ahhoz, hogy ezt a távolságot el lehessen halnyagolni. És a közlekedésre fordítandó többletmásodpercekért bőséges kárpótlást nyújtanak az önálló kiképzés előnyei: a fejleszthetőség, a funkcionális konstrukció, a jó szellőzés és világítás, az ablakon beköszöntő külvilág felszabadító látványa.

De minek hadakoznánk szavak ellen, ha egyszer a helyes megoldás oly nyilvánvaló? Aki csak egy kicsit is jártas a gyakorlati életben tudja, mi az épületervezés normális menete. Az építési feladatot minden esetben az építető határozza meg, s ugyancsak ő készíti el az ún. programot, amely megadja a tervezéshez szükséges tájékoztatást az épület rendeltetéséről, felhasználási módjáról, kimutatja a terület- és térfogatszükségletet, megállapítja a helyiségek egymás közti kapcsolatára vonatkozó kikötéseket, s általában mindazokat a kívánalmakat, amelyeket ő, a leendő üzemeltető ismer legjobban. Erre a programra épül a mérnöki terv mint annak műszaki és esztétikai síkon való realizálása. Csak a miskolci műegyetemi könyvtár esetében kellene letérni erről a kipróbált útról? „Az architektónikus keret, az épület egyáltalán nem valamiféle járulékos dolog a könyvtár hatékony működése szempontjából. Éppen az épület, s annak célszerű kiképzése teszi lehetővé a gyűjtemény rendjét, kényelmes használatát, akadályozza meg szétszóródását és biztosítja tartós fennmaradását. Így lesz az épület magának a Dolognak a része” — írja az előtűnk járt generáció kiváló könyvtári teoretikusa, Georg Leyh a Milkau-féle kézikönyvben. Szeretnénk ezt az egyszerű igazságot is a tervező mérnök figyelmébe ajánlani.

Lehet, hogy mire ezek a sorok megjelennek, behegednek a vita során osztogatott, elszenvedett sebek, s megindul a *programot tiszteletben tartó*, érdemleges tervező munka. Ezt kívánva, hadd idézzük még egyszer Georg Leyht ugyanabból a kézikönyvből, néhány oldallal később: „Az építési programban szereplő helyiségek elrendezése olajozottan, hatékonyan működő organizmussá a voltaképpeni és leglényegesebb feladat, amely csak az építész és a könyvtáros szoros együttműködése által oldható meg.” A célokban és elvekben való megegyezés, a program hűség, „lefordítása” az építészeti nyelvére tehát nem minden. Könyvtáros és mérnök kollegiális, alkotó együttműködésére lesz szükség továbbra is, egészen a kulcsátadásig. Ehhez kérünk a leendő olvasók és könyvtárosok nevében több megértést, fegyelmet és felelősségtudatot.

Csüry István

SOPRONBAN tartották első tájértekezletüket Fecser, Győr, Komárom, Vas, Veszprém és Zala megye SZMT könyvtárainak vezetői. Megvitatták a „Hálózatfejlesztési és könyvtártelepítési feladatok Győr megyében” című előadást, amely elsősorban a járási székhelyeken és a községekben szétszórott szakszervezeti könyvtárak jövőjével foglalkozott. A résztve-

vők véleménye szerint ezeket a könyvtárakat tanácsli kezelésbe kell adni. Az ipari jellegű településeken meg kell erősíteni a szakszervezeti könyvtárakat és vállalni a községi könyvtár funkcióját is. A rendezési tervet célszerű a megyei könyvtárak és az SZMT könyvtárak között kö-

tekeztet a szakszervezeti könyvtárak szervezeti és működési szabályzatának végrehajtása során szerzett tapasztalatokat beszélt meg, majd előadást hallgattak a soproni üzemek szakszervezeti bizottságaitól. A résztvevők az értekezlet után megtekintették Sopront. (M. I.)

A dolgozók iskoláinak segítése könyvtári eszközökkel

A *könyvtáros* 1963. évi 6. számában Dobos Piroskának, a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár osztályvezetőjének cikke jelent meg „A felsőoktatás és a könyvtárak” címmel. Dobos Piroška Sosnicki egyik tanulmányából idéz néhány mondatot: „Az ismétlés nem egyedüli módja a tartóztatásnak, ugyancsak fontos szerepet töltenek be ilyen vonatkozásban a különböző gyakorlatok, kiegészítő olvasmányok, a tudomány alkalmazása a mindennapi életben, a munkában, a szórakozásban, az ismeretek hasznosítása a baráti beszélgetések során...”

A kiegészítő olvasmányok és gyakorlatok valóban nagy szerepet töltenek be a felnőtt dolgozók munka utáni tanulásában, az ismeretek és a jártasságok készségé fejlesztésében.

Mindannyian tisztában vagyunk azzal, hogy a felnőtt tanulója másodlagos, sokszor harmadlagos tevékenység, amelyet a munkával és a családi teendőkkel kell a dolgozóknak összeegyeztetnie, ezért az így adódó fáradtság okozza a legnehezebben megoldható és a felnőttoktatás egész területére kiható gondot. A fáradtság csökkenti a tanulás eredményességét. Az idegrendszer reakcióképessége azokban az órákban, amikor a felnőtt beül az iskolapadba, vagy elkezdi az otthoni tanulást (azaz 17 óra körül) már erősen hanyatlik. Ez a hanyatlás a természetes életritmus következménye, a munka okozta fáradtság azonban nagymértékben befolyásolja.

A másik nehézséget a felnőtteknél a készségfejlesztés kisebb lehetősége okozza. A felnőttek oktatásánál nem áll annyi idő rendelkezésre a jártasságok és a készségek kifejlesztéséhez, mint a nappali tagozaton tanulóknál. A középiskolás levelező tanulók egy héten egy alkalommal, összesen 4 órára gyűlnek össze, az esti tagozatosak egy héten 3 alkalommal heti 12—13 órában tanulnak, viszont a nappali tagozatos általános és középiskolai tanulók elfoglaltsága eléri a heti 30—35 órát. A levelező tanulók tehát nyolcszor, az esti tagozatosoknak pedig háromszor kevesebb idő áll rendelkezésükre a tanórákon hallott ismeretek rendszerezésére, begyakorlására, a továbbhaladáshoz szükséges jártasságok és készségek kifejlesztésére, mint a nappali oktatásban résztvevőeknek.

Mindkét tényező meghatározza a könyvtáros tennivalóját is. A fáradtan tanuló felnőtt szívesen veszi az anyag elsajátítását megkönnyítő eszközöket, a szórakoztató, figyelmet lekötő, érdekes könyveket, amelyek a tanult anyaghoz kapcsolódnak, azt kiegészítik, megértését elősegítik, egyben lehetőséget adnak a tantervi anyag sokoldalúbb megvizsgálására, a készségek kialakítására.

Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy ha a felnőttoktatásban résztvevők a földrajzban Afrikáról tanulnak, a könyvtárosoknak ezzel a földrésszel kapcsolatos színes utleírásokat kell ajánlaniuk elolvasásra, ha a fizika csodáit tárgyalják, akkor Öveges professzor könyvei kerülnek a hallgatók elé. Így a könyvtáros szórakoztató jellegű könyvek segítségével elmélyítheti, kiegészítheti a tanulók tudását, elősegítheti készségeik fejlődését, s — ami szintén nem megvetendő momentum — felkeltheti érdeklődésüket a további olvasás, az elmélyültebb, alaposabb ismeretszerzés iránt.

A dolgozók tanulását elősegítő készségfejlesztő könyveket különböző utakon lehet a hallgatókhoz eljuttatni.

A leghatásosabb módszer az, ha a dolgozók esti iskolájának igazgatójával kötött szerződés alapján a szaktanárok egyes órákat a helybeli könyvtárban tartanak meg. A *túrkevei* könyvtár vezetője minden tanév elején munkaértekezletet tart a dolgozók iskolájának tagozatvezetőivel, s közös munkatervet készítenek arról, hogy melyik osztály mikor és milyen anyagból tart órát a városi könyvtárban. *Jászapátiban* rendszerint kettős, magyar és történelem órát tartanak. A könyvtár az irodalmi színpadot is meghívja, melynek tagjai részleteket, jeleneteket adnak elő az anyagrészen szereplő írók és költők műveiből, a könyvtár pedig az anyaghoz tartozó könyvekből könyvkiállítást rendez. Ekkor kerül sor a könyvtár rendjének, a kölcsönzés módjának rövid ismertetésére, az esetleges beiratkozásokra. *Kengyelén* az osztályfőnöki órák egy része a könyvtárban zajlik le. Ezen az olvasás fontosságáról, a könyvtárban található értékes és hasznos könyvekről beszélgetnek.

A másik lehetőség a letét elhelyezése a dolgozók iskolájában, annak valamelyik tantermében. Ilyen letétet létesített a *mezőtúri* városi könyvtár a városi művelődési ház klubjában, hogy az itt jelentkező dolgozó-tanulók a késő esti órákban is hozzájuthassanak az anyag elmélyítéséhez szükséges irodalomhoz. A külterületi dolgozók iskolájában pedig fiókkönyvtárat hoztak létre és láttak el az oktató-nevelő munkát elősegítő könyvekkel és diafilmekkel.

Feltétlenül szükséges a könyvtárban lévő szemléltető eszközöknek az iskola, a nevelők rendelkezésére bocsátása is. A különböző képzőművészeti albumok, a tan-

tárgyhoz kapcsolódó filmek, diafilmek, írói arcképcsarnokok hathatósan szolgálják az anyag jobb megértését. A felnőttoktatás területén dolgozó *kunszentmártoni* nevelők már többször kértek a járási könyvtártól történelmi, földrajzi és irodalmi témájú diafilmeket. Legutóbb a *János vitéz*, a *Képek a magyar történelemből* és a *Honfoglaló magyar nép élete* c. filmeket kölcsönözték ki szemléltetés céljából. A szemléltetéssel kapcsolatban a dolgozók iskolájában szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy nem minden esetben érvényes az a tétel, mely szerint a felnőttek absztraháló képessége nagyobb, mint a gyermeké. A szemléletességre, a vizuális, az auditív és a motorikus tapasztalásra helyenként — bizonyára a fáradtság miatt — még nagyobb szükség van, mint a nappali tagozatosaknál.

A fentiekén kívül még más módokon is segíthetik a könyvtárak a dolgozók iskoláiban folyó oktató-nevelő munkát: a *kőteleki* pedagógus-könyvtáros irodalmi estet rendezett a felnőtt tanulók részére. A *Légy jó mindhalálig* c. kötelező olvasmányt vittatták meg, majd megnézték a regény alapján készült filmet. A havonta rendszeresen tartott könyvbarát klubestekre a *tiszafürediek* a dolgozók gimnáziumának tanulóit is meghívják. Az ismertetett művek vagy írók tananyagukban is szerepelnek, s kiegészítik tanulmányaikat. Ilyenkor arról lehet a felnőtt tanulókat a többi olvasó közül megismerni, hogy nemcsak hallgatják az előadást, hanem szorgalmasan jegyzetelnek is. A házi dolgozatok elkészítését a *kunhegyesi* könyvtárosok nemcsak könyvekkel segítik, hanem számos tanácsokkal is. A megye számos községében készítene a tanulást segítő és a könyvtárban megtalálható könyvekből ajánló bibliográfiát. A *zagyvarékasi* könyvtáros szükség esetén könyvtárközi kölcsönzéssel is előteremti a kért irodalmat. A *szajoli* pedig a könyvrendeléseknél minden esetben figyelembe veszi az esti tagozat tanulóinak könyvszükségletét.

A dolgozók iskolájának könyvtári eszközökkel való segítése a könyvtárosnak szép és fontos feladata. A szorgalmas munka nyomán az eredmények sem váratnak magukra. A *túrkevei* könyvtár a megfelelő kapcsolatok kiépítésének köszönheti, hogy az 1962. és az 1963. évben a dolgozók iskolájában tanulók csaknem kivétel nélkül tagjai voltak a könyvtárnak és segítői a könyvbarát-mozgalomnak. A tagozatvezetők a könyvtár mellett működő társadalmi tanácsban fejtették ki elismerésre méltó tevékenységet. A kezdeti lépéseket Túrkevéen és a megye más városában és községében a könyvtárosok további erőfeszítése teszi eredményessé.

Dr. Nagy János

IRODALOM ÉS KORSZERŰSÉG címmel előadássorozat indult a *Szolnok megyei Verseghy Könyvtár* olvasótermében. Minden hónap utolsó hétfőjén egy-egy neves irodalomtörténész, egyetemi előadót hallgathatnak meg a könyvtár érdeklődő olvasói. Októberben *Koczás Sándor*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar irodalomtörténeti tanszékének adjunktusa „Költészetünk legújabb irányzatai”-ról beszélt. Novemberben *Béládi Miklós*, az MTA Irodalomtörténeti Intézetének tudományos munkatársa „Új jelenségek prózairodalmunkban” címmel tartott előadást.

A sorozatot megnyitó estre mintegy 80-an jöttek el, verskedvelő olvasók, irodalomtanárok, érettségiző diákok, a város művelődési intézményeinek vezetői. Élénk érdeklődéssel várják a soron következő témákat: A magyar irodalom külföldön; Napjaink szovjet irodalma; A modern amerikai dráma; A két német irodalom jelene és jövője. Az előadások idejére az olvasószolgálatban összegyűjtik a témákhoz tartozó műveket, hogy a megnyilatkozó érdeklődést minél gyorsabban kielégíthessék.

(K. B. I.)

„KÖNYVNÉLKÜLI főiskolai könyvtár” létesül az amerikai Park Forest (Illinois állam) egyik főiskolájában. A könyvtárat 1965-ben adják át rendeltetésének. Alománya 6,5 × 12,5 cm nagyságú mikrokártyákból áll. Mindegyik mikrokártya 64 oldal szövegét tartalmazza. A könyvtár látogatói vetítőkészüléket kapnak a szöveg olvasásához. (B.)

A SZOVJET Tudományos Akadémia új épületének terve szerint a könyvtár rackára 7 millió kötetes lesz. Az ablakokat és ajtókat háromszoros hangszigetelő üvegezéssel látják el. (B.)

NIGÉRIÁBAN 1961/62-ben 18 tudományos könyvtár létesült, ezek összesített állománya 280 000 kötet. A közművelődési könyvtárakban összesen 230 500 kötet áll az olvasók rendelkezésére (B.)

Hasznos segítség...

Azzal a tudattal kezdtünk a cikkek, recenziók gyűjtéséhez, hogy alig lesz tenni-valónk, mert úgy véltük: kevés kritika jelenik meg az ifjúsági irodalomról, és a gyermekkönyvtárak munkájáról is ritkán írnak a lapok. Szerencsére tévedtünk. Egyre-másra nyílnak meg országsszerte az új gyermekkönyvtárak, és a munka mind színesebbé, sokrétűbbé válik. A Magyar Hírdető sajtófigyelőszolgálat szorgalmasan küldi az anyagot, mindent, ami gyermekkönyvtárakról és ifjúsági irodalomról a magyar lapokban található. A két év alatt több mint 180 elméleti cikk és kép gyűlt össze, amely a gyermekkönyvtári munkáról ad számot. Bennük böngészni felér egy tapasztalatcserével...

Irodalmi gyűjteményünk mintegy 250 cikkből, recenzióból áll. Csaknem minden, két év óta megjelent ifjúsági könyvről találunk benne kritikát, némelyikről természetesen többet is. Akad közöttük gyenge, de sok az érdekes, színvonalas írás. (Érdeemes lenne egyszer valamennyit tartalmi szempontból is megvizsgálni.)

Az anyag feldolgozása (kiválasztás, kartonra ragasztás, katalogizálás) meglehetősen sok munkával jár, de megéri a fáradságot. Jól fel tudjuk használni könyvismereteskor, könyvajánláshoz, sőt egy-egy speciális tájékoztatási kérdésre is ott találjuk a választ. A közeli iskolák pedagógusai, egyes könyvtárosok, sőt az egyetemi hallgatók is igénybe veszik néha a gyűjteményt. Mindez azonban kevés. Szeretnénk a rendelkezésünkre álló cikkeket, híreket minél szélesebb körben hasznosítani, mert ezek a könyvtárosnak, pedagógusnak egyaránt jó segítséget nyújthatnak.

Várjuk az érdeklődőket a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. gyermekkönyvtárába (VI. Liszt Ferenc tér 6.).

K e p e s A g n e s
a gyermekkönyvtár vezetője

A külföldi folyóiratrendelésről

Eppen egy éve, hogy a külföldi folyóiratok közvetítését a Kultúra Külkereskedelmi Vállalatától a Posta Központi Hírlap Iroda vette át. A változásnak örültünk, mert azt reméltük, hogy könnyebb lesz a dolgunk: a jövőben a külföldi lapokat is bizonyára olyan egyszerűen rendelhetjük meg és kezelhetjük, mint a korábban is a postától kapott belföldieket.

Azonban minden maradt a régiben. Sőt, kiderült, hogy a posta csak újabb közvetítő láncszemként ékelődött a terjesztés folyamatába, hiszen a postának küldött reklamációkra rendre csak azt kapjuk válaszul — egy gumibélyegzős típuszövegben —, hogy ekkor és ekkor továbbították — a Kultúrának! A belföldi folyóiratmegrendelések — nagyon helyesen és takarékosan — nem újítandók meg évente, csupán az esetleges változásokat kell a megadott határidőig bejelenteni. Ezzel szemben a külföldieket most is évente meg kell újrázni, mégpedig hét példányos nyomtatványon. Mennyivel egyszerűbb lenne, ha a postai gyakorlat itt is érvényesülhetne. Ha esetleg a külföldi cégeknek kell újra az illető lap megrendelő cédulája, akkor is mennyivel egyszerűbb ezt korszerű sokszorosító gépen központilag előállítani, mint az egyes könyvtárakban évről évre rengeteg energiát pocsékolva, „kisüzemi módszerekkel”. (P. L.)

A tudományos folyóiratokat köztudomásúlag igen gyakran nem a naptári év szerinti időközökben adják ki, köteteik másik évben fejeződnek be, mint amikor indultak. Egy éven belül — szabálytalan időközökben — nem azonos számú és terjedelmű füzetek jelennek meg.

A megrendelés szükségszerűen naptári évre vonatkozik, tehát a Kultúra ennek megfelelő évekre visszamenőleges pótszámlázásai és jóváírásai igen sok többletmunkát okoznak a könyvtáraknak. A Kultúrával is közli a külföldi kiadó, hogy számlája mely kötet(ek)re vonatkozik. Kérjük tehát, tegyék kötelezővé, hogy ezt a Kultúra is közölje a megrendelővel. Ez csupán abban áll, hogy a számlát kísérő megrendelőszelvény-másolatra (ha nem első árváltozás, akkor az újonnan kiállított szelvényre, az évf.

rovatba) a pótterhelés, illetve jóváírás összege alá azt is odairják, hogy az mely kötet(ek)re vonatkozik. E nélkül ne fogadjon el a megrendelő elszámolást.

A Kultúrának ez a munkatöbbletnek alig nevezhető adatközlése a könyvtárosok számára igen nagy munkamegtakarítást jelentene.

Bányai Mária

az Orsz. Korányi TBC Intézet orvosi könyvtárosa

•

A könyvtáros és a helyismereti kiadványok

Már nagyobb falvakban is alakultak honismereti klubok, amelyek önzetlen munkájukkal vállalják a dokumentumok összegyűjtését, felkutatását és napjaink életének, eseményeinek rögzítését.

A könyvtárosnak is a honismereti klubban a helye, hiszen az ő kötelessége a helyi bibliográfia gondozása, jelenléte pedig biztosíték arra, hogy az összegyűjtött anyagot alkalmazzák is a résztvevők.

Azonban figyelnie kell arra is, hogy a helység, község, vagy kisváros történetével, jelenével, vagy múltjával kapcsolatban ne jelenjenek meg hibás, pontatlan adatok. Természetesen a másutt megjelenő kiadványok esetében a hibákról csak utólag adhat jelzést a szerzőnek, kiadónak, az észrevételt azonban minden körülmények között meg kell tennie.

Óriási segítséget nyújthat a honismereti kutatónak a könyvtárközi kölcsönzés. Egy-egy fontos forrásmunkáért nem kell Budapestre, vagy a legközelebbi nagyobb könyvtár székhelyére utaznia, mivel a közreműködő könyvtár megszerzi azt számára. A könyvtáros így járul hozzá munkájával a helyi honismereti kiadványok színvonalának emeléséhez, így válik tudományunk egyik fontos társadalmi segítőjévé. Sőt idővel és gyakorlattal, amennyiben idejéből futja és kedve is van hozzá, így válhat lektorává a helyi és környékével foglalkozó kéziratoknak, melyekben gyakori a szemmel szinte azonnal észrevehető tévedéseket, pontatlanságokat.

A helyismereti könyvek olvasása jelentheti az első lépéseket egyes olvasók számára, hogy ezután a tudományos ismeretterjesztő könyvek területére is elkalandozzanak. A könyvtáros pedig mutasson példát ezen a területen is magatartásával és gyakorlati tapasztalataival.

Németh Pál

MÁV göcsponti könyvtáros

Egy nyolcéves könyvbarát

A múlt év novemberében az egyik este 8 év körüli kislány állított be batyúval a hátán a könyvtárba. Sokára vettem észre, mert szótlannul álldogni a felnőttek mögött. Láttam, hogy fáradt, egyik lábáról a másikra nehezedik, ezért helyet kínáltam. Félénken pillogott szép fekete szemével, csinos kis arca zavart volt. Lemeltem a tarisznyáját, s meglepett a kislány tiszta ruhájával ellentétben keserű füstszag, mely a zsákából áradt. Kiderült, hogy a két-három kilométerre fekvő cigánytelepről jött.

— Hogy mész ilyen későn haza? Nem félsz?

— Nem. Az erdőbe is ilyenkor járok gallyat szedni.

Lassan megered a nyelve, s töredezett félmondataiból apránként kikerekedik a kis család sorsa. Juhász Erika súlyos beteg szülőket ápol, anyja tüdővészben sorvadozik, apja asztmás, nehezen lélegzik. Erika mos, főz, fűt, takarít, s mióta apja alig hagyja el az ágyat, a könyveket is ő hordja haza. Nemcsak a beteg szü-

lőknek, hanem az újtelepi szomszédoknak is. És annyi tennivaló mellett még négyes bizonyítványt is szerzett. Nézem a szép, szomorú kislányt, hallgatom szavait a lassan múltba tűnő estéről, mikor még értelmes, érdeklődő apja olvasott fel az újtelepieknek, egyike lévén köztük a kevés írástudónak. Most már ő, Erika lép a helyébe. Kilenc könyvet kér. Kissé sokallom, de kiadom, habozva, hiszen tudóbaajos van a családban.

Erika távozása után nem tudtam nyugodni. Adhatok-e Erikaéknak könyvet? Megtehetem-e, hogy nem adok?! Elmentem a tanácsstíkárhoz, tájékoztasson a családról, s mondja meg, mit tegyek. Hisz olyan nehéz megtagadni kérésüket, mikor annyira szeretnek olvasni, s valósággal ők a kis település lámpásai. A tanácsstíkárt azt felelte, semmiképp se küldjek könyvet, mert a fertőzést terjeszthetjük így. Az asszonyról már a tanács is próbált gondot viselni, kórházba küldték, de megszökött, otthon akar meghalni. A tanácsstíkárt meggyőzőtt, de a

lelkiismeretem csak nem hagyott békén. Hazatérve szemügyre vettem könyvtáramat: kiemeltem a duplum példányokat egy külön polcra, ez lesz ezentúl Erikaék állománya. Mégsem maradhatnak könyv nélkül! Aztán az egészségügyi gondozónőhöz siettem, fertőtlenítőszerért, ezzel kezeltem ezután a külön polc könyveit.

Erika hát továbbra is eljárt hozzám. De nemcsak könyvet vitt: észrevettem, hogy a kis uzsonnát, amivel megkínáltam titokban elrejtí — akárcsak Móra Ferenc szép elbeszélésének hőse, ki az iskolában kapott tejet kicsempészte kistestvérenek — az én könyvterjesztőm is dugdossa a szelet szalámit. Elmentem hát végül is hozzájuk, Újtelepre. Tiszta ház, de mély nyomorúság tárult a szemem elé. Egy halálravaló, sovány, dagadt lábú aszszony feküdt az ágyon, mellette a beteg férj (260 Ft öregségi járadékot kap), körülöttük a sürgölődő kislány. Dorgáltam az anyát, miért nem maradt a kórházban? Tán meg is gyógyult volna azótu. De a szeme szomorú tagadással felelt nekem. És a kis család mély összetartozását látva, a biztatással is felhagytam, csak Erikaért való aggodásomról ejtettem még pár szót.

A továbbiakban mindig rejtettem néhány egészségügyi ismeretterjesztő könyvecskét Erika különpolcra: töltött tarisznyájába, de a helyzet nem változott. Megfordult az esztendő, Erika kiskosarában mindig más idénygyümölcsöt vitt haza kertemből, és mindig több felvilágosításra szánt könyvet: mint könyvtáros csak ennyit tehetek értük. A védőnőhöz is elviszem Erikát olykor, ellenőrizze, nem beteg-e, s együtt oktatójuk az egészségügyi előírások megtartására. Védjük,

Juhász Erika

ahogy lehet, és féltve figyeljük, mi lesz kis könyvterjesztőnk további sorsa? Megmenekül-e a fertőző kórtól, és eljut-e majd magasabb iskolákba, ahol helye lenne? Ami rajtam áll: megteszem. És úgy érzem, mindez nemcsak emberi, de könyvtárosi kötelességem is.

Babinecz Mihályné
Gulács,
(Szabolcs-Szatmár megye)

ÚJ RÉSZLEG alakult Műszaki-Tudományos Film-tájékoztató Központ névvel az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ keretében az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság tárcaközi filmbizottságának felügyelete alatt. A Tájékoztató Központ célja, hogy egységes nyilvántartási rendszerével és a központi tájékoztatással elősegítse a magyar, illetve Magyarországon lévő külföldi műszaki-tudományos filmek hathatósabb felhasználását. A tájékoztatás kiterjed a külföldön gyártott, Magyaror-

szágon rendelkezésre nem álló műszaki-tudományos filmekre is. A tájékoztatás egyik eszköze lesz pl. a Magyar műszaki-tudományos filmek katalógusa c. kiadvány. A központ kapcsolatot tart fenn a Nemzetközi Tudományos Filmszövetség (Association Internationale du Cinéma Scientifique) 30 tagországával és a brüsszeli Nemzetközi Tudományos Filmtárral (La Cinémathèque Scientifique Internationale) is.

*

A SELLYEI JÁRÁSBAN az ős folyamán két alka-

lommal tartottak egy-egy községben kiskörzeti könyvtárosi értekezletet, amelyre a környék tiszteletdíjas könyvtárosait hívták össze. A könyvtárosokkal való foglalkozásnak ez a módja — a tapasztalatok szerint — igen alkalmas a szakmai továbbképzésre, s ezért a jövőben a többi járásban is rendeznek ilyeneket.

A járás két községében, Vajszlón és Drávaiványiban összesen 11 500 Ft-tal emelték a könyvtárak költségvetési keretét, viszont Királyegyházán 3900 Ft-tal csökkentették. (J. D. P.)

URI JÁNOS

(1724–1796)

A XVIII. század számos kiváló magyar tudósa és bibliográfusa között eddig alig esett szó a külföldön nagy tekintélyre szert tett Uri Jánosról. Uri János egyike volt azoknak az orientalistáknak, akiket a tudásvágy és a keleti tudományok iránt érzett olthatatlan tanulási láz külföldre hajszolt. Az oxfordi Bodleiana könyvtár keleti kézíratairól készített, 1787-ben megjelent nyomtatott katalógusának előszavában ezt olvashatjuk: „ez volt a magyar Uri János, aki már akkor a hollandiai Leydenben tartózkodva a híres Schultens irányítása mellett foglalkozott a keleti nyelvekkel. Ezt a nekünk így ajánlott férfit felvettük, évi fizetést adtunk neki, mígnem ezt a feladatot teljesen elvégezte. Ezzel a számbavétellel sok éven át fáradozott: az egyes kódexeket, melyek héber, khaldeus, ethiop, szír, arab, perzsa és török nyelven vannak írva, példányonként (egyenként) átvizsgálta. Tartalmukat néha rövidebb, vagy ahol a tárgy fontossága miatt szükséges volt, bővebb szóval ismertette, a szerzők neveit és a könyvek címeit majd latinul, majd magukon az eredeti nyelveken, amennyire lehetett

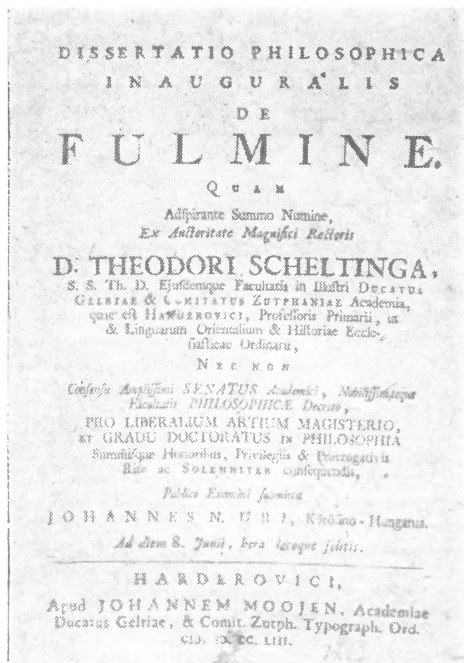
megismertette, a kódexek rendezetlen tömegét rendbehozta és a tudománysszakoknak megfelelően osztályozta, ahogy az a legjobb katalógusokban lenni szokott.”

Ki volt ez az Uri János, akiről egyébként a Bibliotheca Parriana anyagáról 1827-ben kiadott katalógus is így ír: „... a rendkívüli tudású kiváló orientalista, dr. Uri...”

1724. december 29-én született Nagykőrösön. A Magyarországon elérhető tudással nem elégedett meg, nyugtalan természete külföldre vitte. Egyetemi tanulmányait Harderwijkben végezte, éspedig egyidejűleg a bölcsészeti és teológiai fakultáson. Bölcsészdoktorátusát 1753. június 8-án szerezte meg. Disszertációja érdekes kísérlet — a címe *De fulmine* (A villámról) —, melyben azt mutatja be, hogyan vélekedtek és írtak erről a lenyűgöző természeti jelenségről az ókori keleti és a klasszikus írók. Teológiai disszertációja — a vizsgát 1755. június 8-án tette — ugyancsak Harderwijkben jelent meg, a maga nemében ugyancsak számottevő munka.

Ezidőben a kor legnagyobb tekintélyű orientalistája a Leidenben működő Albert Schultens professzor volt. Leidenbe, ahová 1756. szeptember 17-én megy, tulajdonképpen Schultens nagy híre csábította. Érdekes, hogy ennek ellenére Leidenben először a jogtudományokkal kezd foglalkozni, sőt a meglevő két doktorátusa mellé, harmadiknak a jogit is megszerzi. Schultens hatása azonban csakhamar nagy erővel kezd hatni Uri életére, és tanulmányainak, kutatásainak középpontjába az arab-héber, a sémi filológia kerül. A Schultens mellett eltöltött évek Uri Jánosra döntő hatást gyakoroltak. Érdeklődése egyre jobban kitárul, már nemcsak a sémi filológia foglalkoztatja, hanem behatódan tanulmányozza a perzsa és török irodalmat is.

Az oxfordi Bodleiana könyvtár, melynek alapítója Thomas Bodley volt, különös előszeretettel gyűjtötte a keleti anyagot, s ezt a tradíciót több kiváló könyvtáros, köztük Thomas James, még tovább fejlesztette. A Bodleiana rendkívül gazdag és sokrétű, nagyértékű keleti kézirat anyaggal rendelkezett, ám ennek az anyagnak katalogizálására megfelelő szaktudósra volt szükség, ugyanis elvégzéséhez ismerni kellett a héber, aram, arab, szír, etióp, perzsa, török, latin és görög nyelvet, járatosnak kellett lenni ezek filológiájában,

Uri János doktori disszertációjának címlapja

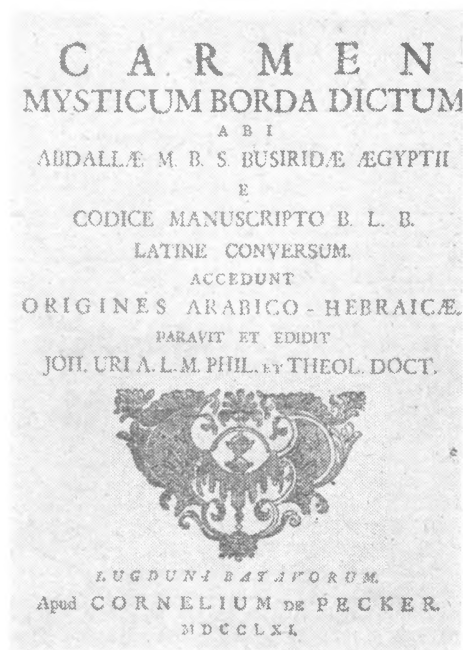
irodalmában és történelmében egyaránt. A tudományoknak és a keleti nyelveknek ilyen széles ismeretkörű tudását eddig nem sikerült a Bodleiana igazgatóságának megtalálnia. Ezért Sir Yorke, Anglia németalföldi nagykövete a leideni egyetemhez fordult, és az egyetem vezető professzorai a magyar Uri Jánost ajánlották ennek a különleges tudást igénylő, nagy feladatnak a megoldására. Uri 1770-ben át is költözött Oxfordba, és tizenöt éven át dolgozott a keleti kéziratok katalógusának elkészítésén. A nagy mű nyomtatásban 1787-ben jelent meg. A bevezetőben a Bodleiana igazgatósága és az oxfordi egyetem tudósai nagy tisztelettel és elismeréssel adóznak Uri János óriási tudásának és kiválóan elvégzett munkájának. Uri meggyökerezett Oxfordban, ahol könyvtárosi működése mellett oktatott is. Arról viszont eltérnek a vélemények, hogy az oxfordi egyetem professzora is lett volna egyidejűleg. Véleményünk szerint, és számos tény ezt látszik igazolni, Uri nemcsak a Bodleiana könyvtárosa, hanem egyben a keleti nyelvek professzora is volt. Adam Clarke írja, hogy többek között White, az oxfordi egyetem arab professzora is Uri egykori tanítványai közé tartozott. (*An Account of the Religions and Literary Life of Adam Clarke*, London, 1833. II. 298 p.)

Uri nemcsak kiváló könyvtáros, de korának elismert tudósa is volt. A sémi filológia pánarab irányzatát képviselte, miszerint minden közel-keleti nyelvet az arabból lehet megérteni és megmagyarázni.

Életének főműve, a Bodleiana keleti kéziratainak katalógusa (*Bibliothecae Bodleianae Codicum manuscriptorum orientalium... Catalogus*) mellett a legszámottevőbb egy XIII. században élt kairói berber költő, Seref al-din Muhammed ibn Szá'id el Busziri *Burda* c. versesművének magyarázatokkal való ellátása és kiadása (1761). A *Burda* (köpenyköltemény), melyet az arabok szent szövegnek tartanak, 172 disztichonból áll. A temetéseknel ezt éneklék, egyes sorait amulettekbe írva viselik, misztikus értelmet magyaráznak bele. Uri nyomán azóta több kiadása is megjelent e műnek.

Munkái közül megemlíthjük még Al Nasaphi tankölteményének arab nyelven, latin fordításban való kiadását (1770), melynek függelékében Szádi Busztánjának bevezetését is közli perzsául és latinul.

Eddig 11 nagyobb műve került elő különböző külföldi nagy tudományos könyvtárakból.

Uri János Leidenben, 1761-ben kiadott munkájának címlapja

Arra vonatkozólag nincs adatunk, hogy Uri valaha is visszalátogatott volna Magyarországra, de azt tudjuk, hogy kapcsolatai voltak Magyarországgal. Így pl. Budai Ézsaiás 1794-ben meglátogatta Urít Oxfordban. Uri ez alkalommal két könyvével megajándékozta Budait (*Pharus... 1784.* és *LXX Lebdomedum... 1785*).

Urít az oxfordi Szent Mihály templomban temették el, sírját külön sírfelirat nem jelzi. Emlékét Clarke — aki ugyanabban a lakásban lakott Oxfordban (1821-ben), ahol valaha Uri élt 25 éven át — a lakás egyik ablakára vésett szöveggel így örökítette meg:

„Uri Jánosnak, a teológiai tudományok doktora emlékének szentelve, aki Magyarországon született és Leydenben nevelődött, akit Oxford egyeteme meghívott Angliába, hogy feldolgozza, rendezze és katalógusba foglalja a Bodleiana könyvtár keleti kézirateit.”

Uri nagy tekintélyét mutatja, hogy haláláról külön gyászjelentést közölt 1796-ban a Londonban megjelenő *The Gentleman's Magazine and Historical Chronicle* is.

Dr. Scher Tibor

Műszaki fejtörők az újpesti könyvtárban

Minden kornak van kulturális divatja is. Korunké a fejtörő, a rejtvény, a vetélkedő. Rádió és tv, folyóiratok a *Magyar Ifjúságtól* a *Fülesig* és üzemi művelődési felelősök egyre ontják a megoldásra váró rejtvényeket. A könyvtáros jól ismeri azt a néha telefonon, néha személyesen jelentkező olvasót, aki sürgősen tudni akarja, hogy a kassai dóm középhajója hány méter hosszú és milyen testsúlya van egy közepesen fejlett bálnának. Kézenfekvőnek látszik a könyvtáros számára, hogy a tudásszomjnak és játékszenvedélynek ezt a keverékét a saját céljaira, a természet-tudományos és műszaki irodalom megkedveltetésére hasznosítsa. Első fejtörőket 1962 őszén bonyolítottuk le. Olvasóink, az újpesti 28. sz. Szabó Ervin Könyvtár olvasói között sokszorosított lapokat osztottunk szét, melyek a fejtörő 10 kérdését tartalmazták. A kérdéseket a műszaki részleg bejárataánál levő falitáblán is elhelyeztük, s a tábla mellett polcra pedig könyveket tettünk „A műszaki fejtörő könyvei” felirással. A fejtörő kérdéseire írásban is és a későbbi időpontban rendezett vetélkedőn szóval is lehetett válaszolni. A kérdőíveket a kerületben levő Gépipari Technikum diákjai fogadták a legnagyobb érdeklődéssel és főképpen ők jelentkeztek a szóbeli vetélkedőre. Írásbeli válasz azonban mindössze kettő érkezett: egy 24 éves, érettségizett gépkocsivezető és egy textiltechnikumi tanuló küldte be igen gondos külalakú, 10, illetőleg 12 oldal terjedelmű dolgozatát. Mindkét írás arról tanúskodott, hogy a szerzők elmélyülten foglalkoztak az általuk választott kérdéssel, és a javasolt műszaki könyveket valóban el is olvasták. A kevés írásbeli jelentkezés oka az lehetett, hogy a kérdések túl nehezek voltak, az olvasókról túl sokirányú érdeklődést tetelezték fel. Néhány kérdés: „Milyennek látja a közlekedés jövőjét, a vasút, a gépkocsi, repülőgép versenyt?” — „Gondolkodnak-e a „gondolkodó gépek”? Melyek ezek, mire használhatók? Mi a kibernetika, milyen kibernetikai könyvek vannak a könyvtárban?” — „Milyen új felfedezések, új eljárások hoztak korszakalkotó változást az utolsó évtized híradástechnikájában?”

A szóbeli vetélkedőt a következő hónapban rendeztük, hogy a jelentkezőknek idejük legyen a felkészülésre. A műszaki kérdéseket a Gépipari Technikum egyik tanára, a természettudományos kérdéseket a Főv. Szabó Ervin Könyvtár központjának egyik munkatársa tette fel. A vetélkedő menete nem volt egészen zökkenőmentes, mert könyvtáros munkatársunk

— a műsor élénkítése céljából — néhány új, a kérdőívben nem szereplő kérdést tett fel. Ezzel a hangulatot valóban élénkebbé tette, de nem maradt elég idő az előre megadott kérdések alapos megtárgyalására. Így azzal az érzéssel fejeződött be a vetélkedő, hogy a résztvevők gondosan megtanult mondanivalójának egy része a vetélkedőkben rekedt. 32-en voltak jelen, 28-an szóltak hozzá a kérdésekhez, a 12 legjobb szereplő könyvsorsjegy-jutalomban részesült. Az érdeklődést mutatta az is, hogy a díjak kiosztása után vita alakult ki, melyen javaslatok, bírálatok hangzottak el, sőt az elméleti vita is folytatódott az elhangzott válaszokkal kapcsolatban. Hátránya volt azonban a szóbeli vetélkedőknek az, hogy a feleléshez szokott diákok mellett nem jutottak eléggé szóhoz a beszédben kevésbé gyakorlott munkások.

Az első fejtörőből a résztvevők is, a könyvtárosok is sokat tanultak. Második fejtörőjét 1963 áprilisában kezdte a könyvtár, amely ezúttal kizárólag írásbeli válaszokat kért. A fejtörőt két fordulóban rendeztük, hogy a résztvevőket kitarítás szempontjából is próbára tegyük. A könyvtárosok a kérdések összeállításához és megszövegezéséhez pedagógusok segítségét vették igénybe. Köztük, sajnos, nem akadt olyan, kinek rejtvénytyszerkesztési rutinja is lett volna. Ennek következtében a kérdések között volt néhány, mely iskolásan hangzott, „feladatíze” volt. Pl. „Mi a centrifugális és mi a centripetális erő? Milyen szerkezetek, berendezések működése alapul a centrifugális erőn?” Legnagyobb sikerük a könyvtári szakkérdéseknek volt, melyeket azzal a céllal tettünk fel, hogy a fejtörő segítségével szoktassuk az olvasókat a könyvtári segéd-eszközök használatához. Sokkal több olvasónak magyarázhattuk el a szakkatalógus használatát, irányíthattuk figyelmüket az eddig alig használt folyóiratcikk-katalógusra és az ugyancsak kevésbé kihasznált műszaki értelmező szótárakra, mint ahánynak a többi kérdésben sikerült eredményt elérnie. A kérdések ismét kissé nehezeknek bizonyultak. Az egyik kérdés például így szólt: „Miért lehet eleresztett kormányval kerékpározni, és miért dől fel azonnal a legüyeesebb kerékpározó is, ha a kormány szabad forgása pl. súrlódás folytán akadályozva van?” Erre a kérdésre kevesen tudtak válaszolni. Voltak kérdések, melyekre jól és sokan válaszoltak, így mindenki tudta, hogy „Mi a Diesel-motor működésének lényege?” — „Mikor, hol alkalmazhatók a tranzisztorkok?” — „Melyik Verne-re-

gényben van szó kozmikus utazásról; mit szól a könyv ama állításához, hogy az űrutasok súlytalanokká válnak, mikor a Hold és Föld vonzóereje kiegyensúlyozza egymást?” — Az első forduló kérdéseire 13, a második forduló kérdéseire pedig 12 válasz érkezett. E számokban csak azokat a válaszokat vettük figyelembe, melyek a kérdések több mint felét érintették. A megfektők foglalkozás szerinti megoszlása: 7 munkás és technikus, 10 középiskolás, 3 ipari tanuló. Öten vettek részt mindkét fordulóban. A középiskolások száma az elmúlt évi vetélkedőhöz képest erősen csökkent. Ennek oka a második fejtörő meghirdetésének időpontja volt. Április végén a középiskolások már a tanév befejezésére készülnek. Többen alaposan túllépték a válaszadásra megadott fél lapnyi keretet, volt olyan olvasónk is, aki 35 sűrűn teleírt, ábrákkal, számításokkal ellátott „pályaművet” adott be.

Az eredmény, melyet elértünk számokban kifejezve nem nagy. De sokat jelent, hogy akadtak olyan olvasóink, akik a fejtörőn keresztül kapcsolódtak bele jobban a műszaki részleg munkájába, ismerkedtek meg annak szolgáltatásaival és megtanulták egy-egy tárgykör megismerésének könyvtári lehetőségeit. A műszaki

fejtörőt évről évre ismételní szeretnénk, természetesen állandóan javítva annak módszerén. Az elkövetkezendő fejtörőn az lesz a célunk, hogy a kérdések érdekesek és újszerűek legyenek, és a felelet megtalálható legyen a könyvtárban több példányban levő szakkönyvekben. A megfektőre csak az a feladat vár, hogy az egy, vagy több könyvben fellelhető választ a könyvtári segédeszközök igénybevételével megtalálja és annak lényegét összefoglalja. — És most néhány mondat az első díjat nyerő pályázó leveléből, mely arra bátorít, hogy az eddigi szerény eredmények ellenére is folytassuk a kísérletezést: „...a vasöntődében minden munkatársam nekem drukkol. Közülünk sokan járnak a könyvtárba, és annak idején egyikük hozta a hírt, hogy Cs. V. 30 ponttal az első helyen áll. Azóta nem győznek biztatni, mutassam meg, mit tudok. Az ebédszünet alatt rögtönzött kiselőadásokat tartok az első forduló kérdéseiről, sőt a második forduló 8 kérdését is ismertetnem kellett. Már mindenki ismeri a rákétameghajtás elvét és az olyan kérdéseket, hogy például a súlytalanság miért lép fel az űrhajóban stb., s szaktekin-télynek tartanak a centrifugális erő kérdésében. Így magam is tanulva oktatok.”

Marton Tiborné

3 község — 1 könyvtári körzet

A Kővágóörsi Béke termelőszövetkezet három község lakosságát egyesíti. E községek közül Kővágóörsnek és Révfülöpnek önálló tanácsa van. 1963. január 1. óta a három község külön könyvtári körzetet alkot, amely egy könyvtárost alkal-maz a költségek arányos megosztásával. A kis könyvtári körzet létrehozásával az olvasók nagy előnyhöz jutottak. Most a három község katalógusainak segítségével 4000 kötetnél több könyv között válogathatnak. Ennek köszönhető, hogy Révfülöpön tavasz óta 70-ről 240-re emelkedett az olvasók száma. Itt a könyvtárhelyiség megfelelő: a központtól ugyan eléggé távol esik, de remény van arra, hogy egy két éven belül a legmodernebb, minden igényt kielégítő könyvtárat építenek a községben. A tanács ebben az évben 2 db, a Béke tsz pedig 1 db könyvszekerényt adott, összesen 6000 Ft értékben. A könyv-állomány jelenleg 1000 kötet. A tanács 5000 Ft-ot juttat könyvbeszerzésre.

Kékkút 200 lelkes község. Könyvtárhe-lyisége szép. 400 kötet könyve, 60 olvasó-

ja van. A tanács 1000 Ft-os keretet kötött le a Könyvtárellátónál.

A Kővágóörsi Községi Könyvtár szeren-csés helyzetben van, legalábbis anyagilag. (A helyiség-kérdés azonban fájó pontja, amely egyelőre megoldhatatlan, noha erő-sen gátolja a fejlődést.) 1963-ra a tanács 5800 Ft-ot, a Béke tsz 12 000 Ft-ot adott könyvbeszerzésre. A Könyvtárellátóval 12 000 Ft-ra szerződtek.

A kéthetenként érkező új könyvekkel minden igényt ki tud elégíteni a könyv-tár. A könyvrendelést bizottság intézi a közvélemény bevonásával. Az új könyveket kiállítják. Már tudják az olvasók, hogy ha valamelyik őket érdeklő könyv nincs meg, a könyvtár a „föld alól is” előteremtí könyvtárközi kölcsönzéssel.

A könyvtár gondoskodik arról, hogy könyvei mindenhol ott legyenek. Minden-kinek rendelkezésére áll a kívánt könyv: iskolásoknak a kötelező olvasmányok, a technikum hallgatóinak a mezőgaz-dasági szakkönyvek, a nők akadémiájá-nak és a tsz akadémiának az előadásaihoz

pedig a könyveken kívül diafilmeket is adnak. Figyelemmel kísérik a moziban, tv-ben, rádióban, sajtóban szereplő vagy ismertetett könyveket, hogy azon melegebben ajánlhassák olvasóiknak. A tanárok, tanítók figyelmét a szemléltető előadásokhoz felhasználható irodalomra hívják fel.

Egy hét nem múlhat el, hogy kiállítás-sal vagy más módon ne emlékeztessék az olvasókat az éppen időszerű eseménnyel, évfordulóval kapcsolatos könyvre. Öregeknek, betegeknek házhoz viszik a könyvet. Van aki a könyvtáros lakásáig elmegy, ott cserél könyvet. (Mert a művelődési házban még nem volt, oda nem is akar menni!) Ő nem megy el, ám a lánya már olvasó lett. Van akinek csak régi író kell. Milyen nehéz az ilyen rávenni, hogy csak ezt az egyet próbálja meg. Aztán legközelebb azt mondja, nem bánom, akárki írta, csak ilyen jó könyv legyen. (Mai író alkotása volt.) Rájuk a legbüsz-

kébb a könyvtáros, mert ők legközelebb már az író nevét is megjegyzik, sőt meg is bocsátják neki, hogy még él, és a ma emberéről írja könyvét.

Két adat a könyvtár munkájából: 1963 III. negyedévének végéig 460 olvasónak 11 429 kötetet kölcsönöztek. Most pedig diavetítőt vásárolnak, hogy a tél folyamán a klubhelyiségben vetíthessenek, ehhez a járási könyvtártól 185 db filmet kaptak.

Az eredményeket nehéz körülmények között érte el a könyvtár. Hiába kérte a társadalmi és tömegszervezeteket, hogy toborozzanak legalább 10—10 olvasót. Eredmény: semmi. Pedig szeretnék elérni, hogy minden házból legyen olvasó. No, de majd ennek is eljön az ideje. Ami a segítséget illeti, azt anyagiakban megkapja a könyvtár a tanácstól és tsz-től. Veress Jenő művelődési otthon igazgató az iskolán keresztül csinál propagandát a könyvtárnak. V. D.

KÉRDEZZ — FELELEK

A. M. KÖNYVTÁROS KÉRDEZI:

Egyik szakegyetemünk könyvtárának munkatársát a 7441. kulcsszámú, „adminisztratív ügyviteli dolgozó I.” állásra nevezték ki. Mivel minden előfeltétel birtokában volt, könyvtárának vezetője nyelvpótlékra terjesztette fel. Az egyetem gazdasági vezetője azonban a nyelvpótlék folyósítását azzal az indoklással utasította el, hogy ebben a munkakörben a nyelvpótlék nem engedélyezhető; mert munkakörében az idegen nyelv tudása feltételként van megállapítva. Mi tehát a jogi helyzet, kinek van igaza?

JOGI SZAKÉRTŐNK, DR. TAKÁCS JÓZSEF VÁLASZOLJA:

A 7441. kulcsszámú, „Adminisztratív ügyviteli dolgozó I.” elnevezésű munkakörbe sorolandók a pénztárosok, a gondnokok, az önálló és beosztott könyvelők, a titkárnők, az SZTK ügyintézők, a bérelszámolók, a segédhivatali vezetők, a szedő-írógép kezelői ugyanúgy, mint az „idegennyelvű ismereteket is hasznosító ügyviteli dolgozók”. A besorolásnak tehát különböző előfeltételei lehetnek, s ezek közül az egyik idegennyelvű ismeretekkel is kapcsolatos. Egyik feltétel sem azonos azonban valamely idegen nyelvnek olyan fokú ismeretével, amelyet a nyelvvizsgálóval igazolnak. A nyelvtudási pótlék rendszeresítéséről szóló 274/13/1951. N. T. sz. határozatot végrehajtó 5882/1951. OMB határozatban annak idején csak az jutott kifejezésre, hogy tolmácsok, fordítók, nyelvtanárok, valamint állandóan külföldön szolgálatot teljesítő dolgozók alkalmazásának feltétele a nyelvtudás, tehát ők korlátozás alá esnek. Ugyanakkor kimondotta, hogy például a tolmács vagy fordító is kaphat nyelvpótlékot a képzésén felüli idegen nyelv tudásáért. Ebből is csak arra lehet következtetni, hogy a nyelvtudást külön kell honorálni.

Véleményem szerint nem vitás, hogy a kérdéses esetben jár a nyelvpótlék. A 7441. kulcsszámú állás előfeltételei egy kivételével mind olyanok, hogy a betöltéshez a nyelvtudás nem is jön számításba, az egyik előfeltételként említett idegennyelvű ismeret pedig nem azonos a közép- vagy felsőfokú vizsgával igazolt nyelvtudással. A Mt. 143., illetőleg 144. §-ai alapján előterjesztett panasz — szerintem — sikerrel fog járni.

Hogyan lehet valaki a Szabó Ervin Kör tagja?

Mivel lapunk rendszeresen közli a Szabó Ervin Kör tevékenységéről szóló híreket, több olvasónk fordult szerkesztőségünkhöz azzal a kérdéssel: hogyan léphetnének be az egyesületbe? A *Könyvtáros* a válasz kapcsán néhány kérdést intézett dr. Székely Sándorhoz, az Crsz. Orvostudományi Könyvtár igazgatójához, a kör titkárához.

— *Milyen a Szabó Ervin Kör szervezettsége, hány tagja van?*

— Háromnegyed éve foglalkozom a Szabó Ervin Kör ügyes-bajos dolgaival. Tavasszal, amikor az ügyek intézését átvettem, a körnek — a kimutatások szerint — körülbelül 600 tagja volt. A vezetőség azonban jól tudta, hogy ezek csak „papíron” tagok. Egyik első tennivalónk tehát az volt, hogy rendet teremtsünk a tagnyilvántartásban és tisztázzuk: hány tagunk is van?

— *Mi lett az eredmény? Hány tagja van jelenleg az egyesületnek?*

— A tagok száma nem éri el az 500-at. A könyvtárosok érdeklődése azonban egyre fokozódik, ezért reméljük, hogy 1964-ben el fogjuk érni, sőt talán meg is fogjuk haladni a 600-as taglétszámot. Szigorúan vesszük azt az elvet, amely szerint a belépés önkéntes, és semmiféle rábeszélő, szervező munkát nem végeztünk.

— *Mi a feltétele annak, hogy valaki a Kör tagja lehessen?*

— Könyvtári dolgozónak vagy nyugdíjasnak kell lennie és be kell fizetnie az évi tagdíjat, amely 20, illetőleg 40 forint. 40 Ft-ot annak a tagnak kell fizetnie, aki a tagsági díj fejében igényt tart „A Könyvtáros” vagy a „Könyvtári Figyelő” c. folyóirat előfizetésére is.

— *Több olvasónk kérdezte: „mit nyújt a Szabó Ervin Kör a tagsági díj fejében?”*

— Ámbár tagjaink túlnyomó többségére nem jellemző ez az üzleties, hoci-nesze felfogás, talán mégsem árt válaszolni a kérdésre. A Szabó Ervin Kör a magyar könyvtárosok egyesülete, és a TIT irodalmi szakosztályának a keretei között működik. A tagok tehát összefüveteleik céljára — az egyesület fő működési területe szakmai összejövetelekre rendezése — használhatják a TIT klubjait. A TIT tagjaihoz hasonlóan — amint már említettem — a tagok a tagsági díj fejében szakmai folyóiratot kapnak. Mivel a tagok közül sokan nem tartanak igényt a folyóiratokra, számukra mérsékelt tagsági díjat (20 Ft) állapított meg a vezetőség. A tagokat havonta körlevélben tájékoztatjuk az egyesület programjáról, a tájékoztató egyben be is számol az elmúlt hónap eseményeiről. Előadásokat, bel- és külföldi tanulmányi kirándulásokat szervezünk. Rendezvényeinkről „A könyvtáros” olvasói tájékoztódtak is, hisz ezekről beszámoltunk a lap hasábjain. Az egyesület tehát nyújt is valamit — és remélem egyre többet fog nyújtani — a tagoknak.

Nem hiszem azonban, hogy a tagság kérdését ilyen módon kellene tekinteni. A Szabó Ervin Kör a magyar könyvtárosok egyesülete, társadalmi szervezet, a könyvtárosok szervezete. Az e szervezethez tartozás módját nyújt arra, hogy szakmai kérdésekkel foglalkozzanak, megismerjék a nemzetközi könyvtári munka helyzetét, közelebbi kapcsolatba kerüljenek egymással, és így módon szélesebb áttekintést nyerjenek a magyar könyvtáros életéről is. Ennek kapcsán nyilván ki fog alakulni a rendszeres klubélet is. Az a véleményem, hogy a magyar könyvtáros egyesület életrevaló, méltó partnere lesz a hasonló külföldi egyesületeknek.

— *Mi a belépés módja?*

— A belépés szándékát a titkárságnak (Bpest, VIII. Szentkirályi u. 21.) kell bejelenteni, majd a kiküldött belépési nyilatkozatot ki kell tölteni. Amíg a vidéki szervezetek meg nem alakulnak, a vidékiek is a budapesti titkárságnak jelentsék be belépési szándékukat.

G. B. SHAW Androkles és az oroszán c. művének zsebkönyv kiadása egy új, 48 betűs ABC és fonetikus helyesírás szerint jelent meg Londonban. A szerző egyébként végrendeletében jutalmat tűzött ki az új ABC készítője részére. (B.)

•

NEMZETKÖZI ÚJSÁGMŰZEUM nyílt 1962 októberében Aachenben. Az újságmúzeum alapjait Oskar von Forckenberg vetette meg, amikor 1885-ben gyűjteményét átadta a városnak. A múzeum anyaga a sajtó fejlődését dokumentálja; a teljes évfolyamok helyett inkább mintapéldányokat mutat be. (B.)

Az olvasás ügyét nemcsak a könyvtárak szolgálják. Örülünk, ha emelkedik a könyvvásárlás, örülünk, ha egyre többen gyűjtenek saját könyvet. Örülünk annak is, ha a földműveskövetkezők falusi vendéglőiben, cukrászdáiban a vendégek könyvet és folyóiratokat is olvashatnak, dícséretes kezdeményezés.

Vigyázzunk azonban, hogy a fogalmakat ne cseréljük össze. A legszebb cukrászdai olvasósarok sem képesek helyettesíteni a könyvtárat. Amikor Baranya megyében a könyvbarát-bizottság cukrászdákban és vendéglőkben olvasósarok létesítésével kísérletezik, dicsérendő munkát végez. Egy percig se higgye azonban, hogy ez a nagyon elmaradott baranyai községi könyvtárak elhelyezésének megjavítását, állományának megerősítését a legkisebb mértékben is pótolhatja. Nem elég segítség erre a községi tanácsokhoz intézett legszebb felhívás sem.

Veszprémben a dózsavárosi fiókkönyvtárban cukrászdát akartak létesíteni, úgy, hogy az a könyvtárral együtt, ugyanabban a helyiségben működjön.

Bakonyszentlászlón cukrászda-libresszó és könyvtár van ugyanabban a helyiségben. Vajon hányan maradnak kívül, mert szégyenlenek fogyasztás nélkül kölcsönözni?

A könyvbarát bizottságok ne felhívásokat, hanem kézzelfogható segítséget nyújtsanak a könyvtárak elhelyezésének, állományának megjavítására, az olvasók számának emelése érdekében. Ezen felül létesítsenek olvasósarokat a vendéglátó helyiségekben. Ezen felül, de ne ehelyett! -gh-

Érdekes vita támadt lapunk hasábjain az irodalmi ismeretterjesztésről. Ötvenévi László *A könyvtáros* 8. számában azt javasolta, hogy „Minden faluban legyen erős a mezőgazdasági és az irodalmi ismeretterjesztés. A mezőgazdasági azért, mert abból élünk, az irodalmi azért, mert abba minden befér: irodalom, történelem, politika, az egész világ.”

B. Fazekas István lapunk 11. számában vitába szállt ezzel az elgondolással. Szerinte ma még nincs szükség külön irodalmi ismeretterjesztésre. Az irodalom nem kaphatja meg azt az előjogot, amit a mezőgazdaság megkap. Szerinte az a szemlélet, hogy az irodalomba minden befér, felületes, csapongó előadássorozatokhoz vezet, amelyek nem nyújthatnak maradandó élményt. Az ő elgondolása szerint több évre kell tervezni az ismeretterjesztést és annak keretében helyet adni az egész irodalomnak.

Lapunk szerkesztőségének véleménye szerint Ötvenévi László cikkében igen fontos *népművelési koncepció csirját* fogalmazta meg. Érdemes erre újra visszatérni, mert láthatólag B. Fazekas István nem értette meg Ötvenévi László elgondolását. Elsősorban azért nem, mert hozzászólása szerint ő — s vele együtt a népművelési munkások egy része — iskolásan, *tantárgyakban gondolkodik*. Az irodalmi ismeretterjesztés terén például irodalomtörténetben, esetleg stilsztikában, esztétikában. Véleményünk szerint eddigi irodalmi ismeretterjesztésünknek éppen ez a *túltengő irodalomtörténeti jelleg* volt legsúlyosabb fogyatéksága. Az irodalom csak a tudós irodalomtörténész és az általa nevelt tanár ért elsősorban irodalomtörténetet. Az olvasó, az érdeklődő dolgozó a változó élet ábrázolásának tudja az irodalmat. Az ismeretterjesztésnek pedig ehhez — az egyébként is helyes — igényhez kell alkalmazkodnia. Nézetünk szerint még az iskolai oktatásban is ki kellene küszöbölni az egyoldalú irodalomtörténeti jelleget. Az ismeretterjesztésben meg szakítani végre ezzel az *iskolától mechanikusan átvett módszerrel*.

Ha az irodalom az élet ábrázolója, akkor az irodalmi ismeretterjesztés révén mindazt közvetíteni lehet, *amiről a könyvekben szó van*. Mégpedig az irodalom élményt adó, művészi ábrázoló erejének segítségével lehet közvetíteni. Különösen a *társadalmi tudat* fejlődésének igen fontos szükségleteit és tényeit lehet a szép-irodalom segítségével közel vinni a tömegekhez s ebbe beletartozik a B. Fazekas István által követelt ateista ismeretterjesztési igény is.

Nincs itt tehát szó *külön* irodalmi ismeretterjesztésről, hanem sokkal inkább olyan komplex, egyetemes, *életközelséget érvényesítő* népművelési elgondolásról, amely feloldja az eddig túlságosan ágazatokban és szaktárgyakban tervező népművelés egyik helytelen megnyilatkozási formáját.

És miért lenne csapongó az ilyen koncepció szerint tervezett ismeretterjesztés? Ha átgondolt a tervezés, akkor éppen nem a formális történetiség, hanem az adott közösség életében legfontosabb tartalmi kérdések rendszerében alkotja meg ismeretterjesztési tervét s ehhez keresi meg az irodalmi műveket. Nem kíván

tehát senki előjogot az irodalomnak, de érvényesíteni kívánja az ismeretterjesztésben azt a többletet, amit a szépirodalom élményt nyújtó ereje sugároz.

Így lehet a mezőgazdaság és az irodalom a falusi ismeretterjesztésnek gerince s így fér bele ebbe a tervbe az olyan téma is, amelynek nem lehet, vagy nincs még szépirodalmi ábrázolása.

Különben a könyvtárakban lévő irodalmon nemcsak szépirodalmat, hanem szakirodalmat, ismeretterjesztő irodalmat is értünk. S ha így vesszük az irodalmat, akkor meg különösen helyben vagyunk.

Mondanunk sem kell azonban, hogy az Ötvenévi László által felvetett s általunk helyeselt tervet nem tartjuk kizárólagos, egyedül üdvözítő elgondolásnak. Az ilyenek ideje különben is lejárt a népművelésben. De egyik célravezető, megvalósítható és nem egyszer kipróbált elképzelésnek tartjuk.

Páldy Róbert

Lesz gyermekkönyvtár Szegeden

A szegedi fiatal olvasók számára örömdetes eseménnyel zárul a Somogyi Könyvtár jubileumi éve: megoldódott az önálló városi gyermekkönyvtár elhelyezésének kérdése. A helyi könyvbarát-bizottság kezdeményezését a városi és a megyei társadalmi szervek felkarolták, és most a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsának javaslatára a szegedi Közalkalmazottak Juhász Gyula Művelődési Otthona átadta egyik klubhelyiségét a gyermekkönyvtár céljaira. Az utcaszintről közvetlen bejáratral rendelkező, 84 m² alapterületű nagy terem kiválóan alkalmas a gyermekkönyvtár berendezésére. Az akció sikere példamutató a kulturális együttműködésre, a társadalmi mozgalmak erejére. (By)

A KÖNYVTÁRAK ÉS AZ ISMERETTERJESZTÉS kapcsolatának rendszeresebb tétele és elmélyítése érdekében szerződésben rögzítette az együttműködés módjait a Szolnok megyei Verseggy Könyvtár és a TIT Szolnok megyei szervezete. A szerződésnek több pontja figyelmet érdemel. Ilyen például az, mely szerint a TIT előadói vállalják, hogy beiratkoznak a helyi könyvtárba, az előadások hallgatóinak figyelmét felhívják a könyvtárakban meglévő és a témához kapcsolódó művekre és törekednek arra, hogy a hallgatókat megnyerjék könyvtári olvasónak. Vagy: a TIT helyi szervei vállalják, hogy az ismeretterjesztő előadások közé könyv- és könyvtárpropagandával foglalkozó előadásokat is felvesznek. A TIT helyi szervei a könyvtáraknak előre bejelentik a fontosabb ismeretterjesztő előadásokat, hogy azokhoz a könyvtárak ajánló bibliográfiákat, kiállításokat készíthessenek.

A megyei könyvtár két művelődési autója havonta 12 ismeretterjesztő előadást szervez a kölcsönző állomásokon, gondoskodik a közönség szervezéséről és az előadók kiszállításáról. Azt az egyet azonban nem tartjuk helyesnek, hogy a megyei könyvtár téríti meg a TIT megyei szervezetének a kölcsönző állomásokon így folyó ismeretterjesztés előadói tiszteletdíjait.

Margó

A KÖNYV című folyóirat októberi számában érdekes cikket olvashatunk Freitag Magda nagykovácsi városi könyvtárvezető tollából a könyvtárak és könyvesboltok kapcsolatáról. A cikk rámutat az együttműködés néhány eredményes lehetőségére.

Nem érthetünk egyet azonban a cikknek azzal a részével, amely elmarasztal néhány Pest megyei községi könyvtárost, mert nem fogadták el a nagykovácsi könyvesbolt nekik küldött csomagjait. A földművelés-szervezetek könyvtáraknak nyújtandó támogatása fejében ugyanis Pest megyében sok helyen a könyvtárosok megkérdése nélkül küldtek olyan könyveket, amelyekre nem volt szükségük. A könyvtárosok természetesen nem szívesen fogadták ezt az ajándékot, mert a helyi könyvtári állomány ismerete nélkül összeállított könyvescsomagok szétküldése nem szolgálja a tervszerű állománygyarapítást.

Csodálkozunk, hogy a könyvtáros-cikkíró elmarasztalja ezért a könyvtárosokat. Neki aztán tudnia kell, hogy az állománygyarapításnak ezt az egység-csomag módszerét tíz évvel ezelőtt — mint korszerűtlen és alkalmatlant — végleg kiküszöböltük. Alapvető állománygyarapítási elv, hogy a könyvtáros maga felel az állomány összetételéért, maga válogatja könyveit. Különben így van ez szabályozva a Művelődésiügyi Minisztérium és a SZÖVOSZ között létrejött megállapodásban is, amely a könyvtárak támogatását célozza. Helyesen teszik tehát a könyvtárosok, ha ragaszkodnak az állománygyarapítás önálló elvégzéséhez. (pr)

40 ÉVES, megszakítás nélküli szolgálat után nyugalomba vonult *Ladányi Antal*, a műegyetemi könyvtár igazgatója. Nyugalomba vonulása alkalmából a Műszaki Egyetem rektora penzjutalomban részesítette, munkatársai pedig bensőséges ünnepségen búcsúztatták. Utódjául a művelődésügyi miniszter *dr. Héberger Károly* okl. gépészmérnököt, okl. közgazdász-mérnököt nevezte ki 1963. szeptember 1-i hatállyal. (M)

*
„AZ ERZSÉBET HÍD építése 60 éve és ma” címmel rendezett kiállításon a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában bemutatták a régi és az új híd építésének tervrajzeit, pályázatait és fényképfelvételeit. A régi és az új Erzsébet hídról közölt dokumentumok így közvetlenül szemléltették a hidépítés technikájában bekövetkezett változásokat. (M)

*
DEBRECENBEN megkezdte működését a városi hálózat 11. számú fiókkönyvtára a Szabadság-telep munkáslakta külterületén. Az olvasók száma az első két hónapban meghaladta a 300-at. A századik, kétszázadik és háromszázadik olvasó jutalmat kapott. (Sz. L.)

*
A FELNÖTTOKTATÁS könyvtári eszközökkel való segítéséről rendezett ankétot a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a IV. ker. Tanács VB. A megbeszélésen résztvettek a Művelődésügyi Minisztérium, az Országos Pedagógiai Intézet és a Népművelési Intézet kiküldöttei is.

*
A MŰEGYETEM első éves hallgatóit a központi könyvtár külön levélben üdvözlölte, amelyben megismertette velük a könyvtár használatát és a legfontosabb szolgáltatásokat. (M)

Hírek

KÁROLYI MIHÁLY névét vette fel az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ. Az okt. 30-án megrendezett névadó ünnepségen résztvett Károlyi Mihály özvegye is.

*
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR a közelmúltban tudománytörténeti szempontból igen értékes művel, *Nyikolaj Ivanovics Lobacsevszkij* (1793—1856) alapvető geometriai tanulmányainak első fordításával gyarapodott. A Lipcsében 1898—99-ben megjelent kiadvány jelentősége abban áll, hogy a nyugati tudományos kutatás részére első ízben tette hozzáférhetővé az orosz tudós abszolút geometriáját, amit a mi Bolyai Jánosunkkal körülbelül egyidejűleg és tőle függetlenül dolgozott ki. (H.)

*
KÖNYVTÁRI TANÁCS alakult ebben az évben a Csepel Művek szakszervezeti könyvtárában. A tanács a könyvtár régi olvasóiból, néhány tiszteletdíjas könyvtárosból és a központi könyvtár három főfoglalkozású munkatársából áll. A létszám kb. 30 fő. A tanács elnöke *Tamási Lajos*, az ismert költő, a könyvtár régi olvasója, aki igen lelkesen és ambiciózusan fogja össze ezt a csoportot. A könyvtár a könyvtári tanács segítségével jelenleg egy „100 könyv”-es annotált ajánló jegyzéken dolgozik, amelyet az olvasótábor már rég vár. A jegyzék főleg szépirodalmat tartalmaz, azonban szerepelnek benne társadalomtudományi, természettudományi ismeretterjesztő munkák is. A jegyzékhez igen nagy segítséget ad a tanács, azzal, hogy az annotálások tekintélyes hányadát magára vállalta. (*Sántha Mária*)

A TANSZÉKI KÖNYVTÁROSOK munkaértekezletet tartottak a Budapesti Műszaki Egyetemen. Ezen a két budapesti műszaki egyetem 80 könyvtárfelelős oktatóján és adminisztrátor-könyvtárosán kívül résztvettek a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárának, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtárának és a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának képviselői is.

A munkaértekezletet *Ir. Héberger Károly* könyvtárigazgató nyitotta meg, majd *dr. Móra László*, a központi könyvtár hálózati és módszertani csoportjának vezetője számolt be az elmúlt időszak legfontosabb könyvtári eseményeiről, a hálózat fejlődéséről és a megoldásra váró feladatokról. Utána „Eredmények és gondok a tanszéki könyvtárakban” címmel *Lantos Tibor* adjunktus (Elektrotechnikai tanszék), *Rózsa Tamásné* könyvtáros (Automatizálási tanszék), és *Kovács Kálmánné* (Városgazdasági tanszék) tanársegéd, könyvtárfelelős oktató tartott előadást. A hozzászólásokban és vitában a tanszéki könyvtárosok jobb megoldásokat kerestek a központi könyvtárral való közös munka kiszélesítése érdekében. A munkaértekezlet határozatokat hozott, melyeket még e tanévben megvalósítanak. (M)

A „NYUGAT” FORRADALMA címmel nagysikerű kiállítást rendeztek októberben Pécsen a fegyveres erők klubjában. Az anyagot a megyei könyvtár állította össze, s a városi könyvtárral közös rendezésben tárta a közönség elé. A kiállítást, mely különösen a középiskolás diákok számára volt tanulságos, egy hét alatt csaknem háromezren tekintették meg. (J. D. P.)

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Beszélgetés Hidas Antallal

A kommunista mozgalom Anonymusa — így jellemezte egyik méltatója. Művei hosszú időn keresztül úgy hatottak és forradalmasítottak, hogy szerzőjük rejtve maradt. Az illegalitás körülményei között álnéven, más néven, vagy név nélkül írta forradalmi cikkeit, a szerző nevének kényszerű elhallgatásával szavalták költeményeit, népdalként énekelték egyes verseit. Sokan ma sem tudják még, hogy a Vörös Csepel, zúgjon a hangod, vagy A harcban nem szabad megállni kezdetű munkásindulók szövegei Hidas Antal születői. A Sűrű csillagos az ég című megzenésített versét népdalként vették fel egy tudományos népdalgűjteményünkbe, — nem is olyan régen. Hosszú időnek, az ország felszabadulásának kellett bekövetkeznie, hogy az emigráció magyar irodalma elfoglalja méltó helyét irodalmunk áramkörében. Hidas Antalnak még tovább is kellett várnia. A személyi kultusz következményeinek teljes felszámolása volt szükséges ahhoz, hogy történelmi igazságszolgáltatást kapjon. A kommunista mozgalom Anonymusa rövid idő alatt ismert és elismert író és költő lett. Ismertté tételében sok mulasztást pótol az irodalomkritika, elismertté tételének, olvasói visszhangjának útját olyan művek egyengették, mint a *Néném kertje* és a *Jázmín utca* című verseskötetei, a *Márton és barátai*, valamint a legújabban megjelent *Más muzsika kell...* című regényei.

Harmincnégyévi távollét után, 1959-ben tért vissza szeretett hazájába. Élete és írói munkássága összeforrott a munkásmozgalommal. *A századal vagyok egyidős... Haragszom századomra. Púpozott merőkanállal adott a nehéz átélésekből; velem szemben túllépte az átlagos adagot, holott nem természetem többet venni el a közösből, mint amennyi igazságosan jár. Szeretem századomat. Odaadással, forrón. Hálás vagyok neki, hogy nem pakolt vattába, hogy mindig — jóban-rozsbán — együtt lehettem a néppel, becsületesen. S ezért, mikor tükörbe nézek — teszem pedig ezt egyszer egy nap, amikor borotválkozom —, tiszta lelkiismerettel pillantok vissza magamra. Nem kell pirulnom — írja Márton és barátai és a Más muzsika kell című regényei orosz nyelvű kiadásának előszavában.*

A sorok küzdelmes, eseménydús élet tömör summázatai. Mik voltak életének

fontosabb fordulópontjai, fő eseményei?

— *Gyermekkorom alig különbözött a többi nincstelen gyermek életétől. Apám gödöllői cipészmeister volt. Polgári iskola, majd rövid ideig tartó reáliskolai tanulás után dolgoznom kellett. A W. M. Konzervgyár és a Fegyvergyár voltak első munkahelyeim, s egyben a munkásmozgalommal való találkozásom színhelyei. Kommunista szemléletem és magatartásom kialakítását Lenin művei és Kun Béla füzetei segítették, de — talán furcsán hangzik — jelentős hozzájárulásnak vallok Tolsztoj műveit is. A Tanácsköztársaság leverése utáni időszak az emigráció nehézségei elé állított.*

A továbbiakban lázasan peregnék az események. A húszas évek elején Csehszlovákiába megy. Erre az időszakra emlékezve egy 42 évvel ezelőtti novellájának most megszerzett fotokópiáját veszi elő az íróasztalfiókból. Ezért a novelláért került a rózsahegy-i börtöncellába. 1923 végén ismét Magyarországra jön legális és illegális pártmunkára. Itt készült el első verseskötetével, amelyet Bécsben a párt adott ki Kun Béla kezdeményezésére. Bécs és Berlin után a párt Moszkvába küldte tanulni. 1926-ban a Magyar Forradalmi Írók és Művészek Szövetségének titkára lett, dolgozott a Marx—Engels Intézetben. S ekközben írt, szerkesztett, fordított. Senki sem tett annyit a magyar irodalom külföldi propagandájáért, mint Hidas Antal és felesége: Kun Agnes. A gazdag könyvtárszobában három tömött polc őrzi ennek a felbecsülhetetlen kulturális misszióknak az emlékét.

Kiket ismerhetett meg a szovjet olvasóközönség az Önök munkássága révén?

— *A fő érdem a gazdag magyar irodalomé, melyet hálás feladat volt megismertetni és megszerettetni. Több tanulmányt írtam a magyar irodalomról és egy nagyobb monográfiát Petőfiről. Az utóbbit több ízben, összesen 400 000 példányban adták ki. Petőfi verseinek egyik orosz nyelvű gyűjteménye Kun Béla előszavával jelent meg. A fordítók a szovjet költészet olyan jelesei voltak, mint Martinov, Paszternák, Tyihonov, Marsak, Zabolockij, Csukovszkij, Vera Inber. 1952-ben négykötetes Petőfi-kiadás jelent meg, szintén nagy sikerrel. Ma már közhelyként emlegetik, hogy Petőfi második hazára*

lelt a Szovjetunióban. A hatásnak néha egészen különös formáit is tapasztalhattuk. Mondok erre egy példát: Ukrajnában éppoly honos madár a gólya, mint a magyar Alföldön. Költői téma, lírai motívum valahogy mégsem lett soha. Petőfi A gólya című versének lefordítása után rövid idő alatt vagy húsz versben énekeltek a gólyáról Ukrajnában.

Közben már az említett három polc köteteit nézegetjük. Kik is vannak ott Petőfin kívül?

— 1952-ben magyar költői antológiát jelentettünk meg (elsőnek a népi demokráciák költészete közül). Ebben bő válogatást adtunk Balassitól kezdve a legújabb magyar költőkig. De nézzük a köteteket! Ady, József Attila, Mikszáth, Móricz, Gárdonyi, Tömökény, Móra, Arany János kötetei, Csongor és Tünde sorakoznak a polcokon.

Felesége, Kun Ágnes volt a gazdája a nagy sikert aratott magyar népmese válogatásnak. Ez a mű több kiadásban (abból csak egy kiadás 375 000 példányban) jelent meg, és két hét alatt elfogyott. A válogatás egyik-másik meséjét külön kis füzetben is megjelentették, négymillió példányban.

— Nagyon ügyeltünk a mesegyűjtemény illusztrációira is. Sikerült olyan illusztrátort találnunk Racsov személyében, aki tökéletesen megértette a magyar népmesék világát és hangulatát. Mi örültünk a legjobban, amikor hírül vettük, hogy Racsov ezért a munkáért államdíjat kapott.

Hogyan sikerült a szovjet költőknek hűen tolmácsolniok a magyar irodalmat?

— A siker egyik titka a nyersfordításokban rejlik. A nyersfordításban benne kell lenni a lefordítandó vers ízének, varázsának, a hangulatnak. Ki kell térni a vonatkozások feloldására, megmagyarázására, az orosz megfelelőlek keresésére, a vers dallamának közvetítésére. Túlzás nélkül mondhatom, hogy Kun Ágnes nyersfordításai majdnem versek. A verseket fordító költőkkel, egyben jóbarátainkkal szemben nagyon igényesek voltunk.

Ismeretes, hogy irodalomnépszerűsítése kétirányú volt. Kiket fordított legszívesebben oroszból magyarra?

— Sokat. Többek között Majakovszkijt, Tvardovszkijt, Martinovot, Zabolockijt, s talán a szívemhez legközelebb állót: Sevcsenkó Kobzosát.

Annyi jelből látszik, hogy Hidas Antal a távolban, az emigráció körülményei között sem szakadt el az ország és a magyar irodalom eseményeitől. Hogyan teremtett erre módot?

— Nem könnyű kiszakadni az anyanyelv területéről, búcsút mondani embereknek, tájaknak. Ezt nagyon jól tud-

Hidas Antal a Ficzek úr megírásának idején

ták a szovjet elvtársak, akik minden eszközzel elősegítették, hogy Magyarországról minél több hírt kapjak. Kun Béla pedig nem győzte hangsúlyozni, hogy nem szabad az országtól elszakadni. Szerinte az internacionalista az, aki a maga népét és annak múltját jól ismeri, és erről a fundamentumról néz szét a világban. S én ki is alakítottam az elszakadás elleni tudatos védekezés formáját. Egy kis Magyarországot csináltam a lakásomban. A legkülönbözőbb módon magyar könyveket gyűjtöttem, olthatatlan buzgalommal. Könyvet kértem a valamilyen célból Magyarországra utazóktól, könyveket vettem bármilyen áron a magyar emigránsoktól. Ma is őrzöm még emlékként ennek a gyűjtőszennvedélynek néhány darabját.

S máris mutatja a kiegészített lapú, agyonolvasott könyveket: Babbitól A halál fiait, Ady-verseket stb.

— Amikor az ötvenes években — tudvalevő okok miatt — még mindig nem jöhettek haza, szovjet költőbarátaim jól ismerték érzéseimet. Ha egyikük-másikuk hivatalosan Magyarországon járt, utazásuk előtt mindig megkérdezték: „Mit hozunk hazulról?” „Könyvet” — feleltem.

S máris elővesz egy ritkaságot, 1848-as kiadású Petőfi kötetet. A becses ajánlással ellátott kötet Tyihonov magyarországi útjának emlékét és őszinte barátságát őrzi.

Az emlékezés kapcsán sorra roppennek fel a többi nevek, íróbarátságok, találko-

... és a trilógia befejezésekor

zások emlékei. Önként adódik a kérdés: a szovjet írók közül kik álltak szívéhez legközelebb?

— Martinov, Tyihonov, Szurkov, Scsi-pacsov, Polevoj, Csukovszkij, Ivanov, Szamojlov, Paszternak, Zablockij stb. S a nagyok mellett sok kevésbé ismert is, akiknek kiteljesedése, vagy éppen a magyar irodalmat szolgáló tevékenysége most fog kibontakozni.

Hidas Antal volt a tanítómestere, patrónusa több szovjet kandidátusjelöltnek, irodalomtörténésznek, akik magyarul tanultak és a magyar irodalom megismerését és ismertetését választották hivatásuknak. Meghatottan olvassa, és hallgatom én is Oleg Roszsiánovnak, a legkedvesebb istápoltnak tökéletes magyarságú verses levelét. Az utánpótlásra is gondolt tehát, s nagyon boldog volt, hogy ezen a téren is eredményes munkát végzett.

A beszélgetés során néha-néha elkomorul az író vidám tekintete, olyankor, amikor át kell ugrani egy keserű időszakot, a személyi kultusz idejének életébe gázoló éveit. Nehéz és tapintatlan is lenne a hosszabb kérdészködés életének erről a szakaszáról.

— Írjon erről csak annyit, hogy a szovjet néppel együtt szenvedtem át ezt az időszakot, hosszú évekig szabadságomtól is megfosztva, s hazámtól további hosszú évekig távol tartva. Azt úgyis gondolhatják, hogy szokimondó embernek és Kun Béla családtagjának lenni nem volt könnyű abban az időben.

Hogyan látja az emigráns irodalom és általában a proletárirodalom megbecsülését?

— A forradalmi- és ezen belül az emigráns irodalom rehabilitációja vázlatosan már megtörtént. A könyvkiadás és az irodalomtörténet már sok mindent pótol. De távolról sincs még minden lehetőség kihasználva. Az ütemnek erősödnie kell. Irodalomtörténetünk olykor történelmietlenül vizsgálja a proletárirodalmat, nem néz bele eléggé a korba, amelyben a művek születtek.

Legújabb kötete, a Ficzek-trilógia befejezőrésze, a Más muzsika kell most került a könyvesboltokba. A Márton és barátai olvasói érdeklődéssel várták már. Mikor olvashatjuk viszont az első részt, a Ficzek urat is? S mit tudhatunk meg következő terveiről?

— A Ficzek úr nyolc kiadást ért meg oroszul. Magyar kézírata — sajnos — abban a bizonyos időszakban elkallódott. Magyarul csak a Sarló és Kalapács-ban leközölt fejezetek maradtak fenn. Készül a fordítás oroszból magyarra. A fordítást Makai Imre végzi. Tervek? A kész dolgokról jobban szeretek beszélni. Mindenesetre nem pihenek.

S máris a fiókba nyúl, egy Fagyjev-tanulmány 200 oldalas kézírata lapul ott, ebből kell — alkotómódszere szerint azt a hetven oldalt megírni, összesűríteni, amely alá nyugodtan odairhatja a nevét. Jövőre várható verseinek reprezentatív válogatása, komolyan foglalkoztatja film-téma terve is a polgárháború magyar hőseiről.

Tervek, vagy már realizálódó alkotások... Egy sajátos arculatú, s még nagy energiájú íróegyeniség munkái, aki 26 éves korában került el Magyarországról, s hatvan éves lett, amikor visszajött arra a földre, amelyről így ír: „Nyelvét, dalait, tájait, embereit nemcsak, hogy nem feledtem el, de a távolság fényében, a honvágy tüzeiben egyre szebbnek, ragyogóbbnak láttam, egyre jobban szerettem.”

Gönöcz Imre

M Ű V E I

Az ellenforradalom földjén Bécs, é.n. 17 levél
Folyik a pör (versek) Moszkva, 1920. 75 old.
Sűrű csillagos... (forradalmi dalok) Moszkva, 1932. 24 old.
A gyarmatok kiáltanak (versek) Moszkva-Leningrád, 1933. 181 old.
Néném kertje (versek) Zrínyi, 1958. 279 old.
Márton és barátai (regény) Szépirodalmi, 1959. 572 old.
Jázmín utca (versek) Szépirodalmi, 1960. 584 old.
Tengerektől — tengerekig (műfordítások) Szépirodalmi, 1960. 426 old.
Más muzsika kell (regény) Szépirodalmi, 1963. 747 old.

EIFFEL

(1832–1923)

vezésének tartják, holott ez Feketeházy János mérnök munkája.)

A múlt század vége volt az eklekticizmus virágkora, amikor a régi építészeti stílusokat és módokat újították fel (neoromán, neobarokk stb.), ahelyett, hogy a modern technika által nyújtott lehetőségekkel kísérleteztek volna. Hidaknál még elfogadták a vasszerkezetet, de épületeknél...? Még a gondolatától is elborzadtak. Eiffel azután megmutatta, hogy a vasnak minden téren korlátlan lehetőségei vannak. Acélvázzal építette fel 1878-ban a párizsi világkiállításon a francia főváros pavillonját. A nizzai csillagvizsgáló vaskupolájának a csodájára jártak: 100 tonna súlyú volt, s mégis egy személy könnyen tudta mozgatni! Legnagyobb alkotása kétségtelenül az 1889. évi világkiállítás alkalmából a párizsi Mars-mezőre épített hatalmas torony.

Korunk a technika százada, egyre nagyobb szerep jut benne a technika embereinek, a mérnököknek. Mégis azt tapasztalhatjuk, hogy fontos munkájukkal jórészt teljes ismeretlenségben maradnak. Példa kell? Gondoljunk csak az úrhajósokra! Könyv, újság, rádió, televízió, iskola hirdeti dicsőségüket. De kit tudunk megnevezni azok közül a zseniális mérnökök közül, akik a világűr mesterséges bolygóit tervezték, építették, és hallatlan pontossággal irányították?

E téren ritka kivételnek számít Eiffel, akinek a nevét mondhatni az egész világ ismeri. Dicsőségét azonban ő is csak a róla elnevezett toronynak köszönheti. Azt már kevesen tudják, hogy a mérnöki munka és az alkalmazott fizika sok területén merész úttörő volt és kiváló szakember.

Alexandre Gustave Eiffel 1832-ben született Dijonban. A három évfolyamú mérnöki főiskola elvégzése után gyakorlati tevékenységét vasúttépítő mérnökként kezdte meg (1855). Három évvel később Bordeaux-ban már egy hidépítés vezetését bízták rá. Ennek alapozási munkálatainál elsőként vezette be a sűrített levegő használatát. 1867-ben Párizs környékén gépgyárat alapított; kitűnő konstrukciójú vasszerkezetek tervezésével, szállításával és építésével igen hamar jó hírt szerzett magának és gyárának. A kisebb-nagyobb hidak egész sorát építette Franciaországban és külföldön. Budapesten két nagyobb alkotás őrzi nevét, az 1945-ben felrobbantott Margit-híd és a Nyugati pályaudvar. (Sokan a szegedi Tisza-hidat is az ő ter-

Az építést elkeseredett harcok előzték meg. Az írók és művészek nagy csoportja például kétségbeesett kiáltványban tiltakozott ellene: „*Ez a gyári kémény — irták — halomra dönti majd Párizs összes műemlékeinek hatását. A vasplétőmeg árnyéka úgy nyúlik majd végig a városban, mint egy nagy tintafolt.*” A gyári kémény barbár tömege azonban hamarosan Párizs egyik szimbóluma lett, fő látványossága, a franciák nemzeti büszkesége.

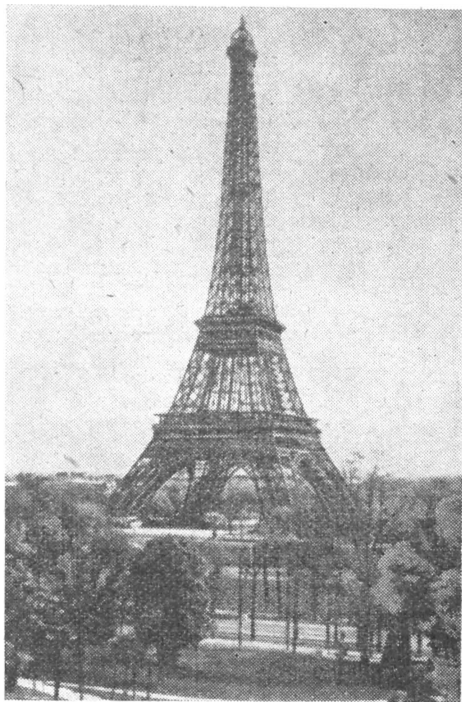
A hatalmas vasgerendák tisztán mutatják a karcsú torony szerkezeti elemeit. Fő szépsége ebben és nagyságában rejlik. Legfontosabb alkotó része négy pillér, amely enyhe görbülettel közeledik egymás felé, és a csúcsban egyesül. Alapozását 1887 februárjában kezdték el, szerelését 1889 májusában fejezték be. Teljes súlya 9000 tonna, csúcsa 320 méter magasságig nyúlik. Évtizedekig a világ legmagasabb építménye volt.

A talpak által bezárt alapterület 15 625 m². Három emeletet hord, ezek magassága a talajtól 58, 116 és 276 méter. Az első emeleten körfolyosó van és négy vendéglő, a másodikat főleg tudományos kísérletekre használják, a harmadik 250 m² alapterületű hatalmas üvegbura, megkapó kilátással Párizsra és környékére. 800 ember fér el itt egyszerre. Csúcsára rádió és televízió antennát szereltek fel. A műszaki adatok közül említsünk meg még egyet: csúcsának kilengése nagy viharban sem több 15 cm-nél.

Az építőjéről elnevezett torony kiállítási látványosságnak készült. Célját teljes mértékben elérte, ma is özönlének ide a bel- és külföldi vendégek. Építési költsége — hat és fél millió frank — a látogatási és lifthasználati díjakból még a kiállítás tartama alatt megtérült. Eiffel mellékesen lehetőséget adott a magasban végzendő tudományos kísérleteknek is. Az itt végzett szélmérések igen meglepő eredményekre vezettek, így például megállapították, hogy 300 méter magasban a szélsősebesség éjfélkor éri el a csúcstértéket, a talaj szintjén viszont délben.

A kiváló mérnök vállalkozásai nagy anyagi haszonnal jártak, s ez a körülmény kedvezőtlen irányba sodorta pályáját. Gyárat eladta, betársult a Panama-csatorna építkezésébe, s ennek a részvénytársaságnak befolyásos tagjává lett. A vállalkozás azonban részben természeti nehézségek, részben a vezetők gondatlan pénzkezelése és könnyelműsége miatt csődbe jutott. A kispolgárok százezrei súlyos milliókat veszítettek rajta. Ezért az ügy bíróság elé került. Eiffelt is csalárd üzemekkel, a közönség bizalmával való visszaéléssel és *panamákkal* (a szó a Panama-csatornától ered és átvitt értelmet kapott) vádolták. Az esküdtszék a vádat igaznak találva kétévi fogságra és 20 000 frank kártérítésre ítélte. Eiffel gondolkozására jellemző, hogy az elitáltak közül egyedül ő nem adott be fellebbezést. Mulasztásáért bűnhődni akart, noha ez a mulasztás a vezetők iránti hiszékenységből és a kellő ellenőrzés elmulasztásából állott. (A semmitőszék később az ítéletet érvénytelenítette.)

A Panama-ügy után felhagyott mind az üzleti ügyekkel, mind a gyakorlati mérnöki tevékenységgel, és fizikai kutatásoknak szentelte életét. Három kitűnő könyve jelzi az új utat. (Magyarra egyiket sem fordították le.) *A Travaux scientifiques* (1900, Tudományos kutatások) című munkájában a vasszerkezeti és különösen a hídtervezési számításokat és kutatásokat foglalja össze. A *Recherches experimentales sur la resistance de l'air* (1907, Levegőellenállásokra vonatkozó kísérleti

A párizsi Eiffel-torony

kutatások) még ma is alapvető mű a hidakra ható szélnyomások számításához. Aerodinamikai kutatásait az Eiffel-torony kezdte meg, később pedig külön e célra épült szélcsatornában folytatta. Eredményeit *La resistance de l'air et l'aviation* (1911 és 1914, A levegőellenállás és a repülés) címmel adta ki, a benne foglaltakat a repülőgéptervezők kitűnően tudták hasznosítani.

89 esztendő koráig dolgozott, ekkor jól felszerelt laboratóriumát átadta a francia államnak, maga pedig visszavonult a munkától. Két évvel később, ezelőtt 40 esztendővel halt meg Párizsban, 1923 december 28-án.

Vértesy Miklós

A NOBEL-DÍJ idei kitüntetettje a 63 éves Jorgosz Szeferisz görög költő és irodalomtörténész. Szeferisz a világszerte egyre népszerűbbé váló mai görög irodalom legkiválóbb lírikusa, ki a szabadvers és modern költészet formájában, de az ógörög hagyomány, a bizánci egyházi költészet és a népdal elemeit is felhasználva fejezi ki érzéseit és gondolatait. Mondanivalóját halál és pusztulás víziói lengik át, de az örök megújulás, egy eljövendő kor remélt harmóniája deríti fel e sötét képeket. Az antik hagyományok és modern formák ötvözete nemcsak Szeferisz költészetére, hanem egész írói körére jellemző: a régi görög tragédiák modern kifejezése (zenében és filmben) az ő indító hatásuk eredménye.

Esztétikai tanulmányok

A jó gyakorlati munkához szükség van elméleti megalapozásra, s ezt természetesen a könyvtáros munkája sem nélkülözheti. A könyvtári dolgozónak, aki tanácsaival segíti az olvasót, könyvet ajánl neki, vagy lebeszéli a selejtes irodalomról, egész tevékenysége esztétikai állásfoglalás, és magától érthető, hogy ebben nem hagyatkoznak ösztönös ízlésére, hanem ismernie kell az esztétika alapkérdéseit. Ezekről, néhány kézikönyvön kívül, a folyóiratok tájékoztatják, szükségesnek tartjuk tehát, hogy néhány fontosabb tanulmányra, mely mostanában látott napvilágot, felhívjuk figyelmét.

Barta János *Irodalom és realizmus* című értekezése az *Alföld* ez évi 5. és 7. számában jelent meg. A debreceni egyetem professzora először is azt vizsgálja, milyen eszmei hatások közepette alakult ki a múlt század realista irodalma. Az egyik fontos ösztönző a természettudományos világkép volt. Ez az alapja a realizmus emberszemléletének, mely szerint az egyén (a műalkotás tárgya) „egy nagy élet- és világszövevény láncszeme, amelyben a természeti, történelmi és gazdasági, valamint az erkölcsi világ egyénfölötti erői uralkodnak”. A realista művekben, Balzac, Zola, Martin Du Gard regényeiben a szereplők e többszörös determináltságuknak megfelelően viselkednek. — A realista valóságátudat másik fő formálója a XIX. század forradalmakban bővelkedő politikai iskolája. Barta János idézi Keller híres naplóbejegyzését 1848 májusából: „Ma minden politika és politikával függ össze, cipőnk talpától a háztető cserepéig, még a füst is, amely a kéményen kijön, politika...” A realista írókat a politikai harcok szemlélete tanította meg a társadalmi mozgások felismerésére, s eszmékedésükben, szinte kivétel nélkül, nagy szerep jutott a szocializmus tanainak, még akkor is, ha maguk elutasították őket. A polgári realisták jellemző politikai felfogása a polgári realizmus, de valamilyen módon szembe kellett nézniük a szocializmus problémáival is. — Végül, harmadszor, a realizmus a filozófiai irányzatok közül leginkább a materializmussal tart eszmei rokonságot, nem tűri meg a vallásos világnézet csalfa magyarázatait, akár az egyén tetteinek, akár a társadalmi tényeknek mágikus-teológikus indokolását.

A realista művek világképe élesen megkülönbözteti a puszta gondolati elvontságokat, a puszta tudatbeli adottságokat a külső világ jelenségeitől. Megköveteli, hogy a műben előforduló emberi cselekedetek „levezethetők legyenek természetes feltételeikből”, továbbá, hogy ez a motiváció hézagatlan és folyamatos legyen. Barta János kételkedik abban, hogy Proust és Joyce alkotásmódja vagy a formabontó dráma (pl. Pirandellóé), amely váltakozó tudatsíkokra komponál, realistának volna nevezhető.

A továbbiakban Barta különbséget tesz *ábrázoló és kifejező* művészet között, s a realizmust „az ábrázoló funkció birodalmá”-nak mondja. A realista típusalkotás módszere — írja — nem *elvonó-általánosító*, nem is *elszigetelő-felnagyító*, hanem *kombinááló-sűrítő* vagy *halmozó*. A példák, amelyekre hivatkozik, *A falu jegyzőjében* Taksony vármegye rajza, ill. Gogol típusai a *Holt lelkekben*. „A realizmusnak — folytatja Barta — együtt kell járnia a ténybeli hitelesség, az atmoszférikus tényhalmozás viszonylag magas fokával... A realista író csak mérsékelten stilizál... A realizmus valahol közepén áll a naturalizmusnak a stilizálást elvből ellenző s a klasszicizmusnak erősen absztraháló módszere között.” Nyelvi tekintetben az emelkedett stílus helyett a köznyelv használata jellemzi.

Végül: milyen kritériumok alapján nevezhetünk egy művet realistának? Barta szerint a mérce: kiállja-e a mű „a tapasztalás (esetleg a tudományos igazolhatóság) próbáját”. Az ábrázolást az ábrázolttal kell egybevetnünk; persze az egybevetést megnehezíthetik a társadalmi-történelmi valóságról alkotott hamis eszmék, mindamellett — írja Barta — nincs, nem is lehet más kritériumunk, mint az, hogy a mű „egészében és költői világképében egybehangzik-e modern tapasztalati valóságátudatunkkal”.

A *Magyar Filozófiai Szemle* 1963. évi 2. számában Vitányi Iván tanulmányára érdemes felfigyelnünk: *A valóság esztétikai tükrözésének fokozatai*, alcíme szerint: *Gondolatok a népművészet esztétikájáról*. A népművészet esztétikai vizsgálata eddig meglehetősen elhanyagolta a tudomány; „mintha úgy találták volna, hogy az esztétika törvényei csak az ún. magasművészetre érvényesek”. Hogy a népművészetet az esztétika rendszerében illő helyére tehesse, a tanulmány az esztétikai tükrözésnek három fokozatát állapítja meg. Az elemi fok „a köznapis esztétikai tudat-tevékenység” formáit foglalja magában (a mindennapi beszédben használt képszerű,

művészi elemek, a beszéd zenéje, a tánc érzelemkifejező és utánzó, játékos mozdulatai stb.). A második fokozat a népművészeté: a változatok és a rögtönzés tartománya. Az elemi esztétikai megnyilvánulások itt már szerves egységgé állnak össze, de a „formák még nem rögzítettek és nem változtathatatlanok, nem váltak le az előadói tevékenységről, és nem jelennek meg termék, még kevésbé áru formájában, mindenki alakíthat rajtuk a maga ízlése, ihlete szerint”. A harmadik fokozat az önálló művészet, a rögzített, termék jellegű műalkotás foka. A visszatükrözés problémáját e felosztás szerint tárgyalva, a szerző a következőket írja: „Kezdeti fokon a tükrözés inkább hasonlít ahhoz, amit a tükörben láthatunk: az esztétikai viszony elemei érzékenyen reagálnak a valóság minden elmozdulására. A népművészetben nagyobb, körülhatárolt elemek jelennek meg, amelyek bizonyos értelemben már változatlanok, a mű maga mégis változik. A rögzített műalkotásban kisebb térre szorul össze azoknak az elemeknek az érvénye, amelyek a pillanat ihlete szerint, tehát a valóság pillanatnyi mozgásának megfelelően változnak... Mindez azt jelenti, hogy a tükrözés módja a mozgó tükörképtől a rögzített festmény felé közeledik, de éppen azért, mert ennek a képnek sokszor és sok helyütt érvényesnek kell lennie, nem felel meg pontosan egyetlen a valóságban adott helyzetnek sem, hanem e helyzetek általánosításából születik. Az általánosítás itt nagyobb mérvű, mint a népművészet esetében.”

A *Nagyvilág* idei 7. számában különösen fontos témáról olvashatunk: *Művészet és szocializmus* címmel értekezik Ernst Fischer, a tekintélyes osztrák marxista esztétikai író. „A művészeti realizmus fogalma nem eléggé tisztázott — írja. — Néha *magatartásként* definiálják a realizmust, valamely objektív igazság elismeréseként, máskor *stílust* vagy *módszert* értenek realizmuson.” Mivel a művészet valóságába beletartoznak a képzelet (nem objektív) teremtményei is, E. Fischer célszerűbbnek tartja a realizmust mint egy bizonyos ábrázolási módot meghatározni. Amikor azonban *kritikai* realizmusról és *szocialista* realizmusról beszélünk, nem a stílust, hanem a magatartást hangsúlyozzuk: „A kritikai realizmus a társadalmi környezettel való egyet-nem-értést fejezi ki; a szocialista realizmus a művész és az író *elvi* egyetértését a munkásosztály és a kialakuló szocialista világ célkitűzéseivel”, bár ez az elvi egyetértés nem nélkülözheti a kritikai elemeket. Ami a dolog stílárius oldalát illet, „doktrinérység volna megkövetelni a szocialista művészettől, hogy kapcsolódjék a polgári művészet, elsősorban a reneszánsz és az orosz realizmus bizonyos formáihoz”. A szüntelen változó valóság ábrázolása új meg új kifejezési formákat igényel. „Korunk valósága lényegesen különbözik a meglevő, klisévé szürkült képek állományától; fel kell tehát fedezni a jelenkorra jellemző új helyzeteket.” Az új helyzetek nagy fölfedezőiként a szerző Majakovszkij, Franz Kafka, Joyce, Brecht, Makarenko, Faulkner, Einstein, Chaplin, Picasso, Léger nevét említi az írók, filmrendezők és festőművészek közül, s ez a felsorolás is mutatja, hogy a realizmus fogalmának rugalmas értelmezésére törekszik.

„Gyakran előfordul — folytatja E. Fischer —, hogy a múlt század közepe óta felfedezett művészeti kifejezési eszközöket sommásan dekadensnek minősítik... Az az álláspont, amely a modern kapitalista irodalom és művészet minden alkotását bomlási terméknek minősíti, Lassalle-nak Marx által támadott felfogására emlékeztet, mely szerint a munkásosztály egységes reakciós tömeggel áll szemben. Sem a késői polgári világ politikája, de a művészetek még kevésbé dicsekedhet ezzel az egységességgel.” Különben is: korunknak, midőn a munkásosztály számos országban mind inkább értelmiségi szintre emelkedik, egyre nagyobb azoknak a munkásoknak a száma, akik mosolyognak, ha valaki visszaretten Picasso alkotásaitól vagy átokkal sújtja Rimbaud, Yeats és Rilke költészetét. A polgári világ még képes arra, hogy jelentős műalkotásokat hozzon létre, de ebben lényeges szerepe van a szocialista világ, a szocialista művészet létezésének: ez készletti intellektuális és etikai vitára, erőfeszítésekre a polgári művészeket, írókat. „Hosszú távra a szocialista művészet fölényben van a késői polgári művészettel szemben”, fölényét azonban csak akkor érvényesítheti, ha a jövő vízióját nem téveszti össze a jelen eszményítésével.

„A szocialista művészet lényegétől idegen az elzárkózás és az önelégültség... — fejezi be fejtegetéseit E. Fischer. — Különböző társadalmi rendszerekben élünk, eltérnek elveink és céljaink, de mégis: *egyazon* világban élünk. Ez a világ sem a szovjet, sem pedig az amerikai irodalomról nem mondhat le, nem nélkülözheti sem az orosz, sem pedig a francia vagy az osztrák zenét, sem a japán, sem az olasz, az angol vagy a szovjet filmet, sem a mexikói festőt, sem pedig Henry Moore-t, éppoly kevésbé mondhat le Brechtől, mint O'Casey-ről, Chagallról, mint Picassóról.”

Mezőgazdasági könyvkiállítások a Dunántúlon

Szeptemberben és októberben hasznos vándorkiállítást rendezett a Mezőgazdasági Kiadó a Dunántúlon, Somogy, Zala, Vas és Veszprém megye egy-egy városában. Több mint 500 könyvet mutattak be a mezőgazdaság különböző ágazatai szerinti csoportosításban.

Nem véletlen, hogy a kiállítások sorozatát éppen Kaposváron nyitották meg. A Mezőgazdasági Kiadó ezzel is elismerését kívánta kifejezni a Kaposvári Megyei Könyvtárnak azért a kezdeményező, úttörő, eredményes munkáért, amellyel immár hetedik esztendeje sikeresen segíti a mezőgazdasági szakismeretek terjesztését, a mezőgazdasági szakirodalom megismertetését a mezőgazdasági dolgozók, szakemberek körében, főleg a termelőszövetkezetekben. A kaposváriak kezdeményezése, példamutatása alapján az utóbbi években egyre több megye közművelődési könyvtára rendez a Mezőgazdasági Kiadóval közösen könyvankétot, mezőgazdasági szakelőadást, író—olvasó találkozót.

Természetesen nemcsak Kaposvárott, hanem a vándorkiállítás további állomásain, Nagykanizsán, Szombathelyen, Pápán is a megyei vagy járási könyvtár irányította a rendezvény előkészítését, biztosította megfelelő elhelyezését, látogatottságát.

A könyvkiállítás anyaga jól dokumentálta a magyar mezőgazdasági könyvkiadás fejlődését, a kiadványok tartalmának és kivitelezésének színvonalbeli növekedését, s azt a sokoldalúságot, amellyel a mezőgazdaság dolgozóinak a gazdálkodás minden területén hasznos segítséget ad.

A kaposváriak példája nyomán mind a négy he-

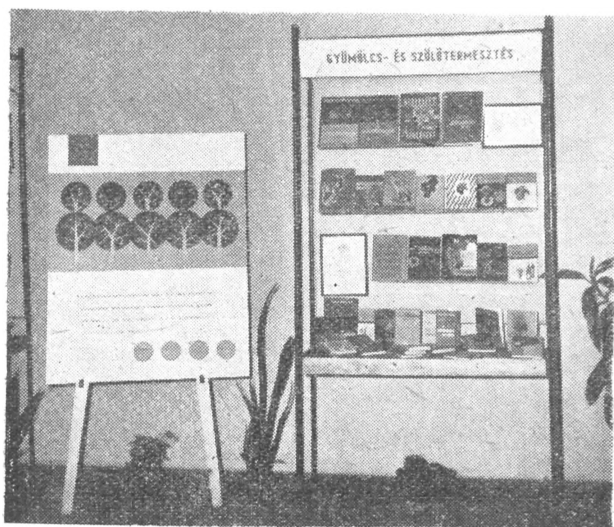
Részlet a kaposvári kiállításról

lyen bemutatta a megyei, illetve járási könyvtár a mezőgazdasági szakirodalom olvasásának terjedését, a szakkönyvek kölcsönzési forgalmának növekedését. Láthattuk a termelőszövetkezetj parasztok, agronómusok stb. kölcsönző kártonjait. Ezek nemcsak azt mutatták meg, hogy mit, mennyit, hanem azt is, mikor kölcsönöznek mező-

gazdasági szakkönyvet, tehát az évnek melyik hónapjában érdemes és szükséges a mezőgazdaságban dolgozó olvasók körében propagandát kifejtenünk (közvetlen olvasási tanácsadás, rölpap, szakkönyveket ismertető könyvjelzők, plakátok stb. felhasználásával). Nagykanizsán a kártonok helyett magukat a kölcsönzött könyveket he-

A pápai Jókai Könyvtár folyosóján

A nagykanizsai könyvtárban

lyezték el a könyvtár tárlóiban, az olvasó nevét, foglalkozását, címét feltüntető felirat alatt. A pápai könyvtárosok az 50 méteres folyosót maguk rendezték be, izléseken, hasznosan egészítve ki a mezőgazdasági könyvkiállítás anyagát.

Városok, községek, de más megyék könyvtárosai is szerét ejtették, hogy megtekinthessék a Dunántúli Mezőgazdasági Könyv-

kiállítást. Pápán például a Baranya megyei könyvtárosok jártak. Kaposvárott és Nagykanizsán összehívták a könyvkiállítás ideje alatt a járási könyvtárak vezetőit. Módszertani tájékoztató előadást hallgattak, vitát rendeztek velük a mezőgazdasági szakirodalomról, a szakkönyvek ajánlásáról, a propaganda anyagokról, módszerekről.

Dicsérendő a kiállítás rendezőinek rugalmassága, mellyel az előforduló hiányokat menet közben pótolták. A kiállítás egyik látogatókönyvében például ezt olvastuk az elismerő szavak után: „...a kiállítást jól kiegészítette volna az Országos Mezőgazdasági Könyvtár dokumentációs hálózatának grafikai ismeretése és témadokumentációs kiadványainak szerepeltetése.” A bejegyzés nyomán a pápai kiállításon már valamennyi hiányzó kiadványt bemutatatták mégpedig a pápai könyvtárosok ügyes elrendezésében.

A Szombathelyi Tanítóképző Intézet népművelő-könyvtárosi szakának 109 hallgatójának nevében ezt jegyezték be a látogatókönyvbe: „A kiállítás megrendezését rendkívül hasznosnak tartjuk. Magunk is sokat tanultunk belőle leendő élethivatásunk, a népművelő-könyvtáros munkakör, s különösképp az ismeretterjesztés és a könyvtári munka jobb ellátásához. Kíváncsok, hogy a gyűjtemény minél több falusi művelődési házba is eljusson.”

Erki Gyula

Könyvtárosok írják

Nem vagyok kritikus, csupán falusi könyvtáros, mégis engedjék meg nekem, hogy pár szóval méltassam idegenbe szakadt földim, Hoó Bernát könyvét úgy, ahogy én tudom. Nemcsak azért áll hozzám oly közel az író (mert bizony író, ha nem tagja is az ő, vagy az új haza írószövetségének, ha 70 éves korában írta is első művét), mert csaknem egykorúak vagyunk, amit ő átélt idehaza, nekem is emlékem; nemcsak azért, mert ő is szabolcsi, s úgy ölti a szót, ahogy mi szoktuk — bár ezért különösen kedves nekem és olvasóimnak —, hanem elsősorban azért, mert nehéz életét, becsületes helytállását itthon, és keserves küzdelmét az idegenben olyan őszintén, érdekesen és tanulságosan mondja el. Hozzánk hasonló, egyszerű ember ő, aki szülőfaluja elhagyására kényszerült, de nem Kánaán várt. Az ő hányattatásaiban, azokról írt igaz vallomásában a mi régi sorsunkra ismerünk, s őszintén várjuk térjen otthonába — ne vendégként — végleg haza. Épp azért, mert élete, s arról beszámoló elbeszélő hangja annyira hozzánk szól, ajánlom könyvtáros társaimnak adják sok kézbe! Mások is úgy fogják olvasni, ahogy én, nagyot sóhajtva és bölintve: igen, így volt! — és talán mások is kezük ügyében hagyják olvasás után, hogy néha-néha újra belenézegethessenek.

Babinecz Mihályné

BRÓDY-MARÓTI DÓRA

A két világháború közötti bibliofil könyvkiadásban előkelő hely illeti meg a *Hungária Hírlapnyomda Rt.* amatőr kiadványait. Mindössze tizenhárom könyv alkotja a sorozatot, amelyből 1944-ig tíz, utána 1948-ig még három kötet jelent meg, de legtöbbje remekműnek bizonyult nemcsak értékálló tartalma, hanem külső megoldása tekintetében is.

A Hungária Hírlapnyomdát Bródy Zsigmond alapította 1873-ban. A rohamosan fejlődő nyomda 1887-ben átköltözött az akkori Sétatér, ma Bank utca, és az akkori Váci körút — ma Bajcsy-Zsilinszky út — sarkán megépített első hazai sajtópalotába. A fejlődés egészen az első világháború végéig tartott. 1922-ben Bródy László vette át a nyomda igazgatását. Következetes munkával sikerült az üzemet stabilizálnia, fejlesztését és korszerűsítését újra megindítania. Emellett igyekezett nagyobb gondot fordítani a minőségi munkára is. — Lapok, folyóiratok és nyomtatványok készítésével foglalkozott, könyvet csak ritkán adott ki. Dolgozói közt kitűnő szakembereket találunk. 1926-ban Kner Albertet, 1931-ben pedig Bíró Miklóst alkalmazta műszaki igazgatónak. Az utóbbi szerkesztésében jelent meg a Hungária Nyomdában a *Magyar Grafikai Almanach* 1933-ban, majd 1936-ban a *Nyomdászati Lexikon* vaskos kötete.

A nyomdának a magyar könyvművészetben azonban mégis a Hungária könyv-

Kozma Lajos rajza a Régi balladák könyvéből

vek néven ismert sorozat biztosított előkelő helyet.

Milyen cél vezette a Hungáriát a sorozat megindításával? Egyik nyomtatott prospektusuk szerint a szép könyvet akarják propagálni és nyomdájuk teljesítőképességét bizonyítani. Emellett bizonyára szerepet játszott az olvasó közönség feltámadó érdeklődése a szebb kivitelű könyvek iránt, amelynek kielégítésére a kiadók — Révai, Dante — különleges kötésű könyvekkel kísérleteztek. Ez az érdeklődés azonban ismét csak a kötésig terjedt s annyi kifulladás kísérlet után most a Hungária Nyomda vezetői, köztük a kitűnő képzettségű és ízlésű Bródy Lászlóné Maróti Dóra, tesznek kísérletet arra, hogy egy-egy valóban szép kiállítású könyvvel a könyvművészet felé tereljék a közönség igényesebb részének érdeklődését. Minden egyes kiadvány, amely a sorozatban megjelenik, más-más tipográfiai feladat elé állítja a tervezőt. Bródyék tervszerűen maguk köré gyűjtik a legkitűnőbb szakembereket. Tehát bizonyos értelemben valamennyi kötet kollektív munka eredménye s mindegyik a tartalmának megfelelő külső formával vállalta a korszerűség követelményét. Akár középkori anyag, akár modern széppróza kiadására került is sor, a formakeresésnek ez a bo-

A halál himnuszának egyik oldala

nyolcult feladata tette izgalmassá a sorozat egyes köteteinek előállítását.

Az első kötetben *Karinthy Frigyes Barabbás* c. elbeszélése kapott helyet Maróti Dóra színes grafikáival, a második Márai Sándor *Naptárcsere* című írása volt, Szegedi Szűcs István rajzaival (1935). Utóbbit a Magyar Bibliophil Társaság az első helyre sorolta az 1935-ben megjelent öt legszebb könyv között.

A következő kiadvány *A halál himnusa, Ráskai Lea* dömés apáca másolatában maradt reánk. *Elmegyek meghalni...* ezzel kezdődtek a tömbbe vésett rövid kis búcsúzkodó mondások. Haláltáncszerű hangulatot idéznek a XV—XVI. századi fametszetek alapján készült színes rajzok is. A kiadó feladata ebben az esetben az volt, hogy a középkori szöveget a modern nyomdatechnika nyelvén stílusosan adja, hogy az ércbetűk kifejezzék annak a kornak lelkivilágát. A kiadáshoz Beöthy Zsolt feldolgozását vették alapul — a szavak alakján is változtatni kellett, mert a középkorvégi szórövidítések ilyenfajta kiadásban értelmetlenek lettek volna. A szöveget tehát a fentieknek megfelelően Maróti Dóra újra írta, a nyomda művészeti vezetője, Kner Albert pedig ólomba metszette. Kner Albert véste ólomba a színes rajzokat is. Minden szín külön-

külön vésetet igényelt, de a kiadó nem sajnálta sem a munkára fordított időt, sem az anyagi áldozatot, hogy művészileg minden ízében hibátlan könyvet nyújthasson át a műértő közönségnek.

A sorozat tartalmi változatosságára jellemző, hogy középkori kódex-szöveg mellett régi magyar szerelmes versek, s a magyar népmese is helyet kapott. Negyedik kötetként *Bátorlígeti mesék* (1937) címmel Fedics Mihály ajkáról került a sorozatba egy csokor mese, Ortutay Gyula gyűjtéséből, Buday György bravúrosan színezett rajzaival. — Az ötödik kötet *Adassék e levél...* címmel (1938) régi magyar szerelmes levelekből ad válogatást Illyés Gyula előszavával s Haiman-Kner György stilszerű nyomdai díszével. Új szín a sorozatban Kolb Jenő: *Régi magyar játékkártyák* c. albuma, mely Kner Albert tipográfiai tervei szerint készült (1939). Ez a könyv méltán nyerte el 1939-ben a Magyar Bibliophil Társaság jutalmát, s az év legszebb könyve címét. Ami könyvművészeti részét illeti, joggal írta róla a Nyugatban Nagypál István, hogy Kner Albert sokszínűomású metszetei értékes továbbfejlesztését jelentik a Kner-nemes hagyományainak.

Megjelent még a sorozatban Fitz József *Gutenberg* könyve, az úgynevezett 42 soros biblia kilenc színű fametszettel készült reprodukciójával; *Tíz írás a nyomdászatról* (kitűnő szakemberek írásai), Rudolf Koch: *Jelek könyve* (ősi mitikus jelek és csillagképek gyűjteménye 80 színes rajzzal; Csokonai Vitéz Mihály *Dorottya*-ja; az Őszövétség egyik részlete *Vízözön* címmel (Berényi Róbert rajzaival); Madách: *A civilizátor* c. színműve és Fitz József tanulmánya: *A magyar nyomdászat 1948—49-ben*.

A Hungária Hírlapnyomda, illetve Bródy-Maróti Dóra könyvművészetét méltatnánk könyvben. Többek közt itt készültek a Nyugat nevét viselő szebb kiadványok is.

A Hungária Hírlapnyomda, illetve Bródy-Maróti Dóra könyvművészetét méltatva, rá kell mutatni arra, hogy legfőbb erénye a hagyomány és a korszerűség ötvözése. Nemcsak művészi értéke és ízlése vezette, hanem mesterségbeli felkészültsége is, így született meg a hazai bibliofil-könyvkiadás egyik legszebb sorozata. Magától értetődő, de mégsem hagyható említés nélkül, hogy minden egyes kiadványnál a legjobb minőségű merített papírt (zerkalli, dícsgyőri stb.) használta változatos színekben. A kötetet illetően egész sajátos felfogást képviselt. A lehető legegyszerűbb funkciójára szorította vissza: ne legyen más feladata, mint a nyomtatott ívek összetartása. Ehhez pedig nincs díszre szükség, vagy csak egészen minimálisra, s még címfelíratra sem. Nemcsak

MARGITA PÁRISBA JÖTT

A Herkules-bölcsők ideje volt
S még a Sors sem aggaskodott miattunk
S mi, azóta már fölött valakik
Unalmunkban kigyókat fojtogattunk
S nem volt jelszónk a forradalom.
Csak tudtuk, hogy hős Jövökkel jegyződtünk.
Kit itt, kit ott értelt a Sors, a lomha,
Nagy, illetlen, magyar forradalomra

Illusztráció Ady Endre: *Margita élni akar e. kötetéből*

a gerincről hiányzik a legtöbb könyv címe, hanem számos esetben még a tábláról is. Ez a felfogás Kner Erzsébet könyvkötő műhelyének puritán szellemét tükrözi. Ha logikus is e felfogás, kevés a szemnek, amely a kötésen is elvárja a szerző és cím jelzését. Viszont megint el kell ismernünk, hogy a kötésekhez is finom anyagot alkalmazott, akár nyersvaszonra, akár papírra esett a választása.

Ami pedig a betűtípusok változatosságát illeti, 13 könyvnél sok lehetőség nem adódott a választásra. A Halál himnuszához rajzolta a betűket. Modern tartalomhoz megfelelő groteszk betűt választott (Márai esetében). Régi témához Bodoni és Walbaum antikvát. A népmese vi-

lágánál figyelembe vette a betűnagyság követelményét (Bátorligeti mesék). Mindehhez hozzájárult még a kivitelezésben a sorról sorra, lapról lapra érvényesülő tipográfiai gondosság.

Bródy-Maróti Dóra könyvművészetének lényege: egységbefogni valamennyi tényezőt, amelyből a könyv felépül. Bárki működik is közre, akár mint illusztrátor, tipográfus, könyvkötő stb., egy valakinek be kell töltenie a karmester szerepét. Ezt az alapvető követelményt érvényesítette Bródy-Maróti Dóra s ennek lett eredménye a hazai művészi könyvkiadás egyik legértékesebb vállalkozása: a Hungária amatőr könyvsorozat.

S z i j R e z s ő

Regények filmen

Filmszínházaink az 1963. dec. 1. és 1964. márc. 31. közötti időszakban a következő irodalmi alkotásokból készült filmek bemutatását tervezik:

Dimitar Dimov: *A dohány* (bolgár)

Illés Béla: *Honfoglalás*

Panait Istrati: *Codin* (román)

Jerzy Andrzejewsky: *Hamu és gyémánt* (lengyel)

Kosztolányi Dezső: *Pacsirta*

V. Kozsevnyikov: *Bemutatom Balujevet* (szovjet)

Zola: *Germinal* (francia—magyar)

A JELENKOR, Pécs és Baranya megye irodalmi folyóirata ez évi 10. számában emlékezett meg első megjelenésének ötödik évfordulójáról. A színvonalas folyóirat, mely szűkebb hazáján túl is sok kézben megfordul, népszerűségét annak köszönheti, hogy sikerült minden provincializmust elkerülve valóban szellemi műhellyé válnia; miközben Pécs és a Dunántúl gazdag irodalmi hagyományait, a folyóirat sajátos táj-jellegét őrzi és ápolja, szélesre tárta kapuit a haladó eszmék, az ország ismert írói és a fiatal tehetségek előtt. A jubileumi szám megemlékezik a Janus Pannonius Társaság és a Batsányi János Társaság működéséről, maguk a szerkesztők szólnak a Jelenkor elődeiről: a Sorsunkról, a két Dunántúlról, végül Tüskés Tibor, a Jelenkor főszerkesztője szubjektív vallomásban számol be öt éves munkásságáról. Ezeket az írásokat a folyóirat különnyomatban is megjelenteti „Három évtized Pécs irodalmából 1931—1963” címmel. A különnyomattól a lap 300 példányt az igénylő közművelődési könyvtáraknak ajándékozik.

LENGYELORSZÁGBAN a könyvtári mikrofilmmezés nagy múltra tekinthet vissza: negyed századdal ezelőtt alkalmazta először hazájában ezt az eljárást Jan Rutkovski. A második világháború alatt rengeteg könyvtári érték pusztult el Lengyelországban, ezért itt a mikrofilmmezésnek különös jelentősége van. Kevés könyvtár rendelkezik például a régi lengyel folyóiratok, újságok teljes sorozataival; a hiányokat a másutt fennmaradt példányok mikrofilm-másolataival pótolják. Gondoskodnak a különösen ritka könyvek és kéziratok források mikrofilmmezéséről is. Így például mikrofilmre vették a lengyel királyok leveleit, a nagy lengyel írók és szabadságharcosok — Mickiewicz, Slovacki, Norwid, Lewel, Prus, Sienkiewicz stb. — kézirateit. Mikrofilm-másolat készült az 1661-ben alapított első lengyel újságról, a híres könyvtárleltésítő Zaluski család levéltáráról stb. A lengyel könyvtárak mikrofilm-gyűjteménye húszezernél több művet őrizz mintegy tízmillió felvételen; a hatalmas anyag katalógusából eddig hét kötet jelent meg. (L.)

Berzsenyi mint könyvtári olvasó

Az ódák költőjét sokan afféle vad ősseninek tartják, aki a könyveket ritkán forgatta és kevésre becsülte. Alkalmassint költőtársának, Kis Jánosnak a följegyzésén alapul ez a vélemény; ő ugyanis azt írja emlékezéseiben, hogy Berzsenyi a könyveket, „ha egyszer saját módja szerint hasznokat vette, félre veté vagy néha el is hasogató”. Valóban szokatlan és nyers bánásmód, de az emlékező szavaiból mégis csak az derül ki, hogy a nagy költő olvasott és használt vette a könyveknek. S azt is megírja Kis János, hogy ha felhívta poeta-barátja figyelmét egy-egy új munkára, azt „vona-kodás nélkül” sietett megvásárolni. Szemere Pál leveléből tudjuk, hogy Pesten jártában Berzsenyi nemcsak Bihari muzsikájában gyönyörködött, hanem Sulzer esztétikáját is beszerezte. Olvasottsága

nem vetekedhetett Kazinczyéval, Kölcseyével, de nem volt csekély sem.

Újabban érdekes adatok kerültek elő Berzsenyi könyvtári kölcsönzéseiről. Soproni tanuló korában a Magyar Társaság nevezetű önképzőkör könyvtárának volt „előfizető”-je. A kölcsönzési naplóból megállapítható, hogy egy esztendő alatt, valószínűleg 1792—93-ban, tehát tizenhat-tizenhétéves fővel, tizenhat könyvet kölcsönzött. Ekkor olvasta Révai Miklós, Barcsai Ábrahám és Orczy Lőrinc verseit, Ovidius Metamorphosését magyarul (Az Orras Ovidnak deákából fordított Változásai), Dugonicsnak két művét is, a Trója veszedelmét és az akkori idő legnagyobb könyvsikerét, az Etelkát. Gessner idilljeit Kazinczy fordításában olvasta; később nem is mulasztotta el közölni a széphalmi mesterrel: „Nékem oskolai tudományom nincs; mikor nékem azt még tanulni kellett volna, már én akkor Horáccal és Gessnerrel társalkodtam.” Megismerkedett az ifjú Kazinczynek oly nagy gyönyörűséget okozott Báróczi egyik fordításával is, továbbá Szatsvai Sándor antiklerikális röpiratával (Zakkariásnak a' pápa titkos író-deákjának... levelei); a többi olvasmánya javarész színmű, köztük kettő is Kotzebuetől, a hatásvadászó „érzékeny játék”-ok szerzőjétől, akit később is kedvelt, és nehezen tudta megérteni, miért nem lelkesedik érte a finomabb ízlésű Kazinczy.

A kölcsönzési naplóból Berzsenyi neve mellett a címek egyenként át vannak húzva, a könyveket tehát a diák — noha zabolátlan ifjúnak ismerjük — rendben visszaszolgáltatta.

Később, élete vége felé, niklai gazda korában a Somogy megyei Olvasótársaság kaposvári könyvtárába járogatott. Betegeskedése miatt nehezen mozdulhatott ki hazulról, mégis csaknem minden második hónapban megtette az oda-vissza több mint száz kilométeres, fárasztó kocsitutat Niklától a megyeszékhelyig, hogy friss olvasnivalóhoz jusson. A kölcsönzési díjat — kötetenként egyegy krajcárt — mindig pontosan fizette, a könyvek visszaszolgáltatásával sem késett soha. Minderről a könyvtár 1832 január elsejétől vezetett kölcsönzési naplója tanúskodik. Berzsenyi ez idő tájt főként folyóiratokat kölcsönzött, magyart, németet vegyesen (Tudományos Gyűjtemény, Jahrbücher der Litteratur, Aus-land, Morgenblatt, Ökonomische Neuigkeiten stb.). Volt alkalom, hogy egyszer-

A Tudományos Gyűjtemény címlapja

re tíz kötetet is hazavitt, s néhány hét múlva már újakért jelentkezett.

Utoljára 1836 január 22-én járt a kaposvári könyvtárban. Ekkor a Tudományos Gyűjtemény és a Land und Seereis-

sen friss füzetait kölcsönözte ki. Huszonhárom nap múlva meghalt; utolsó olvasmányait már hozzátartozói juttatták vissza a könyvtárba.

L. S.

FORRÁSMUNKÁK: Kanyar József: Berzsenyi és a Somogy megyei Olvasótársaság. Irodalomtörténeti Közlemények, 1956. 4. sz. — Kanyar József: Berzsenyi Niklán. Somogyi írás, 1961. ápr. — Sölyom Jenő: A Soproni Magyar Társaság könyvtára és Berzsenyi Dániel. Irodalomtörténeti Közlemények, 1962. 4. sz.

Az 1963. évi műszaki könyvnapok

Idén másodízben került sor az októberi műszaki könyvnapok megrendezésére. A könyvnapok célja: minél szélesebbkörű érdeklődés keltése a műszaki irodalom iránt. Egyrészt azért, mert a műszaki is-

meretek bővítése a termelés emelkedését szükségképpen magával hozza, másrészt a műszaki eljárások tanulmányozása, az újítások megismerése és a gyakorlat

elméleti, tudatos átgondolása ma már nélkülözhetetlen minden szakma dolgozóinál.

Az idei könyvnapok minden rendezvénye, kiállítása és az erre az időre megjelentetett könyvek is a műszaki kultúra terjesztését szolgálták, háttérbe szorítva az üzleti szempontokat. A rendezők *nem a vevőt, hanem elsősorban az olvasót keresték*. Az ezidőben megjelent könyvek sokfélesége is azt mutatja, hogy a műszaki irodalom kiadói arra törekedtek — mint ahogy az év minden szakában arra törek-szenek —, hogy ne csak a mérnökök, technikusok, s a rendszeresen olvasó szakmunkások, hanem a nehezebben olvasni kezdők is megtalálják a nekik megfelelő könyvet, s bennük is megszülessék a szélesebb szakmai tudás iránti vágy.

A műszaki könyvnapok vidéken is sikeresen folytak: nagyüzemekben, tervező- és kutatóintézetekben, műszaki egyetemeken és technikumokban találkoztak az olvasók a szakírókkal, előadások hangzottak el, ankétokon vitatták meg a problémákat. A könyvnapok idején rendezett kiállítások közül az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ reprezentatív seregszemláját kell megemlítenünk, ahol mintegy 400 régebben megjelent, de ma is aktuális mű és számos folyóirat kapott helyet. A kiállítás érdekes színfoltja volt a műszaki könyv előállítását szemléltető bemutató.

A könyvhét sikere bizonyította, hogy a műszaki irodalom ilyen jellegű népszerűsítése szükséges és hasznos. Fontos azonban, hogy a felkeltett érdeklődés ne aludjék ki, hogy ne csak a műszaki, hanem a *közművelődési könyvtárosok ajánló és propagandamunkája* is állandóan ébren-tartsa és fokozza. (É. A.)

Az UNESCO bibliográfiai kézikönyv-sorozatában megjelent R. L. Collison műve: *A világ bibliográfiai tevékenysége* (Les services bibliographiques dans le monde, 1950—1959). A 242 oldalas kiadvány betűrendben több mint száz ország és nyolcvan nemzetközi intézmény bibliográfiai munkálatait ismerteti, s számos mutató könnyíti meg benne az eligazodást. (L.)

Könyvismertetések

Ideológiai-politikai művek

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ
1939 — 1945

Zrínyi. 477, 641 old. 32 térk. 108 Ft (Ajánlott)

A világtörténelem nagy eseményeiről szóló könyvek mindig a legolvasottabb művek között szerepeltek. S különösen akkor, ha az események a közelmúltban zajlottak le s az olvasók nagyrésze nem csak történelemként, hanem kortársként és a történetek részeseként is olvashatja a művet. A második világháború története ezért ma is a széles tömegek érdeklődésének előterében áll. Sajnálatos, hogy kisebb munkákon kívül eddig alig találhattak az olvasók olyan művet, amely a világtörténelem legnagyobb háborújának minden fontos részletkérdését tisztázza, politikai, gazdasági és katonai eseménysorozatának összefüggéseit megvilágítja. Ezt a hiányt tölti be a most megjelent kétkötetes — külön kötetnyi térképpel kiegészített — történeti munka, amelyet szovjet történészek és hadtörténészek munkaközössége a közelmúltban készített el.

A második világháború igen részletesen foglalkozik a nyugati, az afrikai és a távolkeleti, stb. hadszínterek katonai-politikai eseményeivel, legnagyobb részében azonban szükségszerűen a szovjet fronttal. Ha valaki összeveti ezt a munkát bármelyik nyugati szerző hasonló témájú művével, mindenekelőtt abban látja a két szemlélet különbségét, hogy ott a szovjet front eseményei a ténylegesnél sokkal kisebb súllyal szerepelnek. Olyan abszurd megállapítások sem hiányoznak egyes nyugati hadtörténeti munkákból, amelyek szerint a háború legfontosabb eseményei Északafrikában, vagy Nyugat-európában zajlottak le. A második világháború történetének valódi képéhez az egyes hadszínterek valóságos szerepének tisztázása szükséges. Ezt végzi el a most kiadott szovjet világháborús hadtörténet, amikor a helyükre téve az eseményeket, a szovjet hadszínteret állítja a második világháború harci eseményeinek középpontjába.

Minden — a háborúra vonatkozó — adat azt igazolja, hogy a legnagyobb terheket a szovjet nép viselte, s hogy a fasiszta Németország főtámadását a Szovjetunió fogta fel és verte vissza. Itt ütköztek meg a leghatalmasabb embertömegek, itt csaptak össze legnagyobb számban a katonai eszközök. A szovjet fronton volt legtöbb a háborús áldozatok száma és legnagyobb az anyagi pusztulás. Ezért nem véletlen tehát, hogy a második világháború fordulatát is a szovjet hadszíntér döntő ütközete, a volgai csata hozta meg. A szovjet hadsereg itt és ekkor roppantotta össze a fasiszta agresszor hadseregét olyan mértékben, hogy támadásképtelen lett és visszavonulása Berlinben ért véget.

A második világháború most megjelent két kötetes története eseményről eseményre követi a harci cselekményeket, értékelve azok jelentőségét a háború egész folyamata szempontjából. Az olvasók egész és igaz képet kapnak belőle az emlékezetükben lassanként elfakuló történelmi tényekről. A könyvtáros ajánlhatja minden olvasójának, aki a második világháború gazdasági, politikai és főleg katonai eseményei iránt érdeklődik, mert a magyar nyelven megjelent hasonló témájú művek közül a most megjelent a legrészletesebb és legátfogóbb. Közérthető stílusa lehetővé teszi, hogy minden — a történelem iránt érdeklődő — olvasó áttanulmányozza.

Tolnai György

Ernst Fischer

JELZŐTŰZ

Dimitrov harca a háborús gyűjtogatók ellen

Kossuth, 211 old. 15 Ft (Ajánlott)

Ernst Fischer, az osztrák marxista—leninista ideológus, gyakorlati politikus és neves költő a munkásmozgalom világszeretete ismert alakja. Sokoldalú tehetsége új művén is meglátszik. Nagy körültekintéssel, tárgyi tudással és költői lendülettel írja le Dimitrovnak a lipcsei Birodalmi Törvényszék előtt végigküzdött harcát, amikor őt a Reichstag felgyújtásának vádjával akarták elítélni. A jó újságíró minden részletre kiterjedő gondosságával írja le az épület kigyulladásakor lenyomozott körülményeket, s így az olvasó már a könyv első tíz lapjának adatai alapján

tudja, hogy ezt a történelemben párját ritkító provokációt csak a náci követhek el. Az 1933 elején kialakult németországi helyzet marxista elemzése — alátámasztják ezt a háború után megtalált levéltári feljegyzések is — kétségtelenné teszi, hogy a nácioknak szükségük volt erre a „jelzőtűzre”, mert így találtak ürügyet az alkotmány felfüggesztésére, a kivételes állapot kihirdetésére, a munkáspártok megsemmisítésére, a második világháború előkészítésére.

A náci 1933. február 27-én indítottak írtóhadjáratot a német kommunista párt ellen. Tudták, hogy egyedül ez a párt s a mögéje sorakozó elszánt munkástömegek állanak bűnös céljaik megvalósításának útjában. Még a tűzvész éjjelén letartóztatták a Birodalmi Gyűlés 104 kommunista képviselőjét, majd az éppen Németországban tartózkodó Georgi Dimitrovet és két társát, Tanevet és Popovot, a bolgár kommunista emigráció tagjait. Hét hónappal később látványos tárgyalást rendeztek Lipcsében. Hamis tanúkkal, meghamisított okmányokkal akarták ország-világ előtt bebizonyítani, hogy a kommunisták a gyűjtögetők s a Reichstag felgyújtását, ha ők közbe nem lépnek, merényletek sorozata követte volna világszerte. Ezt az égbekiáltó hazugság-láncolatot tépte szét Dimitrov a lipcei törvényszék előtt, ahol a hallgatóság padjaiban a világ minden részéből odasereglett sajtótudósítók ültek. Állandó halálvesztélyben, de törhetetlen bátorsággal, a fegyelmezett vívó kiszámított oldalvágásaival szorította Dimitrov védekezésbe a törvényszék szolgálékú elnökét, leplezte le a hamis tanúkat, futamította meg a „koronatanút”, Göring porosz miniszterelnököt, s kényszerítette a főügyészséget, hogy ejtse el a vádat maga és három társa ellen. Csak van der Lubbe, a náci kábítószerekkel megégetett áldozata maradt a porondon. Ezt a szerencsétlen, züllött csavargót halálra ítélték s kivégezték...

A Jelzőtűz kitűnő dokumentációja a Reichstag-pernek. Izgalmas, olvasmányos, tanulságos minden olvasóréteg számára. Mátrai Tamás fordítása pontos és gördülékeny.

Frank László

S. Aaronovitch

A BRIT URALKODÓ OSZTÁLY

Kossuth, 281 old. 20 Ft. (Ajánlott)

A nyugati szociológiai irodalomban gyakori kitétel, hogy „az osztály elavult fogalom”. A nagy részvénytársaságok tulajdonosai — mondják — nem vesznek

részt vállalataik vezetésében, az irányítás a gyárigazgatók, főmérnökök, a technikai értelmiség (managerek) hivatásszerű csoportjának a kezébe került, s ez önálló politikát folytat. A pénzintézetek által gyakorolt tőkés ellenőrzés a vállalatok felett meggyengült, és ez a változás — mint Anthony Crosland angol munkáspárti képviselő írja — „magában véve is képtelenséggé teszi, hogy manapság tőkés uralkodó osztályról beszéljünk”. A tőkés uralom korszakát — hangoztatják a nyugati teoretikusok — gazdasági demokrácia váltotta fel. S. Aaronovitch e nézetek cáfolatául írta könyvét, mely angolul a londoni Lawrence and Wishart kiadónál jelent meg.

A szerző a kapitalizmus marxista meghatározásából indul ki, mely szerint „e rendszerben a tőkésosztály, a termelési eszközök tulajdonosa, a többség munkájával létrehozott profit révén tesz szert javakra. A tőkésosztály uralkodó osztály, mert a társadalmi termelés erőforrásait a maga javára képes fordítani és gyűmölcsoztetni.”

E marxista tétel bizonyítására Aaronovitch nagy tényanyagot halmozott fel. Ismerteti az angliai tulajdonviszonyokat és a jövedelemelosztást: az ötvenes években az angol felnőtt lakosság öt százaléka a személyi tőke hetvenkilenc százalékát mondhatta magáénak. E réteg jövedelme tulajdonból, mégpedig a termelőeszközök tulajdonából származó jövedelem, míg a lakosság más csoportjai olyan egyénekből állnak, akiknek jövedelme munkajük eladásától függ.

A továbbiakban Aaronovitch azt vizsgálja, hogyan él az angol tőkés uralkodó osztály azzal a hatalommal, melyet a termelőeszközök tulajdona biztosít számára. Jellemzi a különböző pénzintézetek szerepét, a fináncsőke főbb csoportjait és azt a befolyást, amelyet e körök érdekei a brit kormány döntéseire, az államigazgatásra gyakorolnak. „Olyan döntések — írja — amelyek embermilliók jólétét vagy létét érintik, nyilvános vita és hatékony népi ellenőrzés nélkül jönnek létre... A fináncsőke nem a sokféle érdekelttség egyike, amely egy pártatlan kormánynál előszobázik... A fináncsőke beépült a kormányba, teljes mértékben ellenőrzí a kormányt a maga profitja érdekében és a nép általánosabb érdekei ellenére.”

Aaronovitch sokat merített az amerikai C. Wright Mills magyarul is megjelent könyvének (*Az uralkodó elit*) tanulságai-ból, elemző módszeréből. Könyve nem olyan színes, mint Millsé, de mind fejtegetései, mind pedig gondosan összegyűjtött statisztikai adatai a legnagyobb mértékben megérdemlik az olvasó figyelmét.

L. K.

Szépirodalmi művek

Kodolányi János — ifj. Kodolányi János

BARANYAI UTAZÁS

Magvető, 332 old. 21,50 Ft (Ajánlott)

„Ha nyelvében nem él az Ormánság, miben él akkor?!” — kérdezi 1961-es baranyai útján Kodolányi János, fájdalmas töprengéssel kutatva, létezik-e még, s meddig az az értékes, nyelvi s művészeti hagyományokban egykor bővelkedő népcsoport, mely több mint száz éve, egyre gyorsabban megy sírja felé, s mint etnográfiai egység, feltartóztatlanul eltűnik. Ady versének, „A szétszóródás előtt” címűnek hangulata ragadja meg az olvasót: az Ormánság népének csakugyan ez a sorsa. Kodolányi mintegy negyven éve fáradságtalanul küzdött szűkebb hazája oly igen szeretett népéért, s ezt nem csupán lokálpatriotizmusból, nemcsak a sok vonzó tulajdonságú ormánságiakért tette, hanem az egész országot féltő aggodással, hiszen máshová is áterjedt az egyke pusztító szokása.

A most megjelent kötet a harmincas években írott ormánsági szociográfiákat, a helyi néprajzkutatók könyveit méltató kritikákat, az író művészi szépségű, emberi hevületű beszámolóját az 1961-es útról, s végül fiának az Ormánság néprajzi irodalmát feltáró tanulmányát tartalmazza.

A három részből egységes kép alakul a tájról s népéről, mely oly sokat szenvedett, a török pusztítás áldozatául elsőnek esett, s a töröktől utolsónak szabadult, melyet a császári seregek is tűzzel vassal írtottak, a vizek és erdők jóvoltából mégis fenn tudott maradni; míg a kapitalista gazdálkodás pusztulásba döntötte, mert beszorította a nagybirtok gyűrűjébe és ugyanakkor beoltotta a gazdagodás vágyával. A szegények, a cselédek családjai ott is szaporodtak. Érdekes, hogy az egyke jelenségéről elvélve már az 1840-es források is szólnak. Az ormánsági népvészés fogatkozással, s az ezzel együtt felépő morbid jelenségek (üres, szomorú falvak, magukba merült, közönyös, borba és nazarénusságba menekülő emberek) ellen Kodolányi hiába emelte fel intő szavát, hiába propagálta azt a megoldást, mellyel az akkori feudálkapitalista rendszerben az egyéni földöröklés helyébe a négygyermekes családi örökösödést kívánta bevezetni — a Horthy Magyarországon süket fülekre talált.

Legutóbbi baranyai útján az egykor megmenteni szándékolt népcsoport maradványait keresi. Kevesen vannak már, nemcsak viseletük, jellegzetes nyelvjárá-

suk is tűnőben, néptelen falvaikba az áttelepített csángó székelvények hoztak új életet, egészséges erkölcsöket. Az író ezen az útján lírai szépséggel idézi fel a szülőföld távoli emlékeit, de meglátja azt is, ami új és jó. Írása mégis elsősorban figyelemztetés: az ormánságiak pusztulásával, és sajnos — a népesedési statisztika szerint — egyre jobban terjedő példájával inti az ország népét: ime ide vezet az egyke. Amint maga mondja: „Jeremiás kíméletlenségével” szól, s ostorozza az országosan terjedő kispolgári életérzést, a jólét és kényelem vágyát, az áldozatoktól való húzódozást. Ezért több ez az írás irodalmi értékű útirajznál, több mint írói mű: tett és figyelmeztetés. Egy népet szenvedélyesen szerető ember intő szava. Így is kell olvasnunk.

—y—a

Bódás János

MAI PRÉDIKÁTOR

Magvető, 190 old. 14,50 Ft (Ajánlott)

Bódás János forma, tartalom és belső hevület tekintetében Erdélyi József nyomában jár, kiegyensúlyozottsága révén azonban a fasizmus sok iszonyatot hozó éveiben ösztönös népfiből a társadalmi élet nagy kérdéseiben határozottan állástfoglaló, tudatos közösségi költővé vált.

Költészetének fő jellemzője a néppel, a parasztsággal és a természettel való összefonódottsága. Már egy jó emberöltő óta városban él, de lelke még ma is faluja határában, a bodzabokrok, katángok és útifűvek, a természet szegényei közt kalandozik és szárnyal, az emlékek mellé gyűjti az élményt, fürkészi a vágyakat és álmokat, hogy költészetté varázsolja.

Néhány fiatalkori versében olyan forradalmi hevület izzik, hogy az a forradalmár költőknek is dicséretére válhatna. De Bódás nem lesz forradalmár, csak magános lázongó, aki később is látja és ki-mondja: „Urak földje e föld, urak országa: / góg, tivornya és kékvér öntudat... / Hogy a nép munkát, kenyeret / kíván? — Várjon még néhány századot!” De reménytelennek látja a harcot, mert „Most a Bomba, a Gáz a hatalom, / s a Parnasz-szus: a Gyár, a Bank, a Tőke!” Vállán öt gyereke gondjával, bár „Mint kelevény lobosodik megérve a mondanivaló”, kényszeredetten vállalja a „gyáva költő” magatartását, aki annyit mond, amennyi mondható. A háború alatt az öldökléssel szemben a jövőre való felkészülésre buzdít, s ekkor születik egyik legművészebb verse is, melyben Székesfehérvár bombázásának egy pillanatába összesűrítve meg-rázó erővel érzékelteti a háború öt esztendejének minden borzalmát.

A felszabadulás után éber, figyelő szemmel néz körül, s az új „nagy elvek, igazságok” lobogtatják. A nép mellett áll, „mely ölében egy újszülött országot ringat, féltsd, óvd és küzdj, hogy ne vihesék vágóhídra fiainkat.” Mint Bornemiszsza, és a többi prédikátor ősök, szinte belső kényszerből áll a haladás szolgálatába, mert ha nem tenné: „békében élhetnék én mindenkiel régen, csak éppen önmagammal nem lenne békességem.”

A társadalmi felelősség mellett Bódás másik fő ereje a természettel való összeforrottság. A természet nemcsak tájfestő verseiben van jelen, hanem átszövi egész költészetét. Képeit és hasonlatait a természet jelenléte teszi érzékletessé és szemléletessé. Az éj nagy lomha kotló. A harangozó feji a tornyot. Az édes hangok megítatják a falut és a tájat stb. Külön színfoltot jelentenek költészetében ízes népi humort sugárzó versei, mint pl. a „Kecske”, a „Vakarózni jó”, vagy az „Ördög-puli.”

Bátor hangvételű, tiszta csengésű, egyenletesen ívelő költészetet, markáns költői egyéniséget ismerhetünk meg a „Mai prédikátor”-ból, ebből a negyven év költői terméséből válogatást adó kötetből. Olyan költőt, aki a múltban — papi megkötöttségei ellenére is — dacosan lázongott. Ma pedig bátran, teljes szívvel szolgálja az új világot, a béke és a szocializmus ügyét. Korszerű és méltó utóda hajdani prédikátor őseinek.

K ö n c z ö l I m r e

Hajnal Gábor

F A R S A N G - T E M E T É S

Szépirodalmi, 146 old. 14,50 Ft

Fényekben és színekben tündöklő magyar ősz idéz Hajnal Gábor lírája, immár tizenegyedik verskötetete, mustízt és édes gazdagodást. Napló és vallomás, tűnődések és gondolatok összegezése ez a kötet, ötven év tartalmas emlékeinek „ölelkezése vagy összecepsapása a minden napok élményeivel”. A versek vezérmotívuma a csendes szemlélődés:

*A szeptemberi fényben
a csend jön észrevétlen,
s hulló lomb dalba fog.
Hallgatom eltűnődve
és indulok az őszbe,
valahol messze már a tél sajog.*

Hajnal Gábor erősen vonzódik a természetlíra szépségeihez, versei nagy részében az évszakok, esők, szelek, erdők, hegyek, jég, nap, tájak és fényjátékok villannak fel. „A dunántúli termő dombvidék”-ről jött költő ezt a természetél-

ményt őrzi a körút ívlámpái alatt, és a beutazott idegen országokban is főként a tájak igézete ragadja meg. Öröm és sajnás vegyül a természeti képek közé:

*Csipős izekkel
száll emlék ifjúkoromból,
tánc, farsangi zenék
ritmusa csengve követ...*

Az emlékek sorában később súlyosak és komorak következnek; a költő halk rezignációval rendezi őket: „Szívem már emlékekkel teli lomtar, s békítő fátyolt küld reá az éj.”

Mégsem magába fordult költészet Hajnal Gábor lírája: legszemélyesebb érzéseit, hangulatait is átfűti a közösség vonzása. A közösség iránti felelősség leginkább háborús emlékeiben, Lidice halottairól írt szép gyászoló versében, s a kritikai élű időmértékes epigrammákban szólal meg. Fel kell figyelni Hajnal Gábor változatos versformáira; a tartalom sokfélesége rendszerint megtalálja a hozzá illő, igényes kifejezőmódot.

— á —

Mándy Iván

A P A L Y A S Z E L E N

Magvető, 232 old. 17 Ft (Törzsanyag)

Mándyt eddigi impresszionista hangulatú, fanyar humorú írásából betegesen árnyalt emberi gyengeségek éles szemű megfigyelőjének ismertük meg. Ugyanez a hang és látás jellemzi újabb, a sport-szenvedély elfajulását érzékeltető könyvét is. Kerete egy 1927-ben lejátszott futballmeccs. Neorealista filmek modorában megelevenednek előttünk a labda hősei és áldozatai, legendás karrierék és rejtélyes bukások, horpadt mellű sportrajongók és fontoskodó szurkolók, a grundok gólcsodákról álmodó kamaszai és a pályáról kikopott, öreg játékosok. S a hátterben pedig az üzlet, az embervásár gomolyog. A cselekmény középpontjában egy új kapustehetség áll, kit a másik klub át akar magához szippantani, de még mielőtt az üzlet létrejönne, egy harmadik klub fezőrje úgy lerúgatja, hogy belehal.

A történet az egyensúlyát veszített főalak rögeszmés lelkiállapotának szeszélyes medrében kanyarog. Minden kanyar egy-egy töredékesen anekdotikus, impresszionista színekkel vázolt körkép, felbukkanó újabb és újabb alakokkal, rap-szodikusan hátravillanó utalásokkal, a tribün lázában elharapott félmondatokkal és cikázó, félbeszakadt párbeszédekkel. Inkább nyugtalanító, mint szórakoztató olvasmány. A szerző avatott fölény-

nyel bánik a tollal, de néha mintha anynyira elragadná a virtuozitás, hogy megfedlekkezik az olvasóról.

A könyvnek a fiatalság, a sportolók, a tribünlátogatók számára megszívlelendő, komor mondanivalója van, mely ugyan a kapitalizmus sportvilágára jellemző, de tanulsága mindenütt érvényes.

Birkás Géza

Galambos Lajos

KESERŐ LAPU

Magvető, 200 old. 13 Ft (Ajánlott)

Első könyve 1955-ben jelent meg (*Jurankó Pál hazatér*), de a közvélemény inkább csak a *Gonoszkátyú* (1959) megjelenése óta tartja számon nagygéretű, biztos tehetségként. Valóban, Galambos Lajos a hatvanas években küzdötte ki bátor, szenvedélyes magatartásának fedezetét: a kommunista tudatosságot, az eltökélt felelősségérzést, a mély valóságismeretet. Az elmúlt egy-két év során fiatal prózaírónk a legjobbak közé nőtt — táborában, de ócsárlói is akadnak még, mindig kavargat körülötte a vita. Meghökkenően gazdag életanyag birtokosa. Ez azonban egyedül nem magyarázza termékenységét — nagy szerepet játszik nála a beleszólás igénye, a lelkiismeretébresztés vállalása. Újabb írásainak tanúsága szerint rendre a kényes, nehéz problémák feltérképezésére, végignyomozására törekszik, s minden sorát az igazmondás hevülete fűti. Szomorú, keserű történeteket ír — bátorságát ehhez szigorú etika, föltétlen segítői-akarási vértézi és fegyelmezi.

A Keserű lapu elbeszéléseiben nincs egyetlen derűs részlet. Galambos esztétikájának mintha az lenne az alaptétele, hogy ami rendben van, azzal nem érdemes törődni — az író arra figyeljen, azt ostromolja, ami nincs rendben. Rendkívül érzékeny a kínos, szegénytelen problémák iránt, s szocialista önérzete nem nyugszik bele, hogy ilyenek még lehetnek. Bíráló szenvedéllyel, feszengés és óvatosság nélkül csap le rájuk. Tisztában van vele, hogy az írói bátorsághoz ma már nem kell hősiesség. Nem „odamondogat”, nem tetszeleg a szokimondásban. Az olvasónak úgy tűnik, hogy leginkább a butaságot, a rossz indulatokat, a kisszerűséget gyűlöli. Legfontosabb kötelességének tartja a kártékonyosság üldözését. Aki azonban egy forrófejű „kritikai realistára” gyanakodnék, téved. Épp Galambos Lajos formálta meg újabb elbeszélő prózáink legmegnyerőbb irodalmi hőseit, Virrasztó Erzsit, akinek alakja, példaszzerű élete — minden szörnyű megpróbáltatásával együtt — nagyszerű visszaperlése a „pozitív hős” becsületének.

A „Keserű lapu” — a kötet címét adó elbeszélés — ennek a lánynak sorsában, útkeresésében, célhozérésében a mai tizenhét-húsz évesek legkülönbjéinek tisztelettel parancsoló erkölcsi erejét, céltudatosságát örököltette meg. Erzsit küzdölme az elmaradottsággal, a rosszhiszeműséggel, a pozícióféltéssel nemcsak hatásos, idegborzoló história, hanem egy nagy igazság „propagandája” is: az „igaz út” nehéz, ma sem adatik ingyen a különb emberségre törőnek. Ez az elbeszélés a kötet legjobb, legelgondolkoztatóbb darabja — ám ezzel csaknem egyenrangú „Az orosz asszony” kegyetlen erkölcsrajza is egy különös házasság csődjéről.

A „Jobb emberek vakációja” — a harmadik terjedelmesebb írás a kötetben — az említettekhez képest már kevésbé tartalmas és sokrétű. Inkább csak a tények háborítják fel benne az olvasót, az ábrázolás erején, hőfokán itt nem sok múlik. Amellett maga a történet — vidéki vezetőemberek rossz cimboráskodásairól, tartástalanságáról — meglehetősen esetleges. Galambos Lajos új novelláskötetének a mintegy negyedtől kisebb írások is elsősorban életszerűségükkel, drámai erejükkel, fogják meg az olvasót — bár ezekben a szociográffusság, a „tényirodalom” korlátozó befolyása is érvényesül.

Horváth Zsigmond

Kolozs Pál

WESTMINSTERI ÚTVESZTŐ

Magvető, 440 old. 25,50 Ft (Ajánlott)

Az író, aki a szigorú éveket kistisztviselőként vészelte át, 1956-ban Angliába disszidál. A sors odakünn sem kényeztet. Egyszer szellemi szükségmunkát végez, angol pályatársai tapintatos, mégis alamizsnázú jóindulata segítségével, máskor gyári munkásként érzi a menekülteket az őshonosoknál is jobban gyötrő robot fáradtságát. Igazi emberi kapcsolatok — bár szerelmi társat talál — elsősorban néhány disszidens-társához fűzik. De barátai példája ugyanazt mutatja, mint a magáé: vissza kell fordulni haza kell térni.

Kolozs Pál — érezhetően saját élményei nyomán — érzéketlen és sokrétű képet fest a szigetországról. A vidéki csend, a gyári monotonía, a művészvilág zűrzavara, sőt a süketnémák különös közönsége egyformán ismerős számára. Van-e regényében hatásvadászat, súlytalanabb zsurnalizmus? Kétségkívül. Az érzékiségről sem úgy ír, mint aki egyszerűen, s szenvedélyesen őszinte akar lenni; az adagolásban kiszámítottság érzik. Ám könyvének a fentiekből természetesen következő olvashatóságán túl van egy

sajátos erénye. Mégpedig az, hogy az angol életet angolosan ábrázolja. Nem angol irodalmi közhelyek másolásával, hanem a stílus- és hangulat-elemek mértéktartó, de nagyon hatásos alkalmazásával.

A disszidens-tematika alighanem víz-sza és vissza fog még térni irodalmunkban. S ez nem baj. Ha az irodalom elég akar tenni egyik fontos feladatának: alakítani akarja a nemzet önismeretét, számot kell adnia a menekült-hullámokról, a kinnmaradtak és a hazatérők sorsáról, sorsuk tanulságairól. S ha a számvetési kísérletek a legszélesebb olvasóközönség tetszésére számíthatnak, ez alighanem többet ér, mintha néhány túligényes kritikus örvendene csak fölöt-tük.

L á z á r I s t v á n

Szabó István

V A R Á Z S L A T K E R T J E

Szépirodalmi, 200 old. 17 Ft (Törzsanyag)

A fiatal Szabó Istvánnak már első írásai is megmutatták, hogy kiváló tehetség szólalt meg; ábrázolóereje, fegyelmezett szerkesztésmódja, drámai sodrású cselekményvezetése, és hőseibe mélyen bepilantó pszichológiai érdeklődése rögtön figyelmet keltett. Most megjelent második kötetére is az a finom érzékenység jellemző, mellyel a mai falusi világ mélyebb gyökérzetű, felszín alatti morális problémái felé fordul. Rokonszenves vonás ez, mert annyit jelent, hogy az író elkerüli a könnyű utat, azért indul el, hogy felfedezze önmagában, szűkebb majd tágabb környezetében a konfliktusok fejlődéstörténetét.

Szabó István módos középparaszt fia: gyermekkorra éppen azokra az évekre esett, mikor a falu a legnagyobb változásokon és válságokon esett át, első benyomásaiként őrzi azt a vívódást, küzdelmet, melyet környezetében a felnőttek átéltek. A kép, amelyben a család, a falu, az emberi közösség megjelenik, ennek megfelelően változó. Attól a rendtől, amely az anyában rosszul értelmezett felfelé törekvést ébreszt (A szentsalád reggelen, amelyben a gyermeki értelemnek és fantáziának nincs játszótéren (Isten teremtményei) eljutunk egy másikhoz, melyben az íróval azonosult főhősnek be kell látnia, hogy a maradandóság látszata csupán pusztá ábránd (Minden olyan mint régen). Benne már más beidegzettségek, más ösztönök munkálnak, mint apáiban és hiába szeretné erőszakkal helyreállítani a régi énjét, csúfos kudarcot vall. Ez az elbeszélés a maga puritán szerkezetével, szenttelen stílusával művészi telitalálat.

Két hosszabb lélekzetű írás tanúskodik arról, hogy az író mennyire be tudott ha-

tolni a már említett erkölcsi összeütközések világába. Az egyik (A szabadság keresztje) olyan témát vet fel (a szabadságot falujában töltő, pihenni vágyó, de idejét jól felhasználni nem tudó fiatal munkás problémáját), mely eszébe sem jut másnak, csak annak, aki tevékeny, vagy szenvedő részese a falusi szemléletet átalakító tektonikus változásoknak. A másik (Hazulról odáig) voltaképpen rövid pszichológiai dráma. Az embrenyomorító hajdani gondolkodás egyik ösztönös ellenfele száll szembe benne e sanda világnézet továbbélő hagyományával.

Szabó István kötete személyes tanúságtétel egy drámai töltéssel telített és igen kevésse felfedezett paraszti élményvilágról, mely éppen akkor alakult ki, mikor az osztálykorlátok alatt beszakadt a föld és a szívós természetű megszokás birokra kelt az új életforma szavakban tán meg sem fogalmazott igényeivel. Ő nem szociográfiai érdeklődéssel nézi változó világát, hanem a pszichológus vizsgálódó keresésével kutatja a változás pillanataiban és éveiben az egyén lelkét. Ugyanakkor modern író, aki korszerű eszközök ismeretével és birtokában közli mondanivalóját. Már pályakezdekéskor is kiforrott írásait minden olvasóréteg élvezettel olvashatja, de nem véletlen, hogy ez a kötet törzsanyag jelzést kapott: mindenki számára eszméltető olvasmány.

A. M.

Gottfried Keller

Z Ö L D H E N R I K , A S E L D W Y L A I E M B E R E K , Z Ü R I C H I N O V E L L Á K

Európa, I–IV. köt. 117 Ft (Ajánlott)

„Szívtáplálék” — írta Péterfy Jenő egyszer Gottfried Keller műveiről és valóban a magyar kiadó újra benső örömet szerzett ezzel a négy kötetnyi válto-gatással a nagy svájci író minden ismerőjének. Gottfried Keller férfias, szabad lelke, humora, költői formában megjelenő bölcsessége és a képzelettől megara-nyozott realizmusa feledhetetlen minden olvasójának.

Az előttünk fekvő négy kötet közül az első kettő Keller nagy én-regényét, a Zöld Henriket tartalmazza Jánosy István fordításában. A Zöld Henriknek két változata van, s talán a másodiknál, melyben az író a kritika tanácsára a tragikai megoldást derült befejezéssé alakította át, értékesebb az első változat. Kötőibb, hogy a regény művészi lelkű hőse, aki szívének és képzeletének ábrándjait követve irányt veszít, tragikai módon merüljön el, semhogy elégiai megnyugvással és kompromisszummal új élethez

fogjon. De az első és második változat között évtizedek teltek el, az író haja is megfehéřült közben, ő maga „kijőzánodott”, s bölcs reziőgnációra tanít. A Zöld Henrik egyébként a legnagyobb német én-regénynek, Goethe Wilhelm Meisterének későli leszármazottja, amely részleteiben, gazdagságában csodálatos.

Keller a demokratikus világnézet egyik népszerű klasszikusa a XIX. században, akiben a német irodalom legjobb realista hagyományai keltek új, időszerű életre. Tartalomban és formában a legmagasabb korabeli világirodalom színvonalán áll, Flaubert és Turgenyev közelében. A seldwylai emberek novellái között van a világirodalomnak talán legremekebb elbeszélése: A falusi Rómeó és Júlia. Két fiatal szerelmes tragédiáját mondja el benne az író egy olyan társadalomban, mely nem nyithat jövőt életüknek és szerelmüknek. Csodálatos, hogy Keller, akit életírói rideg, magányos embernek festenek, az igazi emberi érzések milyen bensejében rejtett kincsét szőrtá szét ezekben a novellákban.

A német irodalomtörténet Gottfried Kellerben látja a XIX. század második felének költői középpontját. Keller világnézetét Ludwig Feuerbach filozófiája erősen befolyásolta. Feuerbach tanítása óvta meg őt attól a reménytelenségtől, mely a negyvennyolcas forradalmi nemzedéken haladó törekvései meghiusultával Európa-szerte erőt vett. Mikor Keller közvetlen 1848 bukása után Berlinben élt, úgyszólván belső emigrációban érezte magát. Svájcba való visszatérése nem menekülés volt valami vidékies idillbe, hanem a svájci demokrácia öntudatos szolgálata. Ebben igazi citoyen-pátozzsal vett részt. Svájc mindig is haladóbb világot jelentett Németországnál. A svájci nyárspolgárok mellett ott éltek azok a demokrata kisemberek, akiket Keller A hét igazak zászlaja című „zürichi novellában” olyan megragadóan rajzolt meg. Józanág és emberség: ez a két vonás ott tündöklő, annyi álom és ábránd szétfoslása után, egyszerű hősein és az ő sírján is. Gottfried Keller műveit a könyvtáros nyugodtan ajánlhatja minden igazán szépre és nemesre szomjazó olvasónak.

Katona Jenő

Josef Kjellgren

BARAKKLAKÓK

Kossuth, 249 old. 19 Ft (Ajánlott)

A fiatalon meghalt svéd munkásírónak a Barakkklakók az első magyarul megjelent regénye. Kjellgren élete javát fizikai munkában töltötte, betegágán kezdett

írni, munkásokról szóló alkotásait a személyes tapasztalás teszi hitelessé.

A regény cselekménye a harmincas években játszódik. Az író a stockholmi külváros hajógyári munkásainak sorsát ábrázolja igényes árnyaltsággal, apró, sokszor riportszerű mozaikokban. Portrék sorozata ez a regény, minden részlete egy-egy jellemet állít elénk. De Kjellgren nagyonis tudatosan választja ki hőseit, a jól megrajzolt figurák a svéd munkásosztály típusait adják. A lumpenproletár Tjompja, a tudatos szocialista Knut Ivar Eld éppúgy jellegzetes alakjai a barakkok világának, mint a megesett Szonja, vagy a családjáért hősiessen küzdő özvegyasszony, Göranssonné.

Elsősorban az író tudatos jellemábrázoló készségének köszönhető, hogy a lazán szerkesztett epizódok összességükben mégis körképet adnak, és pontosan dokumentálják a barakkklakók sivár életét. Kjellgren szerint azonban ebből nincs menekvés. Az élet reménytelen. Nem véletlen, hogy olyan megragadóan rajzolja meg az ősz és a tél hidegét. A tavaszok ebben a világképben éppúgy múlt örömkök, mint az a gyorsan elszálló hétvége, amelyet a munkások a vizen töltenek.

Az eddig 11 nyelven megjelent regény eszmei hibái ellenére is általános, nemzetközi munkássorsot tár fel, melyben hasonló a nyomor, de azonosak a röpke örömkök is.

Bár Kjellgren szkeptikus a munkásmozgalom sikerével szemben, s csupán mély részvétellel, a humánus szavával állítja elénk alakjait, az ábrázolt kép hiteles, az írói eszközök igényesek, s ha utat nem mutat is, olvasásra érdemes: elsősorban a fiataloknak, s a könnyen feledőknek.

Csiki Ottó

Miroslav Krleža

A HORVÁT HADISTEN

Európa, 448 old. 22 Ft (Ajánlott)

A nemzeti irodalmak nem fejlődnek egységesen, a társadalmi haladás függvényeként itt is érvényesül az egyenlőtlen fejlődés törvénye. Jugoszlávia népeinek irodalma az utolsó évtizedekben érte utól a vezető európai irodalmakat, pótolja majd egy évszázad mulasztását, s legalábbis két alkotójában világirodalmi szintre emelkedett. Andrić és Krleža — bár mindkettő más népről, más irodalmi eszközzel vall — nem egy kis ország irodalmi kuriózuma, hanem világirodalom, a szónak goethei értelmében. Ellentétük szembeszökő, eredményük azonban kiegészíti egymást.

Balzacot, Flaubert-t, de még Turgenyevet is el tudnánk képzelni, ha angolnak, vagy németnek született volna: mindegyik pályáját, bármilyen nyelven írt is, saját becsvágya határozta meg. De Andriót, vagy Krležát lehetetlen más nyelvterületbe képzelni; Andriót a szerb, Krležát a horvát nép tette íróvá, s úgy emelkedtek ki népükből, hogy műveikben életre kelt a nép, amelyet még a közvetlen szomszédok is alig ismertek.

Pedig Krležát sok szál fűzi hozzánk. Zágrábban született, 1893-ban, középiskoláit Pécssett végezte, majd a pesti Ludovikába került. A tisztí életnek azonban hamarosan hátat fordított, s az első világháborúban már mint közlegény vett részt, hogy végigszenvedje valamennyi frontot. Családi kötelékei, amelyek a Monarchia jómódú polgárságához kapcsolódtak, s a közlegényként végigszolgált háború — ez Krleza alapélménye, egész írói munkássága ezekből a forrásokból táplálkozik. A polgári élmény vetülete a Glemby-ciklus, benne a Glemby Ltd. című döbbenetes erejű drámával, amit nálunk is nagy sikerrel mutattak be. A katonaevek borzalmaait már fiatalkori munkája, A horvát hadisten is megörökíti, amely most jelent meg magyarul.

Az első világháború után elárasztották az irodalmat a háborús regények, s jórésztük nyomtalanul el is tűnt. Krleza műve, noha a háborúról szól, nem is sorolható ezek közé: széles társadalomrajz, mellyel azt akarja megmutatni, hogy a kis horvát nép hogyan őrlődött a Monarchia embertelen, társadalmilag és politikailag régen elavult gépezetében. A kötet hosszúranyúlt elbeszéléseinek tulajdonképp története is alig van: Jambrekhonvéd, vagy Franjo Kadaver meghal, mert mesterségesen elpusztítják, egy másik novellában pedig csak annyi történik, hogy a katonák kivonulnak a gyakorlótérre. Nem hagyományos novella-megoldások ezek, de ez az epikus áradás alkalmas arra, hogy hiánytalanul bemutassa a Monarchia társadalmának két ellenpólusát, a korrupciót, züllött uralkodóréteget és a kiszolgáltatott népet. Az ábrázolás erejét segíti Krleza gazdag, barokkos stílusa, még akkor is, ha néha túlzásnak érezzük az indulatos jelzők halmazát (pl.: „az undorító, átkozott, ostoba, hülye és félnótás, úgynevezett császári és királyi fegyelem” stb.).

Több mint négy évtizede keletkeztek ezek az írások, az idő azonban nem ártott nekik. A Monarchia régen a történelemé, de az új társadalmi viszonyok közepette is erővel, meggyőzően szólnak hozzánk, — legfeljebb a Horvát rapszódia szimbolikáját érezzük már idegennek. Krleza nagy író, s a magyarul eddig megjelent

munkái után ez a kötet is újabb bizonyíték rá, amelyet könyvtáraink minden olvasónak ajánlhatnak.

A fordítás Csuka Zoltán bravúros munkája, aki maradéktalanul át tudta menteni Krleza gazdag, színes stílusát.

A könyvet az író 70. születésnapjára adta ki az Európa, nagyon szép kivitelben, s meglepően olcsó áron, ami az utóbbi időben nem minden könyvünkről mondható el.

Csányi László

Fritz Selbmann

A HOSSZÚ ÉJSZAKA

Kossuth, 365 old. 25 Ft (Ajánlott)

Selbmann regénye a lágerirodalom alkotásai közé tartozik. Höse, Robert Hesse, a rokonszenves, fiatal kommunista munkás nem sokkal Hitler uralomra jutása után, 1933-ban bukik le. Hétéves súlyos fegyházbüntetést szenved, elkülönített cellában őrzik, „mint valami veszedelmes állatot”. Pedig a Gestapo magánzárkája még csak a pokol tornáca! Itteni büntetése letelte után ugyanis koncentrációs táborba kerül.

Először a sachsenhauseni láger rémségeivel ismerkedik. Vajon átvészeli-e a „hosszú éjszakát”, megéri-e a felszabadulás pillanatát? — teszi fel magának a kérdést. Egyedül semmiesetre sem. Meg kell hát találnia a pártot, elvtársait, akikről hét évvel ezelőtt elszakadt, s akik közül bizonyára sokan itt vannak. Sikerül. Erős földalatti szervezet működik Sachsenhausenben, a helyzetet a „pirosak”, a politikaiak uralják a közönséges bűnözőkkel, a „zöldekkel” szemben. Ám elárulják őket, s — büntetésük további szigorításaként — Róbert és társai a flossenbürgi megsemmisítő táborba kerülnek.

Itt még nagyobb gyötrelmek várnak valamennyiükre, soraikat még inkább megtizedeli az a céltudatos embertelenség, amivel életükre törnek. Néhányan mégis megéri az ördögi hatalom bukását.

Fritz Selbmann könyve hiteles és megízéző dokumentumot nyújt a haláltáborok mindennapjairól. Sajnos azonban megmarad ezen a szinten, s nem tud igazi regénnyé ötvöződni. Hiányzik belőle a szerkesztés biztonsága, a művészi kifejezés egyenletes ereje. Jellemábrázolása egysíkú, túl mechanikusan követi az író rokon- és ellenszenvét. Van mégis néhány kiemelkedően szép részlete, amelyekben a — feltehetően önéletrajzi élményanyag a maga frissességében jelentkezik. Olyan esetekben érezzük ezt különösen, amikor az SS gyilkos orgiáit

rögzíti az emlékezés. Ilyenkor az indulat áttöri az író kifejezésbeli korlátait, s a rajzolt képek elementáris erejűvé, megannyi mementóvá alakulnak.

Ily módon mérlegre téve a könyv érneit és művészi gyengeségeit — nem lehetünk túl szigorúak: igaz ugyan, hogy nem tartozik az antifasiszta irodalom élvonalaiba, nem közelíti meg annak legjobb alkotásait, nemes indulata, helyenkénti dokumentatív ereje, az emberiség győzelmébe vetett hite mégis elgondolkoztató olvasmánnyá avatja.

Szappanos Balázs

Kazakevics

A KÉK FÜZET

Európa, 183 old. 14 Ft (Ajánlott)

Regény, melynek központi hőse történelmi személy — van ebben valami ellenmondás. A regény — ez alapvető sajátága —: fikció. A történelemnek pedig, így egy történeti személy életrajzának is, hitelesnek kell lennie. Egy regénynél elfogadja az olvasó, hogy az író mindent tud; hőseinek legtitkosabb gondolatait is ismeri. Történelmi regénynél azonban lépten-nyomon felmerül benne a kérdés: honnan tudja? — és: valóban így történt-e minden?

A hitelesség és fikció ellenmondást többféleképp szokás megkerülni. Gyakori, hogy a történelmi regények írói fikatív — vagy a valóságban lényegtelen szerepet játszott személyt választanak központi hősül, s az igazi történelmi személyekről csak annyit írnak, amennyi valóban tudható róluk. A másik az úgynevezett „magánélet-módszer”. Ennek azonban kevés köze van a történelemhez, az irodalomhoz pedig többnyire semmi.

Kazakevics — dicséretére legyen mondván — sem így, sem úgy nem kerülte meg a buktatót. Csupán egy kicsiny kis könnyítést engedett meg magának. Kisregénye témául Lenin életének egy olyan epizódját választotta — a razlivi rejtőzködés idejét —, mely természeténél fogva tágabb teret engedhet az írói képzetnek, mint a nagy nyilvánosság előtt zajló. De ezzel a könnyebbséggel sem élt vissza, sőt! alig-alig élt vele. A *kék füzet* Leninje razlivi viszonylagos magányában sem „magánember” — miként a valóságban sem volt az, hanem a történelem legnagyobb forradalmának emberi vezetője, aki itt is történelmet csinál. Még hozzá úgy, ahogy a történelemből tudjuk. A regényben persze sok a fikció is. A szereplők gondolatait senki sem jehyezhet fel, szavait sem írták le szóról szóra, s az apró kis eseményeket sem. De ez a — bocsánat a szóért — töltelék-

anyag, mely a regényt regénnyé teszi, s mely — az író szándéka szerint — arra hivatott, hogy Lenin alakját embérlileg közel vigye az olvasóhoz — szóval, mindaz, ami kétségtelenül írói lelemény, az is elfogadható, könnyen lehetséges. Egyrészt, mert nem áll ellentétben a hitelessel, másrészt — s ez a baj — mert jelentéktelen, s szinte semmit sem ad hozzá az ismert Lenin-portréhoz. A történelmi és fikció ellenmondást — sajnos — Kazakevicsnek sem sikerült jelentős mű létrehozásával feloldania.

Z. V.

Ifjúsági és gyermekirodalom

Gianni Rodari

JÁCINT ÚRFI A FÜLLENTŐK BIRODALMÁBAN

Móra, 159 old. 11,50 Ft

A Móra Kiadó Rodari könyvét a nyolc éven felüli gyermekolvasóknak ajánlja, s az életkori határt helyesen vonta meg. A gyermekkönyvtárosok azonban jól tudják, hogy az azonos életkor már a nyolctíz évesek között is eléggé eltérő olvasói, vagy tán pontosabban olvasási színvonalat mutathat. Ez a kor a meséskönyvek olvasásának főszakasza, de ekkor kezdődik már az ismerkedés az ifjúsági regény műfajával. Az átmenet megteremtése, az átvezető olvasmányok kiválasztása a gyermekkönyvtári olvasószolgálatnak fontos tartalmi problémája. Nos, a Rodari-könyv igen alkalmas erre a funkcionális szerepre, az átvezetésre a mesétől a regényig. Ezért nem értjük, miért nem kapott ajánlott jelzést?!

Az összefüggő cselekményt, a regényes szerkesztést szinte önálló mesebetétek tarkítják. Az író nagyon is reális célokért küzdő hőseit mesebeli tulajdonságokkal ruházta fel, s általában nagy szerepet kapnak a regényben a csodás elemek. Jácint úrfi ritka erős hangja suttogva is megrepesztí az ablakokat, felharsanva pedig lerombolja a hazugság birodalmának falait is. Banánkának, a festőnek ecsetvonásai nyomán életre kelnek a különböző alakok, valóságossá válnak a tárgyak. A mindigfutó Benvenutónak még aludnia is állva kell, mert különben néhány hét alatt ősz szakállú aggasztánná vénül.

A cselekmény színhelye a füllentők birodalma, ahol a törvény parancsára mindenki hazudni kényszerül. A fejetetejére állított világban az igazat kimondók ke-

rülnek a börtönbe, s a hazugság lesz a természetes állapot. Átalakítják a szótárt is, megváltoznak a nevek, a fogalmak, még az állatokat is megtanítják hazudni: a kutyák nyávognak, a lovak bégetnek stb. Ezt a világot állítja a helyére Jácint urfi a társaival. A túlságosan rejtve maradó szimbolika a szerző szándéka szerint a fasizmus világát kívánná példázni. Meg kell azonban mondani, hogy ezt a párhuzamot a gyermekolvasó nem fedezi fel, ezt nem is kívánhatjuk. Legfeljebb alapja lehet a gyermekkel való ilyen értelmű beszélgetéseknek.

A regény végén néhány versike kap helyet, teljesen feleslegesen, és a prózai részhez méltatlan fordításban.

G ö n c z i I m r e

Kulcsár István

A VILÁGŰR MEGHÓDÍTÓI

Móra, 171 old. 11 Ft (Törzsanyag)

Az űrhajózás születésének kortársai vagyunk. Ott ültünk a rádiókészülékek mellett, amikor a rádió adását megszakítva közölte, hogy az ember — a világ-történelemben először — kijutott a világűrbe. Sokan látták közülünk Gagarint a Ferihegyi repülőtérén, Komlón, vagy Dunaujvárosban. A történelemkönyvek megemlékeznek majd az űrhajózás hőskorszakáról, s ami ezekben az esztendőkből történt, nem megy feledésbe.

Kulcsár István kis könyve a szemtanú élményeit rögzíti. Szerzője nem űrhajózási specialista, hanem újságíró, aki az első űrhajók felbocsátásakor Moszkvában dolgozott, mint tudósító, s így majdnem közvetlenül látta a világűr meghódításának első lépéseit. Mint szemtanú, csak a szovjet űrutatás eseményeinek ábrázolását vállalhata, az amerikalakról csak összehasonlítás formájában emlékezik meg. Könyve nem technikai kérdésekkel foglalkozik, hanem magukkal az eseményekkel. Pótolja az újságkivágásokat, fényképeket, rögzíti mindazt, amit mindannyian átélünk.

Az első rakétakísérletek, szputnyikok, lunyikok útja, az első űrutazások története, Gagarin utazásai sorra elevenednek meg a kis könyv lapjain. Az események felsorolása az űrirek páros kozmikus utazásának leírásával ér véget.

Kulcsár István könyvét érdeklődéssel forgathatják a fiatalok, akik negyvenötven év múlva úgy emlékezhetnek vissza erre a korszakra, mint ahogyan az idősebbek az első pilóták maguk eskábálta repülőgépeikkel való próbálkozásaira gondolnak.

— g h —

Tudományos és ismeretterjesztő művek

A VILÁG CSODÁK NÉLKÜL

Táncsics, 228 old. 18 Ft (Törzsanyag)

A Lukács József szerkesztésében megjelent mű a természettudományok főbb ágazataiban elért új eredmények rövid összefoglalását adja. Célja, hogy elősegítse az olvasók, elsősorban az ifjúság materialista világnézetének a kialakítását. A legkiválóbb magyar ismeretterjesztő írók (Szabó János, Róka Gedeon, Gauser Károly, Kocsis Ferenc, Balázs András, Müller Antal) műveiből összeállított könyv sorra veszi a mai fizika tanítását az anyag szerkezetéről, a régi és a modern csillagászat nézeteit földünk kialakulásáról, a naprendszer, csillagok és csillagrendszerek keletkezéséről. Foglalkozik az élő szervezet kialakulásával, az ember származásával és a biológiai kutatások legújabb eredményeivel. Sokoldalúan tárgyalja az élet és a halál kérdéseit, az emberi agy működésének legfontosabb mozzanatait. Történeti áttekintést nyújt a tudományos világnézet fejlődéséről és szembeállítja a modern tudomány eredményeit az elmúlt idők elavult nézeteivel. Bebizonyítja, hogy a világ keletkezéséről és fejlődéséről szóló idealisztikus és misztikus elképzelések minden komoly alapot nélkülöznek. A felmerülő, bonyolult kérdésekre csakis a tudományos alapon álló dialektikus materializmus tud elfogadható választ adni. A könyv a különböző idealista felfogásokkal szemben leszögezi, hogy a természet örök, csodák nincsenek. Az egész világ, az ember is, a természet anyagi fejlődése során jött létre és fejlődött tovább.

Az átfogó jellegű mű alkalmas arra, hogy a tárgyalt kérdések iránt az olvasók érdeklődését felkeltse és őket a természettudományok részletesebb megismerésére ösztönözze. A legfontosabb tudományos eredményeket a filozófia segítségével foglalja össze, s így alakítja ki az olvasó előtt a világ tudományos képét.

A könyvet elsősorban az érettebb fiatalok figyelmébe ajánljuk. A felnőttek számára sem érdektelen, kiegészíti és pótolja az iskolában régen, hiányosan tanultakat. A könyv elolvasása tanulságos végül a szülők és a pedagógusok számára is. Példát mutat ugyanis arra, hogy miként kell választ adni a fiatalok felmerülő kérdéseire.

R u b ó c z k y I s t v á n

A táncnak Plátón és Lukianosz óta igen nagy elméleti és történeti irodalma van, magyarul azonban — mint Dienes Gedeonnak e kötethez csatolt bibliográfiai függelékéből is kiderül — alig néhány számottevő tanulmányt írtak erről a témáról. Vitányi Iván könyve az első komoly igényű összegezés nyelvünkön.

Bevezetőül a táncművészet esztétikai alapfogalmait ismerteti, különbséget tesz a mágikus eredetű néptáncok, a közhasználatú, szórakoztató tánc és a művészi színpadi tánc között, meghatározza ez utóbbinak műfajait, elemzi kifejező eszközeit, s a szorosabb értelemben vett táncművészetet (motívikus tánc, balett) a vershez, a kötetlen pantomimot a prózához hasonlítja. Ezután végigvezeti az olvasót a tánc történetén az ókori népek táncművészetétől napjainkig; különösen a balett kialakulását, egymást követő stílusirányait ismerteti részletesen, és jellemzi az utóbbi évszázadok legnagyobb táncművészeit (Noverre, a Vestris család, Viganó, Taglioni, Gyagilev stb.).

Mindezt rendkívül eleven előadásban. Vitányi Iván jól eltalálta a népszerű tárgyalásmódot, melynek szakszerű pontosságát sűrűn élénkíti egy-egy korfestő vonással, hatásos képpel, érdekes idézettel.

„A tánc az öröm kezdete” — idézi Pindarosztól; „Shakespeare legjobb drámái fele olyan hatást tettek rám, mint Viganó balettjei” — olvashatjuk Stendhal véleményét; színes leírásokat kapunk Noverre (1727—1810) klasszikus balettjeiről; Ellsler Fanny sikerének nagyságáról mulatságos adalékokat: „A lovat Moszkvában kifogták kocsijából, s utána a szőrét kitépték, és magas áron árulták szálanként. A ló még két év múlva is drágán kelt el Londonban.” A külföldi szakirodalomból természetesen sokat merített Vitányi, de magyar forrásokat is felhasználott, például Berzsenyi versét a táncról, Vajda János szellemes balettkritikáját, egy Olaszországba hurcolt szabadságharcos honvédtiszt (Vitányi József) kiadatlan följegyzéseit a velencei Fenice Színház egyik előadásáról stb. E tekintetben még más magyar írók, költők munkái is érdekes tanulságokat kínáltak volna (pl. Bessenyei verse az eszterházi vigasságokról és Delfén, az ünnepelt bécsi balerina táncművészetéről).

A mintaszerűen megírt tanulmányt jól összeválogatott fényképmelléletek teszik szemléletessé.

— c s —

A lengyel írónak 1961 február—május havában írt tizennégy havannai levele több mint riport, hiszen e kis kötet nem is annyira Kuba jelenéről, mint inkább a jelenhez vezető forradalmi útról számol be. A levelek ezáltal nemcsak több drámaisággal telnek meg, hanem egyben kulcsot is adnak a ma eseményeinek megértéséhez.

Kuba történelmi múltja a spanyol hódítással veszi kezdetét, de e távoli korszak, sőt, a sziget múlt század végi fől-szabadulásának regénye is elhalványul az utóbbi tíz esztendő eseményei mellett. 1952-ben kezdődik Batista terroruralma, s ez az az uralom, amely ellen Fidel Castro, a „haladó szellemű ... enyhén radikális diák” előbb az országon belül, majd pedig a mexikói emigrációban fölkelést készít elő. Breza minderről színesen és elevenen számol be, ám legérdekesebb, legheroikusabb eseményekkel teli levelei mégis az 1958/59-es év küzdelmeiről, a partraszállás körülményeiről, a Sierra Meastra legendás gerilla harcairól szólnak. E levelekből lép elénk a maga teljes emberi nagyságában Castro, most értjük meg a rajongást, amellyel népe tekint rá. De sok érdekeset tartalmaznak a kötetnek azok a lapjai is, amelyek az Egyesült Államokkal való feszültség kezdetét, fokozatos kiéleződését és végül az ellenforradalmárok kudarcba fulladt 1961 májusi invázióját írják le.

E történelmi események sodrában villan föl előttünk az új Kuba gazdasági, társadalmi és kulturális vívmányaival és problémáival. Breza ezeket csupán vázlatosan ismerteti: egy iskolában tett látogatásról, a karnevál fényeiről, a föld-reformról, az analfabetizmus elleni harcról ír. De még e riportok élményei között is legkiemelkedőbb találkozásának története Castróval, mert ennek során újabb és újabb vonásokkal egészül ki a kis kötet tulajdonképpen hősnéinek portréja.

Az elmúlt esztendő politikai eseményei közepette Kuba olyan fontos szerepet játszott, hogy Breza kötetének végére érve — bármennyire is szeretnénk — nem tudunk egy bizonyos hiányérzettől szabadulni. A könyv eredeti megjelenésekor a máról akart beszélni és mire mi kézhez kaptuk, kicsit már a tegnapról szól. Így is érdekes és tartalmas írás, de aktualitását — véleményünk szerint — egy néhány oldalas utószóval fokozni lehetett volna.

V á m o s i P á l

Viktor Sklovszkij

A SZÉPPRÓZA

Gondolat, 560 old. 36 Ft

Az esztétika, az irodalomelmélet kérdései ma már nem csupán a szakemberek szűk rétegét foglalkoztatják. Diákok, olvasni szerető emberek is érdeklődnek a realizmus vagy a modern művészeti irányzatok problémái iránt. Ez az érdeklődés veti fel egyre gyakrabban a népszerű formában megírt irodalomelméleti művek iránti igényt, s éppen ezt az igényt kívánta kielégíteni a Gondolat kiadó Viktor Sklovszkij könyvének megjelentetésével.

Sklovszkij az orosz irodalomtudósok idősebb nemzedékéhez tartozik, az első világháború után az orosz modernista irányzatokban játszott jelentősebb szerepet, majd irodalomtörténeti és esztétikai művekkel szerzett nevet.

A szépről írt könyve a regény világirodalmi útját kíséri végig Cervantestól Solohovig és Hemingwayig. Érdekes gondolatokat olvashatunk a realizmusról, a stílári elemek lélektani hátteréről, a romantikus és a realista esztétika szempontjairól, vagy akár az angol klasszikus regény technikái megoldásairól. Sklovszkij könyvének legtanulságosabb fejezete azonban a szocialista realizmussal és a mai nyugati regénnyel foglalkozik, s a két irányzatot dogmatikus kötöttségek nélkül, dialektikus módszerrel vizsgálja.

A könyvnek talán legjobb, mindenestre legrokonszenvesebb vonása az, hogy nem ölti magára a tudományosság fenkölt és riasztó tógáját. Fejtegetéseit irodalmi példák és elemző ismertetések egész erdejével teszi közérthetővé, előadásmódja olvasmányos, s éppen e stílári könnyedség, érdekes előadás mögé rejtji hatalmas felkészültségét, mely egyaránt magába fogadta az orosz, a francia, az angol, sőt az amerikai regényirodalom egyéni nézőpontból átgondolt történetét. Könyve így hasznos olvasnivalót jelent a szakembereknek és az irodalmi kérdések iránt érdeklődő olvasóknak egyaránt.

Sklovszkij művét Lányi Sarolta gondos és avatott tolmácsolásában olvashatjuk.

Pomogáts Béla

Domokos János

DÍSZNÖVÉNYTERMESZTÉS

Mezőgazdasági, 315 old. 45 Ft (Törzsanyag)

Mivel a magyar dísznövénytermesztési szakirodalom a legutóbbi időkig, és főként modern könyvekben igen szegényes

volt, régi hiányt pótolta Domokos János Dísznövénytermesztés c. 1961-ben megjelent könyve. E munka fél évvel a megjelenése után el is fogyott. A dísznövénytermesztés fejlődése, a dísznövények iránt megnyilvánuló fokozottabb igény szükségessé tette a könyv ide, második javított és bővített kiadását.

A szerző a dísznövénytermesztés tárgyalásánál figyelembe veszi a jellegzetes magyar vonatkozásokat; speciális éghajlatunkat, mint az egyik leglényegesebb, a termesztés jellegét meghatározó természeti tényezőt. A szabadföldi kultúrának egészen más üzemgazdasági vonatkozásai vannak, mint az üvegházinak, a különböző kultúrák költség-kihatásai is eltérők.

A könyv a termesztett növényeknek csak egy részét — a piacon legkeresettebb dísznövényeket — ismerteti. A második kiadás bővült az újabban nagyüzemi termesztésbe került növények bemutatásával, a vágott virágot szolgáltató, bár főleg parkokba ültetett növények tárgyalásával és a legújabban bevezetett tápoldat-kultúrák ismertetésével.

A könyv két főrészből áll, az általános és a részletes részből. Az általános részben a dísznövénytermesztés története, a termesztő üzem létesítésének feltételei, berendezésének irányelvei, a termesztés élettani tényezői, s a szaporítás különböző módjai, a nemesítés és a növényvédelem szempontjai találhatók.

A részletes részben a szerző az egyes növényeket jellemzi, majd ismerteti a szaporítás és a termesztés módját. A szöveg között előforduló fényképek nemcsak hasznosak, de díszei is a könyvnek, és egyúttal a magyar üzemi dísznövénytermesztést is demonstrálják. A kertészszakember tankönyvként, a virágkedvelő kézikönyvként használhatja ezt az igen értékes munkát.

Bakonyi Andrea

AZ IDEGEN NEVEK ÉS CÍMEK KIEJTÉSE

Alexandre Gustave	= Alekszandr Guszta
Eiffel	Ejfel
Paul Cézanne	= Pól Szézann
W. S. Maugham	= V. Sz. Móm
Ernst Fischer	= Ernszt Fiser
S. Aaronovitch	= Sz. Aronovics
Westminsteri	= Uesztmínszteri
útvesztő	útvesztő
Gottfried Keller	= Gotfrid Keller
Miroslav Krleža	= Mirosláv Krleza
Maurice Druon	= Morisz Druon
Fritz Selbmann	= Fric Szelbman
Gianni Rodari	= Dzsanni Rodári

Bibliográfiák

A MAGYAR PSZICHOLÓGIAI IRODALOM

BIBLIOGRÁFIAJA

A *Pszichológiai Tanulmányok* évről évre megjelenő köteteiben folytatólagosan közzé teszik a magyar szerzők 1945 óta megjelent pszichológiai munkáinak bibliográfiáját. Eddig öt folytatás jelent meg az 1958., 1959., 1961., 1962. és 1963. évi kötetekben. A közlés a feldolgozott anyag megjelenésének időrendjében halad; a legutóbbi, 1963. évi kötet az 1960—62-ben kiadott pszichológiai tanulmányok (önálló művek, folyóiratcikkek) könyvészeti adatait tartalmazza, a szerzők neve szerint betűrendben. A bibliográfia minden egyes tételeit sorszámmal látják el; a legutóbbi közlemény az 1290—1577. számú tételeket foglalja magában. A bibliográfia számos olyan értekezést is felsorol, amely a művelődés pszichológiai tényezőivel, az olvasás lélektanával foglalkozik. (Pl. Halász László: *A szépirodalom és az olvasó. Élet és Tudomány*, 1961. 16. sz. — Tóth Béla: *Irodalmi érdeklődés a gyermekkorban*. Tankönyvkiadó, 1961. — Tóth Béla: *Az olvasás ösztönzése és a 6—10 évesek olvasmányai*. Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1962. 12. sz. stb.)

— y

Staud Géza

A MAGYAR SZÍNHÁZTÖRTÉNET FORRÁSAI III.

Színháztudományi Intézet, 119 old.

Harmadik füzetének megjelenésével teljessé vált Staud Géza magyar színház-történeti bibliográfiája. E befejező részben előbb a képes ábrázolások, színházi jogszabályok, tárgyi emlékek forráscsoportjait ismerteti a tőle megszokott alapos-sággal, majd a színház-történeti szakirodalmat, igen jól áttekinthető felosztásban (bibliográfiák, lexikonok, összefoglaló művek, az iskoladramák irodalma, abécé rendben az egyes városok színészetének feldolgozásai, végül egy-egy színész munkásságával foglalkozó cikkek és könyvek). A bibliográfia, gondosan összegyűjtött adatainak bősége ellenére, arról tanúskodik, hogy milyen sok tennivaló vár még a színház-történet kutatóira. (Petőfi színészi pályafutásáról alig egy-két rövid tanulmány jelent meg, nincs még monográfiánk Bajor Giziről, a színház-történeti források túlnyomó része kiadatlan stb.) Staud Géza igen hasznos munkája tehát nemcsak tájékoztat, hanem ösztönöz is; a magyar színészet régi emlékeinek föl kutatása és megőrzése téren sokat tehetnének a könyvtárosok.

— r

ESEMÉNYNAPTÁR

1764. JANUÁR 6-ÁN (200 ÉVE) VOLT A MADÉFALVI VESZEDELEM, A KATONAI TERHEK ELLEN LÁZADÓ SZÉKELYEK KEGYETLEN LEVERÉSE.

1839. JANUÁR 19-ÉN (125 ÉVE) SZÜLETETT PAUL CÉZANNE FRANCIA FESTŐ-MŰVÉSZ.

Genthon István: Cézanne. Képzőművészeti 1958. 25 old. (A művészet kiskönyvtára)

1924. JANUÁR 21-ÉN (40 ÉVE) HALT MEG V. I. LENIN.

1884. JANUÁR 24-ÉN (80 ÉVE) SZÜLETETT GÁBOR ANDOR ÍRÓ.

Gábor Andor: Összegyűjtött versek. Szépirodalmi, 1954. 535 old. Összegyűjtött novellák. Szépirodalmi, 1954. 563 old. Összegyűjtött cikkek Szépirodalmi, 1955. 502 old. Ahogy én látom (tárcák) Szépirodalmi, 1958. 404 old. Berliini levelek Szépirodalmi, 1960. 525 old. Bécsi levelek Athenaeum, 1950. 408 old. Doktor Senki (regény) Szépirodalmi, 1960. 466 old. Így kezdődött (riportok) Hungária, 1945. 200 old. Irodalmi tanulmányok Szépirodalmi, 1957. 486 old.

1874. JANUÁR 25-ÉN (90 ÉVE) SZÜLETETT W. S. MAUGHAM ANGOL REGÉNY-ÍRÓ.

Színes fátyol (regény) Pantheon, 1943. 317 old. Karácsony Párizsban (regény) Bárd, 1944. 318 old. Borotvaélen (regény) Révai, 1947. 399 old. Életem (önéletrajz) Révai, 1948. 195 old. Sör és pereg (regény) Európa, 1956. 218 old. Akkor és most (regény) Szépirodalmi, 1957. 281 old. Színház (regény) Európa, 1957. 280 old. Az ördög sarkantyúja (regény) Európa, 1958. 194 old. Eső (elbeszélések) Szépirodalmi, 1960. 323 old.

(Lásd még: „Segédanyag az I. negyedév fontosabb eseményeihez” című KMK kiadványt is.)

BERETTYÓÚJFALUBÁN nyolc olvasókör található, melyeknek tevékenységét a járási könyvtár irányítja. Két olvasókör magánházaknál, három felnőttekből álló és egy ifjúsági kör pedig a termelőszövetkezetekben működik. A község cigány-lakosságának két olvasóköre van. Az olvasókörök vezetői pedagógusok, akik társadalmi munkában végzik tevékenységüket. Kísérletképpen kölcsönzés is folyik az olvasókörökben, igen jó eredménnyel. A továbbiak során a körök mellett kisebb, állandó kölcsönzőket kívánnak létesíteni. (—)

*

DEBRECENBEN Krúdy Gyula születésének 85. és halálának 30. évfordulója alkalmából emléktáblát helyeztek el az író egykori lakóházán. Az évfordulót irodalmi est és nagyszabású Krúdy emlékkiállítás megrendezésével is ünnepelték. A kiállítás gazdag könyv, kézirat, levél és fénykép-anyagot tartalmazott és különösen érdekessé tették a debreceni művészeknek Krúdy regényeihez ez alkalomra készített illusztrációi. (—)

A MOSONMAGYARÓVÁRI Járási Könyvtár tájékoztatót adott ki, amelyben ismerteti az intézmény könyv-, folyóirat- és diafilm-szolgáltatásait. (—)

GYŐR megyében Pusztacs család és Tét után Maglóca és Zsebeháza is olvasó község lett, mivel e falvakban minden házban van beiratkozott könyvtári olvasó. A könyvbarát-mozgalom mindkét községben ünnepséget rendezett az „olvasó község” cím elnyerése alkalmából. A két könyvtárat a megyei könyvtár 2000—2000 forint értékű könyvvel ajándékozta meg. (—)

HÍREK

A KÖNYVBARÁT HÍRADÓ most megjelent őszi száma tájékoztatást nyújt a mozgalom helyzetéről, ismerteti az új népművelési évben megoldásra váró feladatokat és részletes útmutatást nyújt a mozgalmi munka újrakezdésére. A „Könyvbarát Híradó” első sorban a mozgalomban résztvevő tömegszervezetek képviselőinek munkáját kívánja segíteni, a könyvtárak ezért juttassák el a könyvbarát bizottság tagjaihoz. (—)

*

TOVÁBBKÉPZÉSI napot tartottak Pest megyében a járási művelődésügyi osztályok vezetői és a magyar szakos tanulmányi felügyelők részére. Az összejövetelnek az volt a célja, hogy a járási művelődési vezetők tájékozódjanak a könyvtárak irányításának feladatairól és lehetőségeiről. Az összejöveteleken Gerő Zsoltné „A könyvtár feladatai a művelődésben”, Rét Rózsa pedig „A mai magyar irodalom” címmel tartott előadást. A továbbképzés résztvevői kijelentették, hogy a hasonló tájékoztatások révén bátrabban foglalkoznak majd a könyvtárak problémáival.

*

A BUDAVÁRI PALOTÁBAN épülő nemzeti könyvtárban távgépíró fogja biztosítani az olvasótermek és a raktárak között az összeköttetést. A kért könyvek raktári jelzetét e berendezés segítségével pillanatok alatt lehet közölni az illetékes raktári részleggel, s így a kiszolgálás a nagy távolságok ellenére is gyors lesz. (H.)

MAKÓN új fiókkönyvtár nyílt az Ardcis utcai pártszékházban. Ez a járási könyvtár második fiókkönyvtára a városban. (—)

A PÁPAI Járási Könyvtár kiállítással vett részt a gannai Táncsics-ünnepségen és a dóbróntei végvári napon. Gannán Táncsics Mihály ottani segédtanítói működésének emlékére rendeztek ünnepséget. A járási könyvtár a Párttörténeti Intézet könyvtárának és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak segítségével állította össze nagyszabású kiállítását: 10 táblából és 60 kötet könyvből álló dóbróntei kiállítása pedig a Háború vagy béke? címet viselte. A kiállítás látogatóinak ugyanezen címmel nyomtatott ajánló bibliográfiát osztottak szét, amelyben a második világháború irodalmának, az antifasiszta irodalomnak, valamint a békés egymás mellett élés irodalmának legfontosabb alkotásai szerepeltek. A két ünnepségen több mint 3000 résztvevő jelent meg. A Háború vagy béke? c. kiállítás anyagát a könyvbarát-mozgalom segítségével a járás több községében is bemutatták. (J. S.)

*

SAKSZERVEZETI KÖNYVTÁROS címmel tetszetős kiállítású és tartalmas híradót állított össze a Szakszervezetek Fejér Megyei Tanácsának Központi Könyvtára. Csak a kezdeti tapasztalatlanság rovására írhatjuk, hogy a Dunaújvárosi Nyomdában alufoto eljárással készült füzet lapjainak csak az egyik oldalát használták fel, a másikat — feleslegesen — üresen hagyták. (—)

*

A PÉCSI KÖNYVTÁRSZAKTANFOLYAM 1963/64-es tanévére 40 elsőéves hallgató iratkozott be. Ezzel a Pécsi Megyei Könyvtárban — mint tanügyi könyvtárban — a második és harmadévesekkel együtt 90 fő vesz részt a szakoktatásban. A vizsgák sikeres letétele után középfokú könyvtárosi képesítést nyernek a hallgatók. (J. D. P.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

ХЕГЕДЮШ Андраш: Достижения движения друзей книг в комитате Хевеш (697);
ВАРГА Бела: В болгарских библиотеках (699);
СИТА Ференц: Предложение по упрощению делопроизводства сельских библиотек (702);
БИСТРАЙ Адам: Помощь библиотек академиям рабочих и членов сельскохозяйственных производственных кооперативов (706);

КЕЛЛНЕР Бела — ЛИПТАК Пал: Три зарубежных библиотечных коллектора (708);
КИРАЙ Ласло: Организация и упорядочение книжного фонда в районных библиотеках столицы (710);
МАРТОН Тибор: Технические загадки в уйпештских библиотеках (726).

FROM THE CONTENTS

András Hegedüs: The Achievements of the Book—Friend Movement in the County Heves (697);
Béla Varga: Travel-Experiences among the Libraries of Bulgaria (699);
Ferenc Szita: A Proposition for the Reduction of Administrative Work in Village-Libraries (702);

Ádám Bisztray: Library Support for the Free Schools of Workers and of the Cooperative Farms (706);
Béla Kellner—Pál Lipták: Three Foreign Library Supply Services (708);
Mrs. László Király: The Arrangement of the Stock in the Municipal District Libraries (710);
Mrs. Tibor Marton: Technical Quizes in the Public Library of Újpest (726).

AUS DEM INHALT

András Hegedüs: Über die Ergebnisse der Bücherfreund-Bewegung im Komitat Heves (697);
Béla Varga: Meine Erfahrungen in den bulgarischen Bibliotheken (699);
Ferenc Szita: Ein Vorschlag zu der Vereinfachung der Geschäftsführung in den Dorfbibliotheken (702);
Ádám Bisztray: Wie die Bibliotheken die Akademien der Arbeiter und der LPG unterstützen (706);

Béla Kellner—Pál Lipták: Über drei ausländischen Buchkollektoren (708);
Frau László Király: Das Ordnen des Buchbestandes in den Zweigbibliotheken des hauptstädtischen Bibliotheksnetzes (710);
Frau Tibor Marton: Technische Denkaufgaben in der allgemeinbildenden Bibliothek von Újpest (726).

KÖNYVTÁRI SZAKCIKKEINK SZERZŐI

Bisztray Ádám, a Tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; **Csúry István,** a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója; **Hegedüs András,** az Egeri Megyei Könyvtár h. igazgatója; **Kellner Béla,** a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója; **Király Lászlóné,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; **Lipták Pál,** a Békéscsaba Megyei Könyvtár igazgatója; **Marton Tiborné,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 28.

sz. kerületi könyvtárának munkatársa; **Dr. Nagy János,** a Szolnok Megyei Könyvtár igazgatója; **Páldy Róbert,** a könyvtáros szerkesztője; **Rátkai István,** a Füzesabonyi Járási Könyvtár igazgatója; **Dr. Scher Tibor** egyetemi docens; **Szita Ferenc,** a Kaposvári Megyei Könyvtár h. igazgatója; **Varga Béla,** a Veszprémi Megyei Könyvtár igazgatója.

Ára: 4,— Ft

A társadalmi munkával épített, több mint 2000 kötetes Ostorosi (Heves m.) Községi Könyvtár

A gyöngyöstarjáni (Heves m.) művelődési otthonban elhelyezett községi könyvtár